

STUDII

DE ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ EDITATĂ DE UNIVERSITATEA DE VEST
„VASILE GOLDIȘ” ARAD
ANUL IV, NR. 3 (14), SEPTEMBRIE 2008

QUARTERLY JOURNAL, PUBLISHED BY „VASILE GOLDIS” WESTERN
UNIVERSITY ARAD
IV YEAR, NO. 3 (14) SEPTEMBRE 2008

„Vasile Goldiș” University Press
Arad – România

STUDII DE ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ

Revistă trimestrială editată de Universitatea de Vest
"Vasile Goldiș" din Arad
ANUL IV, Nr.3 (14) – SEPTEMBRIE 2008

Colegiul de redacție / Editorial Board

Editor șef / Editor – in - Chief: Prof. Vasile MAN

Secretar general de redacție: / Executive Editor: Conf. univ. dr. Marius GREC

Membri / Members:

Prof. univ. dr. **Marțian IOVAN**, Prof. univ. dr. **Maria PUSCHIȚĂ**, Prof. univ. dr. **Francisc SCHNEIDER**, Conf. univ. dr. **Nicolae IUGA**, Lector. univ. dr. **Eugen GAGEA**, Lector. univ. dr. **Stelian BOIA**, Lector. univ. dr. **Cristian BENEȚE**, Lector. univ. dr. **Teodor PĂTRĂUȚĂ**, Lector. univ. dr. **Virgiliu JIREGHIE**

Consiliul științific – Referenți / Advisory Board:

Prof. univ. dr. **Aurel ARDELEAN** – Rector al Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, vicepreședinte al Federației Internaționale a Școlilor Superioare din Europa

Prof. univ. dr. **Răzvan THEODORESCU** – membru al Academiei Române.

Prof. univ. dr. **Constantin TOMA** – membru al Academiei Române.

Prof. univ. dr. **Grozdanka GOJKOV** – director al Școlii Superioare pentru Educatori din Vârșeț, Serbia, membru al Academiei Centrale – Europene de Știință și Artă, Paris

Pr. Prof. univ. dr. **Mircea PĂCURARIU** – Facultatea de Teologie “Andrei Șaguna” din Sibiu, membru al Academiei Române.

Prof. univ. dr. **Jean MONTREUIL** – Universitatea din Lille, Franța.

Prof. univ. dr. **Licia Maria VAINA** – Universitatea din Boston, SUA.

Prof. univ. dr. **Edouard JAGODNIK** – Președinte, F.E.D.E., Franța – Lyon.

Prof. univ. dr. **Nicolaie BOȘCAIU** – membru al Academiei Române.

Prof. univ. dr. **Mihai COMAN** – decan al Facultății de Jurnalism București, expert ARACIS.

Prof. univ. dr. **Crișu DASCĂLU** – director al Institutului de Cercetări Socio-Umane “Titu Maiorescu” al Academiei Române

Prof. dr. **Adrian Radu CRĂCIUN** senior rechercher, Universitatea Liberă Bruxelles, Belgia.

Conf. univ. dr. **Ilona MÁTHÉ** – Președinte al Fundației pentru Învățarea Limbilor Străine în Europa, Békéscsaba, Ungaria.

Prof. univ. dr. **Adrian NEGRU** – Școala Superioară pentru Educatori din Vârșeț, Serbia.

Conf. univ. dr. **Ștefan GENCĂRAU** – Universitatea “Babeș – Bolyai”, Cluj Napoca.

Conf univ dr **Ioan TRIFA** – Decan, Facultatea de Științe Juridice, UVVG Arad

Prof. univ. dr. **Victor CRĂCIUN** – Președinte al Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni, București.

Oana Corina MOLDOVEAN – Parlamentul European, Bruxelles, Belgia.

Dr. **Viorel ȚIGU** – Istoric de Artă, Arad.

Petru POANTĂ – critic literar, Cluj-Napoca, membru al Uniunii Scriitorilor din România

Prof. univ. dr. **Iulian NEGRILĂ** – decan al Facultății de Psihologie și Științe ale Educației, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

Traducerile au fost asigurate de / Translations from Romanian were revised by:

Lect. univ. dr. **Narcisa ȚIRBAN**, Prep. univ. **Gianina POPOVICI**, - L. Engleză,

Tehnoredactare/made-up: **Otilia PETRILA**

Adresa / Editorial Office: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

310025 ARAD, Bd. Revoluției nr. 94-96; telefon: 0040/0257/280335; mobil 0724039978;
fax 0040/0257/280810; www.revista-studii-uvvg.ro, e-mail: vasileman@revista-studii-uvvg.ro

ISSN 1841-1401

Revistă evaluată de Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior:

Categoria B+, Cod 664

EDITATĂ CU SPRIJINUL AUTORITĂȚII NAȚIONALE PENTRU CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

TIRAJ: 200 EX. - SE DIFUZEAZĂ GRATUIT

UN „ÎNSCRIS” ISTORICO–JURIDIC POST–IOZEFIN DESPRE ȘCOALA ROMÂNILOR
MICĂLĂCENI

A POST–JOZEFIN HISTORIC–JURIDICAL “DOCUMENT” ABOUT
THE SCHOOL OF THE ROMANIANS FROM MICALACA

Viorel SIDA

Arad, str. Abrud, nr. 108, bl. 122A, ap. 2

sidaviorel@yahoo.com

Abstract

First of all documentary material under discussion comes from institutional sources which existed and functioned in the Imperial Austrian space in 1819. We specify that the term “document” from the title, put between quotation marks, suggests that the post–jozefin historic–juridical material is not know according to the original, but according to a copy got relatively recently.

Secondly, the copy differs, very little from original. The difference is given by the impossibility to describe the type of paper and the scaled stamps of an annular type applied in the technical cassette of the document.

Finally, we can place “the document” in the category of the scholastic juridical documents of an agreement type. It was drawn up on 11th September 1819 in the Chamber Commune (Taxability) Micalaca, Arad County.

The object of the agreement is to renovate the three–year elementary school (trivial) of the Romanians of Oriental –Greek religion (orthodox), as well as the obligations of the Micalacan community to provide the means of subsistence of the national teacher and the payment of the contribution to the National General School Fund destined to finance the Romanian elementary schools from Habsburgical Empire.

Key Words: *document, historic–juridical, post–jozefin, school, Micalaca*

Cuvinte cheie: *înscriș, istorico–juridic, post–iozefin, școala, Micălaca*

Suntem în posesia unui domument constatator al unui act de drept. Actul juridic a fost parafat și emis la 11 septembrie 1819 în Comuna Camerală [1] (Taxalistă) [2] Micălaca, Comitatul Arad.

„Înscrișul” supus criticii nu e cunoscut după original, ci după o copie achiziționată relativ recent. Diferența, copie–original, este marcată de imposibilitatea de a descrie tipul de hârtie sau cele patru impresiuni sigilare de tip inelar.

Actul oficial, aflat în studiu, este un contract–cadru tipărit, un tipizat de epocă [3], având spații susceptibile spre completare cu toponime; unități de măsură: masă–volum; sume de bani; cote procentuale sau date calendaristice.

Precizăm că însemnările din spațiile de completare aparțin notarului acreditat. Textele, în număr de două, sunt identice ca informații de ordin juridic sau istoric. Ele exprimă concepția de drept intern public în spațiul imperial habsburgic în spirit iluminist [4].

Aceleași texte sunt tipărite pe ambele fețe ale foii, așezate în pagină alăturat, dispuse pe două coloane, separate printr–un spațiu tipografic cu dimensiunea de 5 mm, orientat pe mediana fiecărei pagini, de sus în jos, facilitând studiul analitic și comparativ la acest tip de informație.

Disponem de un text bilingv, tipărit în limba română cu caractere chirilice și în limba germană cu caractere gotice. Apoi, fiecare text este structurat și finalizat în câte șase paragrafe de interes

juridic. În final, contractul consacră prin nominalizări oficiale, semnături autografe și amprente sigilare, imaginea de concordanță la acest gen de material documentar.

Redarea textului românesc cu litere latine și traducerea textului german respectă ortografia, topica și particularitățile stilistice ale vremii. Explicațiile între paranteze rotunde și notele bibliografice numerotate între paranteze drepte ne aparțin. Datele calendaristice în ambele texte sunt conforme calendarului gregorian (stil nou).

Fiecare preambul al fiecărui contract redă concis, actul de voință a comunității românești de „lege greacă neunită” (ortodoxă) din Comuna Camerală Micălaca, care prin reprezentanții aleși și împuterniciți oficial (jude-jurați), împreună cu „Crăiasca Direcție a Shoaleor (Direcțiunea Școlară Regală) a Districtului Orășii Mari” consacră o stare juridică având ca finalitate conservarea și dezvoltarea obiectului proprietății (clădirea școlară), dar și responsabilitatea față de „învățătorul nostru naționalnic”.

Actul juridic așa cum este formulat, în cele două părți introductive, exprimă acordul de voință între persoane juridice, reprezentând instituții cu personalitate juridică, în scopul de a da naștere unor drepturi și obligații ferme, incontestabile, conforme cu legislația imperială austriacă în materie de drept intern civil din a doua decadă a secolului al XIX-lea.

Părțile implicate în elaborarea actului juridic le considerăm, ab initio, egale, neîngrădite să afirme și să impună interese proprii. În consecință, calitatea de parteneri egali conferă posibilitatea contractanților de a-și da consimțământul în a încheia un contract confirmat prin șase paragrafe după cum urmează:

1. La primul punct al contractului, comunitatea românilor micălăceni își asumă solidar responsabilitatea îngrijirii localului școlar existent, precum și extinderea școlii în regie proprie. Ca urmare, transportul materialelor de construcție, manopera, dotarea școlii cu mijloace de învățământ, amenajarea locuinței dascălului cu anexele corespunzătoare se vor efectua prin efortul solidar și solemn al comunității.
2. Apoi, comunitatea își asumă obligația să contribuie la procurarea rechizitelor și cărților, să întrețină așezământul școlar, „în bună stare”, să îngrădească școala și grădina pendinte perimetrului școlar.
3. În ceea ce privește retribuirea „învățătorului naționalnic”, funcționa principiul obligativității Comunității Contractuale de a include în contractul negociat suma de 150 florini austrieci, reprezentând venitul anual al învățătorului. Plata era îndeplinită fără nici o reținere, la timp, achitată în patru tranșe, la sfârșitul fiecărui trimestru. Suma era plătită din Casieria Comunității, sursa fiind bugetul de venituri și cheltuieli pentru anul 1819 al Comunei Taxaliste Micălaca.

Referitor la retribuirea în natură s-a fixat cantitatea de 20 meți „grâu curat”. Celelalte produse în număr de șapte înscrise în contract, ca oferte, nu au fost negociate.

4. Contractul include și obligația de a asigura transportul anual a 12 stânjeni lemne de foc, pe propria cheltuială a comunității sătești, pentru încălzirea sălii de clasă și locuința dascălului.
5. Legiuitorul a introdus clauza prin care autoritatea comitatensă putea solicita sătenilor, prin intermediul autorității locale, să completeze mijloacele de subzistență ale dascălului. Conform legii, cadrulul didactic i se oferea posibilitatea de a alege între un teren agricol necultivat sau unul cultivat cu cânepă, varză, tutun – măsurat în iugăre – și de a dispune liber de uzufruct conform legislației în vigoare până în momentul rezilierii contractului.
6. În final, Comunității Contractuale îi revine obligația, fixată în ultimul paragraf al contractului, de a contribui la Fondul Școlar Național General. Fondul, aflat în departamentul administrativ și legislativ regal ungar cu sediul la Buda [5], era destinat finanțării școlilor elementare românești triviale [6] de religie ortodoxă.

Ioan Püspöky, Director Școlar Regal Districtual cu sediul la Oradea Mare, împuternicit de Inspectoratul Școlar Regal Superior de Lege Greacă Neunită cu sediul la Pesta, aduce la cunoștința comunității, Rezoluția nr. 6650/ 31 mai 1813 elaborată și adoptată de Înalta Curte Regală (Consiliul „Locumtențial”) de la Buda. Hotărârea a fost citită în limba română, fiecare paragraf a fost interpretat în spiritul legii și pe înțelesul Comunității Contractuale [7].

În numele Înaltei Majestății Regale, comunitatea este invitată să contribuie la Fond cu câte un florin austriac, la fiecare zece florini plătiți dascălului. Luând ca bază de calcul retribuiția de 150 florini, comunitatea își asumă benevol și solemn cele zece procente de adăugire anuală (zeciuiala procentuală sau aucta) în valoare de cinsprezece florini/an, plătiți Casieriei Fondului la timp, în patru tranșe, la finele fiecărui trimestru. Plata la Fond intră în vigoare din momentul semnării contractului cu respectarea procedurilor juridice din epocă. [8]

Prezentul contract devenea un înscris obligativ încheiat în patru exemplare asemănătoare. Fiecare exemplar era arhivat după cum urmează: pentru Comunitatea Contractuală (Comuna Taxaliste Micălaca); Înalțul Domeniu (Comitatul Arad); Inspectoratul Regal Superior de Lege Greacă Neunită (Pesta) și Guvernământul Regal Ungar (Înalțul Consiliu Locotențial al Ungariei) – Buda. Cele patru înscrisuri istorico-juridice sunt încheiate la Micălaca la 11 septembrie 1819.

Pentru conformitate au semnat și parafat, pe două coloane, în prezența lui Almássy László, notar acreditat, notabilitățile următoare:

Ioan Püspöky
Director Districtual Regal

În fața noastră
Sigismund Deszö
Judecător Nobiliar din Renumitul Comitat Arad

Ioan Nagy
Consilier Juridic din același Renumit Comitat Arad

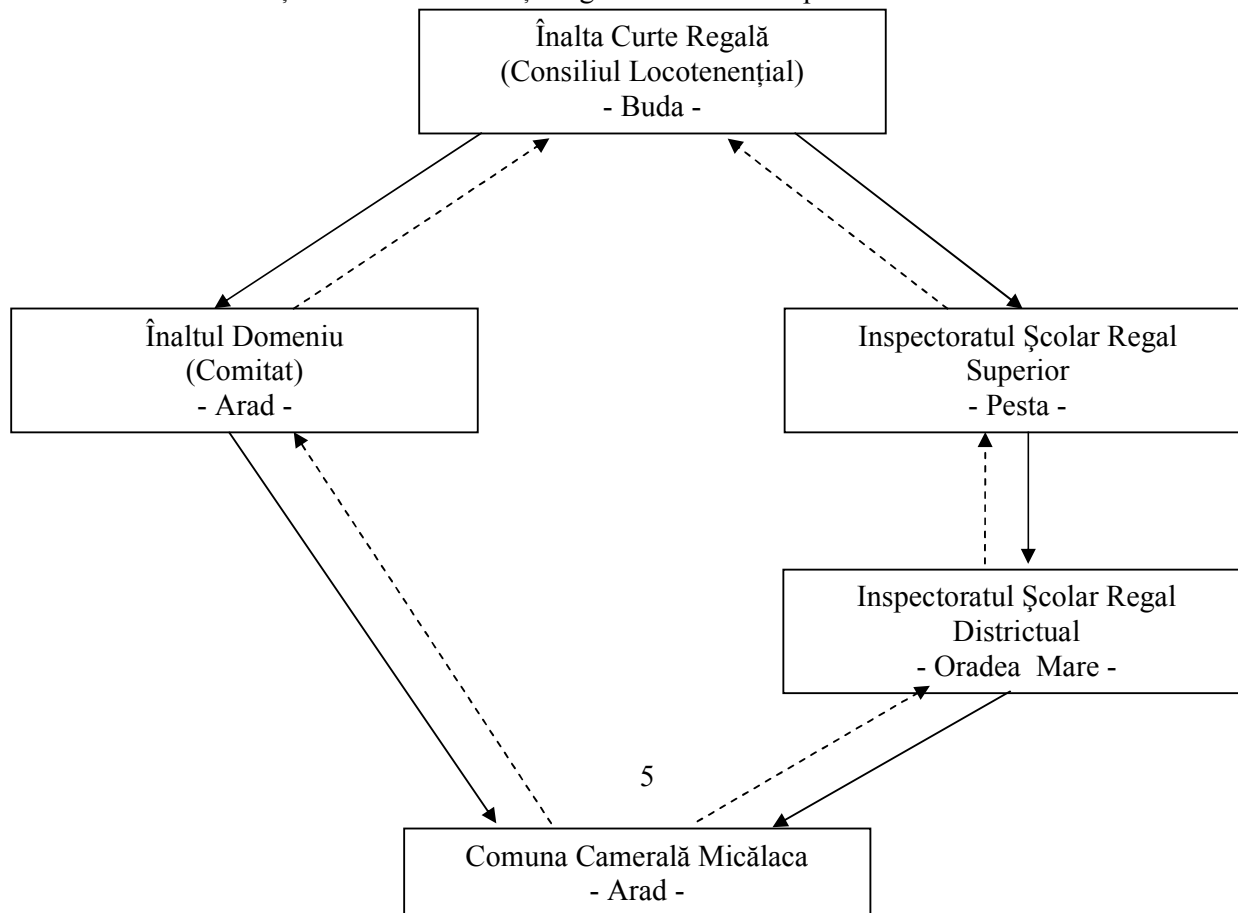
Glogoversan Todor jude (primar)
Blaj Todor jurat (consilier)
Dehelan Iacob jurat (consilier)
Mihuța Simion jurat (consilier)
Urle (I)on jurat (consilier)
Ivan Nini jurat (consilier)
Pera Ivan jurat (consilier)
Arspa Pali și ceilalți jurat (consilier)

Eliberat de Almássy László, notar oficial

Concluzii

Acest material documentar – istoric și juridic – este real în toate componentele sale. Suntem în posesia unui act care nu poate fi pus la îndoială. El provine din surse instituționale care au existat și au funcționat în spațiul imperial austriac la 1819. Fixarea termenului „înscris” în titlu și închiderea lui între semnele citării, sugerează că documentul post-iozefin nu este cunoscut după original, ci după o copie achiziționată relativ recent.

Documentul îl putem încadra în categoria actelor juridice școlare – gen contract. Contractul analizat, ne oferă informații certe, incontestabile, care ne ajută să decodăm structura organizatorică și modalitatea de funcționare a Înaltei Curți Regale de la Buda după următoarea schemă:

Bibliografie:

1. pr. Căvăjdan, G., *Monografia istorică a Parohiei Arad – Micălaca Veche*, Sibiu, 1956, p. 12;
2. Schasser, A., *Reforme iozefine în Transilvania și urmările lor în viața socială*, Ed. hora, Sibiu, 2000, p. 22;
3. Domokos, S., *Tipografia de la Buda. Contribuția ei la formarea științei și literaturii române din Transilvania la începutul secolului al XIX-lea*, Ed. „Noi”, Giula – Gyula, 1994, p. 14;
4. Lupaș, I., *Iosif al II-lea și școalele românești din județul Aradului*, în „*Studii, conferințe și comunicări istorice*”, vol. I, Ed. Casei Școalelor, București, 1927, p. 303–306;
5. Botiș, T., *Istoria Școlii Normale (Preparandiei) și a Institutului Teologic Ortodox Român din Arad*, Ed. Consistoriului, 1922, p. 11 și passim;
6. Giurăscu, C., C., *Istoria Românilor. De la moartea lui Mihai Viteazil până la sfârșitul domniilor fanariote (1601 – 1821)*, partea întâi, partea a doua, vol. III, Ed. All Educational, București, 2007, p. 251 – 252.
7. Popeangă, V., Găvănescu, E., Țârcovnicu, V., *Preparandia din Arad*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1964, p. 10
8. Popeangă, V., Găvănescu, E., Țârcovnicu, V., *Preparandia din Arad*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1964, p. 12

Anexe

1. Copia Contractului

2. Text românesc redat cu litere latine și traducerea textului german

Kontrakt

Noi, subsemnații Judele, Jurații și întreaga Komunitatia satului Mikälaka din falnicul Komitat al Aradului

Facem adeverință prin vârtutia Kontraktului acestuia kum că Noi, îngrijindune din preună cu Krăiaska Direcție a Shoalelor Letei noastre. G.N. Naționale din Distriktul Orăzii Mari pentru mai buna stare a Shoalei și a învățătorului nostru Naționalnik, în ourmătoriul kip am măritnit, și după ourmătoarele punkturi niam oblegat, adekă:

1 – iu Noi ne oblegăm, kum kă kasa Shoalei de akum, caria se află, o vom înnoi, sau de nou o vom rădica, (la caria okasie toate lukrurile ciale de lipsă fără nici plată le vom da,) întru karia, afară de o kilie osebită, kurată, largă, vederoasă și ouskată, în caria pruncii noștri se vor învăța, înkă mai ouna iarăși de kilin pentru lăcașul învățătorului, și pre lângă o kuhă, kămară, șopru pentru liamne, ștălug, și podrum să fim datori, a zidi, apoi așa feliu de Shoală nu numai în stare bună și întrebuncoasă tot de ouna a o păzi, ci și ciale de lipsă întrânsa, prekum: skămniile, tabla niagră, o masă, și oun skamn pentru Învățătoriu a kăștiga, să fim îndatorați; kăria datorință de a păstra Kasa Shoalei de akum înainte în toată vriamia subpuși să fim.

2 –lia, Ne făgăduim și ne îndatorăm, toate materialele sckripturistice, pentru Șhoala noastră de lipsă, prekum: hărtie, negrială, kretă, buriate, plăivasuri, kărți, și alte ciale de trebuință a kumpăra, și ku oun kuvânt, pentru țineria Shoalei în buna stare, înkă și pentru îngrădiria ei, și a grădinei sholasticești nelăsat și bărbățiaște grijă a purta.

Contract

Noi, subsemnații Judele, Jurații și întreaga comunitate a localității Mikălaka din falnicul Comitat al Aradului dăm prin prezenta certificarea că împreună cu Direcțiunea Școlară Regală a Districtului Oradea Mare pentru o mai bună îndeplinire a îndatoririlor din școlile noastre și a clădirii școalei ca și a Învățătorului Național hotărâm pentru noi să îndeplinim următoarele obligații:

În primul rând. Ne obligăm ca deja existenta sau nou de construita școală (în acest caz vom îndeplini fără plată toate lucrările de transport și manuale) în care înafară de încăperi separate mari, potrivite, luminoase și uscate, atât pentru școală cât și o alta ca locuință, despărțită de încăperile școlare, formată dintr-o încăpere, bucătărie, depozit de lemne de foc, grajd și pivniță pentru învățator, pe care s-o ținem în cât mai bună stare ca și școala, cu bănci de șezut, tablă, masă și scaun, aceste obligații trebuind să fie îndeplinite și la întreținerea întregii școli.

În al doilea rând. Să întreținem anual școala cu cele trebuincioase ca burete, cretă, cerneală, creioane, cărți, hărtie și altele, ca și și pentru buna întreținere a clădirii școlii, a exteriorului și a grădinii ei.

3–lia. Pentru traiul învățătorului ne legăm ourmătoaria simbrie pe an, din Kassa Komunităței fără nici o prețetare, și după fiește kare pătrariu de an a da și a plăti, adekă:

În bani gata 150 flor.–kr. – iară în bukate:

Grâu curat 20 – meți

Orz —

Ovăș —

Kukuruz în boambe —

Legumi — , adecă păsulă ș. a. —

Sare —

Lumini, sau său —

Karne de vită —

Porc gras —

Fân —

4–lia. Încă să mai fim îndatorați, spre trebuința Învățătorului, și pentru încălzirea Shoalei în tot anul: –

Lemne bune pentru fok 12 stânțeni.

Pae de trebuință —

Trestie — Snopi.

a da, și pe kieltuiala noastră până la lăcașul Învățătorului a le kăra. –

5–lia. Pentru mai buna subzistenție a Învățătorului nostru, afară de grădina Shoalei, și de pământul Kolonikalnik, karele despre partea Domniei pământești Shoalei ku – Lanțe milostiviasțe sau cinstit, și noi din partia noastră ne învoim ai da: —

Pentru grădină de cânepă, sau kureki –

Lanțe – duhan – –

6–lia. De vriame ce Komunitatia aciasta nu numai a ținea Kasa Shoalei în stare bună, și simbria ku deputatul, după kum sau zis mai nainte, Învățătorului său la vriame nelăsat a da și a plăti, ci și spre binele de komun din partia sa după puțință a aduce ajutoriu se viade îndatorată, pentru acia, și după ce D. Distriktualnikul Direktor înalta Rezoluție de kurte sub 31 Maiu 1813. Nro 6650, în socotința înmulțirei Fundusului Shoalelor Naționale Generalnik slobozită, noao în limba

În al treilea rând. Ne obligăm ca pentru întreținerea învățătorului să plătim subzistențe anuale pe perioade de sferturi de an, în bani peșin 150 de florini din Casieria Comunității ca și în produse naturale:

20 de mețe de grâu

Orz —

Ovăz —

Porumb în boabe —

Legume —

Sare —

Lumânări —

Carne de vită —

Porci îngrășați —

Fân —

În al patrulea rând. Suntem obligați ca pentru folosința învățătorului și pentru încălzirea școlii să dăm în fiecare an cu transportul pe propria cheltuială,

lemne de foc 12 stânjeni,

paie sau trestie – snopi.

În al cincilea rând. Prin mărinimia Domeniului pentru o mai bună subzistență a învățătorului, pe lângă grădina școlii s–a acordat cu liberă folosință

un teren de – iugăre sau câmp cu cânepă – sau cu verdețuri –

sau cu tutun –.

În al șaselea rând. Deoarece aceasta Komunitate nu are de întreținut numai clădirea școalei în bunăstare, ci și cum am arătat mai sus, și trebuincioasa subzistență a învățătorului care se face așa cum am văzut în perioadele stabilite, ci este determinată să contribuie cu toate puterile și mijloacele așa cum reiese din Rezoluția

maiceii noastre niau cetito, și kiar și spre înțeliațere niau tâlcuito, kiemândune ku Numele pria Înălțatului Împărat, ka Noi după fiește kare ziace florinți, ce dăm Învățătorului nostru pe tot anul, să mai adaoțem oun florint pre sama zisului Fundus, Noi, în ourmaria kiemărei acestia, slobozi, nesiliți și cu toată voința ne–am plecat spre daria mai sus numitei a ziacea proțentualnicei sumă, și ku solenitate ne oblegăm, kătră simbria Învățătorului nostru, karia de astă dată din 150 fl. – kr, se kuprinde, fieștekăruia a ziacelea flor. a mai adoțe ounul, și aciasta adaoțere caria face 15 flor. – kr. Începând dela datumul de astăz, pururia la tot pătrariul de an, Kassei numitului Fundus generalnik al Shoalelor negreșit a da, și a plăti.

Întru mai bun krezământ și mărturie acelora ce sau zis, sau făkut acest Kontrakt în patru asiamenia sunătoare Eksemplare, dintre kare ounul pre lângă Komunitate, altul pre lângă M. Domnie pământească, al treilea la Krăieskul mai marele Inspectorat al Shoalelor de L. G. n. iară al patrelia la Înălțatul konsilium locumtenențiale al Oungariei se va pastra. Datusau la Mikălaka în 11 de zile ale lunei lui Septembrie 1819.

Ioanis Púspóky

manu propria

Districtualis Director Regius

Coram Nobis

Sigismundo Deseö
manu propria

I(nclitus) co(mi)t(a)t(us)
Arad Jud(ex) Nobi(lium)

Ioanne Nagy
manu propria
Eiusd(em) I(nclitus) co(mi)t(a)t(us)
Jura(tus) ass(ess)ores

numărul 6653 din 31 mai 1813 scoasă de Înalta Curte Regală și care zice să se mărească Fondul Școlar Național General, care a fost făcută cunoscută prin grija domnului Director al Districtului Școlar în mod amănunțit cuvânt cu cuvânt în limba noastră maternă și prin care în numele Înaltei Majestății Regale am mai fost determinați ca anual la leafa învățătorului să dăm la fiecare 10 florini încă un florin ca adăugire și din ajutor al sus numitului fond noi având potrivit îndemnului și plata celor 10 procente de adăugire în mod liber și benevol cu această obligație de la noi în mod solemn la sus numita adăugire anuală la leafa învățătorului cu încă 15 florini începând din data semnării prezentului contract pentru totdeauna, ca fiind îndeplinită în rate de sferturi de an, fiind plătită la timp Casieriei sus-numitului Fond Școlar Național.

Prezentul contract s-a întocmit în forma aceasta ca document obligativ fiind făcut în 4 exemplare identice și anume:

Pentru Comunitatea Contractuală, pentru Înalțul Domeniu, pentru Inspectoratul Școlar Regal Superior și pentru mult lăudatul Guvernământ Regal Ungar în scopul arhivării.

Data la Mikálaka în 11 septembrie 1819

Glogoversan Todor jude (primar)

Blaj Teodor jurat (consilier)

Dehelan Iacob

Mihuța Simion

Urle (I)On

Ivan Nini

Pera Ivan

Arspa Pali, și ceilalți

Eliberat de Almássy László
Notar oficial

3. Toponime

Mikálaka – Micălaca– comună până în anul 1927, în prezent cartier al municipiului Arad, având peste 65 000 locuitori;

Orăzi Mari – Oradea Mare;

Oungariei – Ungariei;

4. Regionalisme utilizate în textul românesc

aucta – dijmă, zeciuială procentuală;

boambe – boabe;

buriate – burete;

chilie – cameră mică, odaie; în context – cancelarie;

kilin – cameră de locuit;

kuhnă – bucătărie de vară;

kukuruz – porumb;

kureki – varză;

duhan – tutun;
negrială – cerneală;
păsulă – fasole boabe;
plaivasuri – creioane;
podrum – beci, pivniță;
skamn(iile) – scaun(e);
său – grăsime;
simbrie – leafă, salariu;
șopron – adăpost pentru unelte, lemne sau animale;
ștălug – grajd.

5. Abrevieri utilizate în context

kr. – creițar – monedă de metal utilizată în Imperiul Habsburgic sec. XIX–lea;
D. – Domnul;
fl. – flor. – florin austriac;
G.N. – Greacă Neunită (Ortodoxă);
L.G.N. (n) – Lege Greacă Neunită (neunită);
M. – Mărit(a);

6. Instituții

Komunitate – Comunitatea Contractuală Micălaca;
Mărita Domnie pământescă – Înaltul Domeniu (Comitatul Arad);
Krăiescul mai marele Inspectorat școlar – Inspectoratul Școlar Regal Superior;
Înaltul Konsilium Locumtenențiale al Oungariei – Guvernământul Regal Ungar;

7. Măsurile utilizate în secolul XVIII–XIX în echivalent actual

1 Lanț = 1 iugăr = 5775 m²

1 meț = 60 litri

1 stânjen pătrat = 3590 m²

1 stânjen cub = 6831 m³

8. Cuvinte, expresii, abrevieri latine

coram – în față;
Director – conducător de instituție;
Districtualis – district, zonă, regiune;
manus – mâna;
nobis – nostru(ă);
proprius – propriu(e), particular(ă);
coram nobis – în fața noastră;
Districtualis Director Regius – Director regal al Distructului Școlar;
ICottus Arad Iudlium – I(nclitus)Co(mi)t(a)t(us) Arad Jud(ex)(Nob)lium – Judecător nobiliar din
Renumitul Comitat Arad;
Eius ICottus Jurassores – Eius(dem) I(nclitus)Co(mi)t(a)t(us) Jura(tus)ass(ess)ores – Consilier juridic
al aceluiași comitat;

9. Cuvinte, expresii în limba maghiară

biro – judecător, jude, primar;
és – și;
esküdt – jurat, consilier;
hites – oficial;
kiadva – eliberat, emis, editat;
töbi – ceilalți;
yegyző – notar;
és a töbi – și ceilalți;
kiadva Almáss László, hites yegyző – eliberat de Almássy László, notar oficial;

**FAMILII SĂTMĂRENE CU VALORI EUROPENE (I).
FAMILIA DEMIAN**

THE SATU MARE FAMILYS WITH EUROPEAN SPIRITUALITY (I). THE DEMIANS FAMILY

Claudiu PORUMBĂCEAN

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad

Facultatea de Științe Umaniste, Politice și Administrative

Arad, România, Str. Unirii, nr. 3

Email: claudiupp@yahoo.com

Abstract

This approach reveals the manners of the nobility from Țara Românească during the Eighteenth century and first half of the Nineteenth century. Taking into consideration the confesions of foreign travelers and the Romanian documents we tried to put to light a segment of nobility's everyday life. Luxury, infidelity, prostitution are usual phenomena in those documents, but they are considered to be related to the manners of the nobility from Western Europe.

Keywords: Satu Mare, Demian, family, culture, nation, church, biographical.

Cuvinte cheie: Satu Mare, Demian, familie, cultură, națiune, biserică, biografic.

Scopul lucrării de față este de a arăta că în decursul ultimelor secole, în societatea sătmăreană s-au afirmat câteva mari familii românești, printre care amintim aici familia Anderco de Homorod, Rednic, Doboși, Dragoș ș.a. Alături de acestea se înscrie și marea familie a Demianilor, care își are rădăcinile în satul Negreia, comuna Șișești, comitatul Satu Mare (azi în județul Maramureș). Cel mai vechi descendent atestat fiind Demian Alexa, născut în anul 1770.

De-a lungul anilor, familia Demian crește atât ca număr cât și ca importanță pentru societatea sătmăreană, în rândurile sale regăsindu-se nume de rezonanță ale vieții politice, culturale și social-economice, de la lideri ai mișcării naționale, primari, președinți de partid sau parlamentari, până la preoți, profesori, muzicieni, avocați, medici ș.a.

O mare parte din datele prezentate în această lucrare ne sunt oferite de cronică genealogică a familiei, întocmită în anul 1976 la Baia Sprie de către avocatul **Victor Demian** [1]. Printr-o scrisoare adresată unei verișoare primare, acesta explică modul în care a întocmit genealogia și care este motivația sa.

"Dragă Marița, Conform celor promise, vă trimit alăturat cronică familială - Demian - precum mi-ai cerut-o.

Cuprinde tot ce memoria mea a păstrat. Date documentare nu am. Cu ocazia naționalizării din 1948 (confiscările făcute de securitate - n.n.) am fost privat de toate bunurile mele, inclusiv archiva familială.

*Dar ceea ce am consemnat este mult prea suficient pentru ca nepoții și urmașii lor să-și poată forma o idee despre predecesorii **familiei**.*

Tuturor vă urez mult bine, Victor.

Baia Sprie - septembrie 1976

După cum am menționat mai sus, cel mai vechi descendent al familiei este Demian Alexa, care a trăit între anii 1770-1860, în satul Negreia, având ca ocupație agricultura, pomicultura și creșterea vitelor. Descendenții săi au fost doi băieți: Atanasiu și Teodor. Aceasta reiese din genealogia consemnată de Victor Demian. dar în realitate credem că aceștia sunt nepoții săi, dat fiind anii de naștere consemnați.

Demian Atanasiu. (1845-1923), urmează studiile la Baia Mare, absolvind apoi teologia la Blaj. Timp de 18 ani a funcționat ca profesor secundar la Gherla, obținând gradul de profesor emerit de teologie. Din 1886 a condus parohia greco-catolică din Negțești-Oaş, devenind protopop și arhidiacon

onorar. În aprilie 1919 a fost urmărit de gardiștii lui Bela Kun, pe motivul că a intervenit la C.N.R din Baia Mare pentru a salva comuna de soldații unguri fapt pentru care a fost nevoit să se ascundă până la sosirea armatei române. Din căsătoria sa cu Luiza Bud (decedată la 25 ian. 1924) au rezultat 7 copii 3 băieți (Iosif, Titus, Cecil) și 4 fete (Eufrosina, Mărioara, Elena, Irina). Se stinge din viață la Negrești la 29 aprilie 1923 [2].

Demian Iosif devine paroh și protopop onorar în Firiza, loc unde va păstori și fiul său, Iosif jr.

Demian Cecil îmbrățișează și el cariera ecleziastică, funcționând ca paroh și apoi protopop tractual în Negrești, ajungând în cele din urmă profesor de teologie la Gherla [3].

Datele despre cel de-al treilea băiat, Demian Titus, sunt foarte puține, el funcționând ca preot în comuna Trip. Acesta a avut doi băieți: Atanasiu, medic chirurg în Satu Mare și Emil care va deveni notar în Tășnad. Primul a decedat în 1952, iar al doilea în 1954.

Pe cealaltă ramură, se pornește de la **Demian Teodor**, care a avut două fete (Frăsina și Ana) și doi băieți (Gheorghe și Atanasie) [4].

Demian Gheorghe, gospodar-agricultor, a avut 5 fete, cea mai mică (Silvia) devenind soția lui Benea Anton. Învățător în Baia Sprie, viitor primar al acestei localități în perioada interbelică.

Demian Atanasie (1859-1929) [5] a trăit și activat în bună parte în satul Negreia, apoi în Tăuții de Jos. A absolvit patru clase elementare, o clasă de liceu și un an de școală profesională. Această școlarizare (deși redusă) plus calitățile sale native l-au ajutat să-și fondeze o gospodărie mai avansată decât mica gospodărie țărănească. S-a ocupat de agricultură și pomicultură dar în special de creșterea și comercializarea vitelor. A ajuns să dețină o suprafață de cea 100 ha teren agricol și a luat în arendă vaste terenuri și munți pentru pășune, având mari cirezi de vite, cai, porci și oi.

A fost căsătorit de patru ori, având nu mai puțin de opt copii.

Despre Demian Atanasie, fiul său Victor își amintește că „era un om rațional și logic, judeca și numai după aceea acționa. Avea o voință de fier. Nereușitele nu l-au descurajat ci l-au îndârjit și mai mult. Muncea cu râvnă și multă tenacitate. Era sociabil cu vaste legături de cunoștințe”.

Beneficiind de o asemenea avere - ceea ce i-a conferit o poziție privilegiată în societate. Atanasie Demian se implică în mișcarea națională devenind chiar unul dintre liderii săi din zonă[6]. Pentru exemplificare facem din nou apel la genealogia familiei, de unde cităm: „An de an o serba (ziua onomastică la 17 februarie - n.n.) cu largă ospitalitate. Erau prezenți țăranii frunțași, învățătorii și preoții comunelor din jur. De la aceste onomastici nu lipsea nici preotul Dr. Vasile Lucaciu din Șișești, care era flacăra românismului în acele ținuturi. Onomasticele erau în același timp și întruniri național-politice. Se discutau evenimentele trecute și perspectivele de viitor după directivele date de Dr. V. Lucaciu. A colaborat strâns cu aceștia pentru a menține și răspândi conștiința românească”

Ca atare conducerea P.N R l-a designat în 1892 membru în delegația care **avea** menirea să prezinte împăratului la Viena, *Memorandul românilor din Transilvania*.

Ajuns la Viena, Atanasie Demian. este pus în fața unui fapt care avea să scoată în evidență concepția sa față de ideea de familie în spiritul tradiției românești. Figura sa a fost remarcată de un bogat industriaș austriac, acesta fund impresionat de îmbrăcămintea originală, de fizicul său impunător, cu „înfățișarea unui patrician din Roma antică.” Austriacul i-a propus să se căsătorească cu unica lui fiică, oferindu-i în schimb greutatea sa în aur fără a fi nevoit vreodată să lucreze.” Vastele lui uzine și fabrici asigură o existență fără orice muncă. Oferta a fost respinsă, cu motivarea că este căsătorit și are copii. Austriacul stăruie. Pentru soția și copiii de acasă le instituie câte o rentă viageră, fiecăruia în parte, sumalitatea, plătită lunar urmând să o stabilească chiar tata. Oferta a fost respinsă și în această variantă. Ai fi însemnat trădare față de neamul românesc, denigrarea ființei sale și a conștiinței sale de român” [7].

Printre mijloacele aplicate pentru a menține conștiința românească a fost și înființarea de școli românești la sate. Atanasie Demian a convins locuitorii satului Negreia (în totalitate românesc) de necesitatea unei școli cu predare în limba română. Prin contribuția voluntară și „conștiința românească” s-a construit în sat o școală cu locuință corespunzătoare pentru învățător, și s-a stabilit un buget pentru întreținerea școlii și salariul dascălului. În aceste condiții primul învățător în noua școală din Negreia a fost domnișoara Rusu Aurelia.

În legătură cu acest episod, menționăm însemnările făcute de **Victor Demian**, deoarece evenimentul nu are doar o valoare istorică ci și una sentimentală. „Era (învățătoarea Rusu Aurelia -, n.a) o fată tânără de 21 de ani, prezentabilă, înaltă, zveltă cu înfățișare impunătoare, foarte dârză și energică. A venit din comuna Rășinari (Sibiu), locul de baștină a poetului Octavian Goga. Mare decepție de ordin sentimental o determinase să se refugieze din Rășinari tocmai în Negreia, localitate neînsemnată, primitivă, ascunsă între dealuri și păduri. Afețiunea dintre feciorul popii din Rășinari (Octavian Goga) și dăscălița din Rășinari (Rusu Aurelia) a naufragiat. Unul era în plină ascensiune literară, cu orizonturi noi, perspective înalte, societăți distinse, onoruri... Celălalt era lipsit de toate acestea. Ruptura a fost inevitabilă. Unul s-a înălțat, iar celălalt s-a scufundat prin refugiul său la mare depărtare, în satul propășit - Negreia. Scopul era vădit: uitarea. Adecă a părăsi mediul care evocă mereu afețiunea distrusă și atrage vălul uitării asupra trecutului. A reușit oare refugiul ei în uitare? Nu cred. Dovadă e că a refuzat toate cererile în căsătorie. Deși a avut multe cereri a rămas nemăritată. Așa ceva nu face decât unul care nu poate uita. Denotă o fidelitate nestrămutată până la moarte. E ceva impresionant.

Ne vizita adesea acasă. Avea o voce splendidă și cânta mereu. Eram copil mic de 5-6 ani. Încă atunci am reținut unul din textele cântecelor ei pe care îl cânta des:

Din pieptul meu a-și vrea să scot

Inima, cu dor cu tot.

S-o așez în pieptul tău

Ca să simți precum simt eu.

Cântecul se sfârșea cu batista dusă la ochi. Ștergea lacrimile vărsate de o inimă ce nu poate uita. Atunci ca și copil, nu puteam înțelege de ce plânge cineva care cânta atât de frumos.

Iată cum, prima școală românească din Negreia, zidită din impuls național-românesc, este legată de o idilă sentimentală.

El - feciorul popii din Rășinari, poetul consacrat de mai târziu, eternizează afețiunea lor prin poezia *Dăscălița*.

Regret mult că n-am făcut școala la catedra domnișoarei Rusu Aurelia. Tata ne-a dat să facem școala elementară în orașul Baia Sprie. Această fată tânără s-a remarcat în suferința ei, prin o tragedie foarte dureroasă, purtată toată viața cu o demnitate impunătoare. Aș don să mă pot lăuda cu ceva ce am învățat în școala acestei fete. Prin durerea ei adâncă, purtată cu atâta noblețe, raportată la poetul Octavian Goga, devine și ea oarecum o personalitate proeminentă. Aș vrea să am ceva de la ea. Dar nu pot. Doar reamintirile acum istorisite”[8] ..

Revenind la familia Demian, ne vom opri asupra a doi dintre băieții lui Atanasie. Este vorba de Adrian și Titu Demian.

Demian Adrian, moștenește pasiunea familiei pentru frumos, pentru cultură și tradiție românească, îmbrățișează cariera de muzician, devenind un foarte apreciat dirijor, compozitor și nu în ultimul rând directorul Conservatorului de Muzică din Satu Mare. Valoarea sa este recunoscută de mai mulți specialiști în domeniu, fiind considerat „unul dintre cei mai mari dirijori ai Sătmarului din perioada interbelică, mare iubitor al muzicii corale, inițiator al multor acțiuni ce au determinat o substanțială creștere calitativă a corurilor din județ”[9] .

În 1921 este ales la conducerea "*Reuniunii de cântări Vasile Lucaciu*", cor pe care îl va conduce aproape două decenii și cu care va reuși să prezinte în 1935 opereta "*La Șezătoare*" de Tiberiu Brediceanu, ceea ce demonstrează valoarea artistică la care a ajuns. În paralel, a condus și corul Liceului "*Mihai Eminescu*". La 4 septembrie 1936. Adrian Demian lansează un apel tuturor corurilor din județ pentru a se înfăptui „*Asociația de coruri țărănești din Sătmar*”, fiind prima organizație de acest gen din istoria mișcării corale locale, al cărei președinte a fost ales în unanimitate.

Așadar, Adrian Demian este acela care a organizat concursuri, instruirii de dirijori, manifestări cultural-artistice, concerte corale etc., sub egida binefăcătoare a *Astrei*. Vicisitudinile istorice ale anilor 40 îl obligă să se retragă la Arad, unde va locui până la sfârșitul vieții.

Demian Titu, fiul lui Atanasie, este ultimul membru al familiei la care ne oprim. Născut la 7 septembrie 1896 în satul Negreia. Titu este una din cele mai reprezentative personalități ale Sătmăruului. Absolvent al Facultății de Drept din Cluj (1923) și doctor în științe juridice, va practica avocatura la Satu Mare, devenind membru în diferite societăți și asociații, consilier juridic al băncii „*Casa Noastră*” și al Fabricii de vagoane „*Unio*”, decan al Baroului Avocaților Satu Mare ș.a.” [10].

Pe lângă activitatea sa profesională, Titu Demian a rămas cunoscut contemporanilor săi și parțial urmașilor, prin faptul că a luat parte activ la viața politică a orașului și județului Satu Mare, în calitate de membru al P.N.Ț. Pentru perioada 1936-1947 funcționează ca vicepreședinte și apoi președintele organizației județene.

După căderea guvernului Iorga (6 iunie 1932), P.N.Ț. revine la putere, iar pe plan local Titu Demian va deține funcția de primar al orașului Satu Mare în perioada 12 iunie 1932-18 decembrie 1933. În această postură confirmă calitățile sale și se implică în probleme dificile reușind redresarea problemelor financiare ale orașului și pavarea unor străzi. La data de 3 mai 1936 a avut loc Congresul Județean al P.N.Ț. Satu Mare la care au participat Iuliu Maniu, I. Mihalache, Dr. N. Lupu și Mihail Popovici. Cu această ocazie, Titu Demian a fost ales în fruntea organizației județene a P.N.Ț., funcție pe care o va deține până la desființarea partidului (14 iulie 1947) de către comuniști. Următorul și ultimul Congres al P.N.Ț. Satu Mare s-a ținut la 23 martie 1946 chiar în clădirea în care se afla (și se află și azi) sediul P.N.Ț. fiind proprietatea lui Titu Demian, deoarece autoritățile locale, comuniste, nu au permis desfășurarea lucrărilor într-un sediu adecvat.

Fiind o persoană anticomunistă și antitotalitară el s-a opus sistemului sovietic pe cale de instaurare, fiind un exemplu și un lider în rândurile opoziției sătmărene, motiv pentru care și-a atras ura comuniștilor. La finele anului 1944 este ales președinte al Uniunii Democrate a Românilor (UDR), fiind simbolul opoziției anticomuniste din zonă. La alegerile parlamentare din noiembrie 1946, candidează primul pe lista P.N.Ț. și este ales în ciuda fraudei electorale, fiind ultimul parlamentar al opoziției din Satu Mare, însă refuză prezența în Parlament pentru a boicota alegerile falsificate de către P.C.R. După ce a fost ținta mai multor atacuri calomnioase din partea politrucilor comuniști, Titu Demian a fost arestat și mutat cu domiciliul obligatoriu la Cluj, unde încetează din viață în 1958.

Întreaga avere i-a fost confiscată în momentul dislocării (10 august 1949), lăsând în urma sa doar o fiică, Maria, actualmente cercetătoare la Academia Română din București.

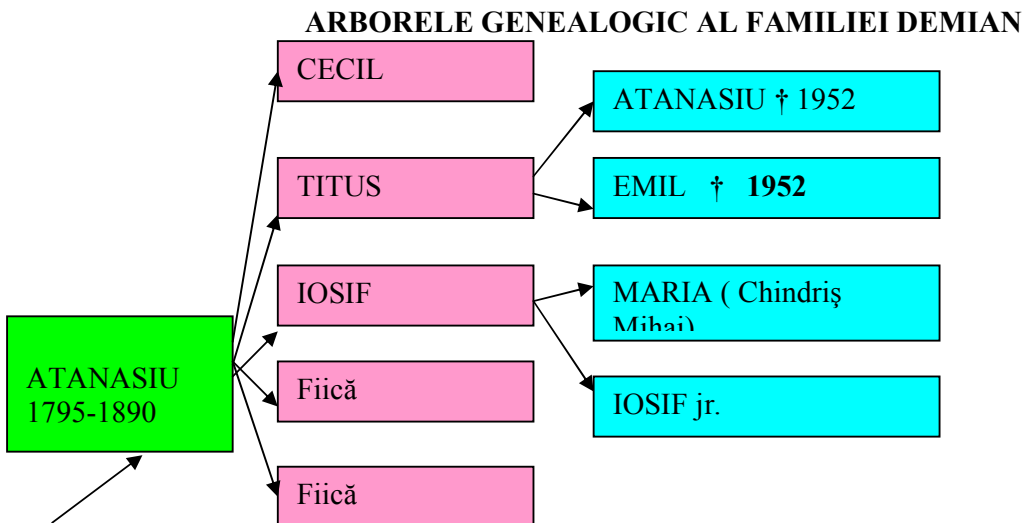
Concluzii

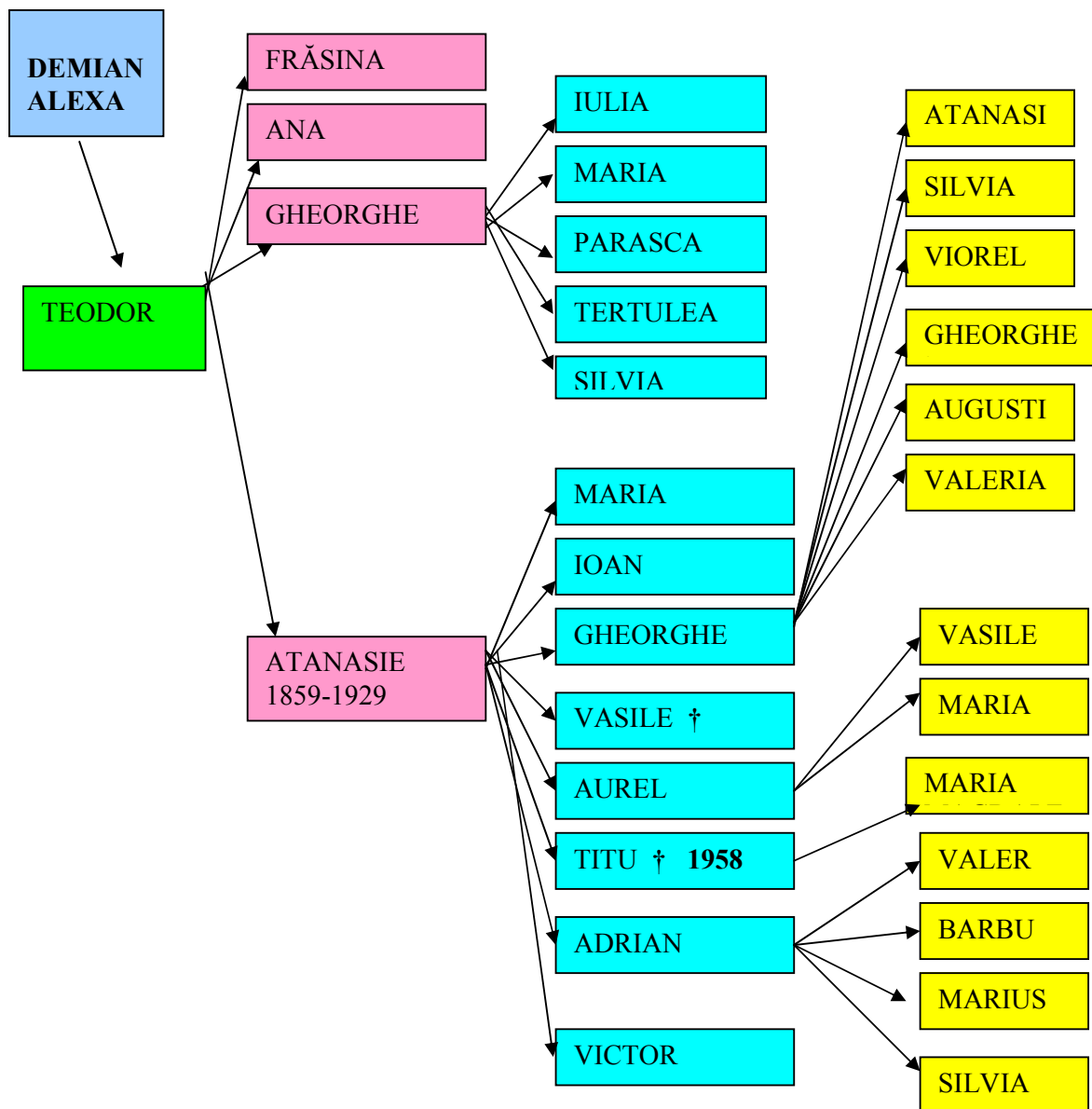
În ciuda marginalizării la care a fost supusă de către regimul comunist, familia Demian și-a câștigat o poziție de necontestat în societatea sătmăreană, dând acesteia valori umane de o certă valoare, de numele său legându-se momente de referință din viața politică, social-economică și culturală de pe aceste meleaguri.

Bibliografie

1. Băințan, V., *Arta corală din Maramureș*, Baia Mare. 1982.
2. *Cronica familiei Demian*, aflată în arhiva personală a autorului
3. Ciubotă, V., *Aspecte ale mișcării memorandiste din județul Satu Mare (1892-1894)*, în “Satu Mare. Studii și comunicări”, IV, 1980, p.203-210.
4. Ciubotă, V., *Documente privind mișcarea cultural-națională românească din Transilvania la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX*, în “Satu Mare. Studii și comunicări”, V-VI, 1981-1982, p.369-378.
5. *Erdélyi monografia (Monografia Ardealului)*, sub redacția lui V. Aladár și B. Geza, Satu Mare, 1934.

6. *În serviciul patriei. Dare de seamă asupra realizărilor îndeplinite în județul Satu Mare (1933-1937)*, Satu Mare, 1937.
7. *Lupta românilor din județul Satu Mare pentru făurirea statului național unitar român. Documente 1848-1918*, ediție îngrijită de Ciobotă, V., Dulgău, B., Radosav, D., Marinescu, V. S., București, 1989.
8. Porumbăcean, Cl., *Figuri ilustre sătmărene (II/ Dr. Titu Demian (1896-1958)*, în „Satu Mare. Studii și Comunicări”, XIII, 1996, p. 215 – 218.
9. Porumbăcean, Cl., Dulgău, B., *Oameni din Sătmar*, Satu Mare, 2000.
10. Predescu L., *Enciclopedia Cugetarea*, București, 1940.
11. Radosav, D., Ciobotă, V., *1918 în Sătmar*, Cluj Napoca, 1996.

LITERATURĂ

SCRIITORI ROMÂNI DIN UNGARIA

ROMANIAN WRITERS FROM HUNGARY

Lucreția ȘIPOȘ FLUIERĂȘ
 Școala Superioară de Educatori și Institutori
 de Naționalitate Română „Tessedik Samuel”, Ungaria
 tel. 0036/202/437779

Abstract

The present synthesis of the Romanian literature for children and teenagers from Hungary highlights the different ways of artistic expression of many writers.

The genres approached are the lyric and the epic poetry, (Petru Aton, Maria Berenyi, Alexandru Hotopan, Lucian Magdu.)

The world of the natal home, the faces of the grandparents, the microuniverse of the home with its floral richness and the scents perfuming the happy universe of the childhood, the adventure of the discovery of a new universe, that of the books, are present into the short prose, the memorial prose and the novel of the childhood and adolescence. (Ana Hotopan, Vasile Roxin, Petru Poputa, Al. Hotopan). The cult stories belong to the author Petru Poputa.

Key Words: *the crossroad of generations, the labyrinth of life, the tonus of the creation, the garden of the childhood, the adventure of the discovery*

Cuvinte cheie: *mirifica cetate, la răscrucea generațiilor, plopi la capătul lumii, labirinturile vieții, tonusul creației, măiestritul cânt, grădina copilăriei, vatra., aventura descoperirii, murmurul apei.*

În acest număr al revistei Studii de Știință și cultură, continuăm prezentarea sintetică a unor importanți scriitori români din Ungaria [1 - 6].

Petru Anton (1923) Avem puține informații despre acest autor care și-a dovedit talentul publicistic și cel de poet începând cu anul de grație 1957, după Revoluția maghiară. În anul 1962 funcționează ca pedagog la căminul Liceului „Nicolae Bălcescu”

Din convorbirile cu prozatorul Vasile Roxin știm că” *provine din România și are colaborări însemnate și cu alte publicații. Trăiește la Budapesta și este total rupt de viața culturală a românilor din Ungaria”.*

Din discuțiile cu Cornel Munteanu, cercetătorul cel mai autorizat al culturii române din Ungaria, am aflat că „*este absolvent al Liceului „Nicolae Bălcescu”, și-a însușit foarte bine limba și cultura maghiară în timpul studiilor liceale de la Jula”.*

În anul 1957, devine redactor-responsabil al săptămânalului românesc *Foaia noastră*, calitate în care *Foaia* cunoaște un adevărat reviriment cultural atât sub aspectul rubricaturii, cât și sub cel al calității materialelor publicate de cei mai prestigioși profesori de limba și literatura română din învățământul de toate gradele din Ungaria. Până în anul 1962, P. Anton se impune ca un creator pasionat de universul copiilor preșcolari și școlari. Dovada acestei pasiuni o descoperim în volumul colectiv Muguri (1973), în care este prezent cu poeziile *Porumbelii din parc, Pe marginea unui insectar, Cuvinte dulci*, selectate, riguros, pentru valoarea literar artistică incontestabilă. Sunt prezente în creațiile amintite un întreg univers al necuvântătoarelor, al relațiilor statornicite între om și micile zburătoare, adulate de preșcolari și micii școlari. Poezia *Cuvinte dulci* este un imn închinat plăplândeii păsărici care ori a venit prea devreme, ori și-a întârziat plecarea în ținuturile calde. Ea este oaspete drag al omului și trăiește, de multe ori, din generozitatea acestuia. Spre omul grijului pentru existența ei se îndreaptă păsărica cu sinceritate”gânduri nefăcute”. Zburătoarea mică nu dorește altceva decât să prindă puteri pentru a reedita gestul reîntoarcerii în următoarea zi, când este așteptată cu aceeași ospitalitate. ”*Sub covorul de înargintată nea,* nu poate supraviețui decât cu ajutorul omului plin de grijă pentru mica viețuitoare în anotimpul neprielnic. Mica păsărică este „*universul plin de voieșie*” al omului generos. Dacă n-ar apărea această „interlocutoare”, căreia îi adresează „*cuvinte dulci*”*ar fi prădat de scumpa încântare*”, iar universul zilnic ar fi lipsit de voieșia ce sălășluiește în această vietate,”*Un univers întreg de voieșie/ sălășluind făptura-ți purpurie*”/ (Cuvinte dulci)”. *Măiestritul cânt* din câmpul întins este „*revanșa*” pe care mica zburătoare o oferă ocrotitorului înainte ca ea să răspundă chemării ciocârliei, „*măiastra mamă*”, care o invită să trăiască potrivit legilor firești din universul specific lor. Tot de universul celor mici aparțin și traduceri și prelucrări din Rimbaud, Kormos, Petofi Sandor.

Maria Berenyi (1969) În primele două volume *Autodefinire* (1987) și *Fără titlu* (1989), poeta răsfoiește „*iarba copilăriei*” ce umple viața cu “*nostalgii și visuri*”. Din copilărie, treptat, treptat prind viață visele vieții noastre (Gingășie) Amintirile ce-i pătrund succesiv în suflet dau creatoarei sens

vieții și o îndeamnă la actul de creație.

Satul natal, cu toate componentele lui, intră în neuitare, datorită vieții moderne (Am uitat în orașul mare). Societatea contemporană este datoare să coboare „în cetatea suferinței copiilor străzilor” pentru a-i ajuta să se integreze (Copiii străzilor secolului douăzeci) în societatea contemporană, înlăturându-se astfel “*lacrimile secolului*”, copiii străzilor, cărora le lipsește dragostea și grija societății. Numeroase creații din ultimele două volume - *Pulsul veacului palid* (1987), *În pragul noului mileniu* (2002) cuprind poezii de iubire ce se adresează adolescenților, tinerilor și tuturor generațiilor. Poezia anotimpurilor, cea socială, de reflecție filozofică, precum și cea consacrată mediului citadin și aspectelor moderne ale vieții ocupă un loc meritoriu în creația bilingv a autoarei Maria Berényi, originară din satul românesc Micherechi.

Petru Popuță (1931), povestitor cult din zona Aletea, satul natal. A cules folclor local, snoave și povești, repovestite în limba literară de Lucia Borza cu titlul: *Cine-i mai puternic?*

Poveștile populare aletene, culese de P. Popuță conțin multe tâlcuri care atestă înțelepciunea omului simplu, puterea lui de a spune într-un grai cât mai simplu, întâmplări pline de învățăminte.

Personajele poveștilor sunt oameni simpli, de bunsimț, cu suflet mare, dar fără noroc, cu harul povestirii în limba română, graiul aletean. Numele lor sunt românești (Ioan Prodan, Maria Bălu ș.a.)

În scrierile sale sunt frecvente elementele autobiografice, redată simplu și emoționant, ceea ce ne îndreptățește să susținem că este un prozator talentat. Ne-o atestă volumul apărut recent *Amintiri. Povești. Povetiri* (2007).

Lucian Magdu (1937-1968), poet român de expresie bilingvă, autor al unui singur volum de poezii, apărut postum, *Confesiune*, (1991) tradus de poetul Constantin Olariu din București.

Bătania, satul natal cu rezonanțe biblice, este primul izvor de inspirație în creația dedicată copilăriei fericite. Satul și copilăria sunt contopite în metafora “*mirifica cetate*”, basmul copilăriei și adolescenței lui. Copilăria și Bătania devin în viziunea lirică a lui Lucian Magdu oaze de liniște poetică și sufletească.

Din Bătania, leagănul copilăriei fericite, poetul pleacă la propriu și la figurat în zguduirii sufletești de *Bun-rămas* (Búcsú) (*Și veșnic, fiice bătaie la inimii-mi rămâne-aici/I pe-acest meleag*”).

Elementele ce compun frumusețea satului copilăriei poetului sunt: ulița, turlele bisericilor, murmurul apei, colbul de pe uliță, casa părintească, feciori și fete “*în catrințe*”, *tăietori de lemne și vânători, podul de pe Ier*”

În Noapte de vară, poezie scrisă în limba română, avem imaginea unui sat patriarhal, al cărui râu „*curge cu spate-nstelat*”; “*pașii*” spre noapte sunt redați gradual, satul intră-n adormire, doar cântecul tainic al nopții “*tremură pe coarde*”; în momentul nocturn “*în tăcutul sat Inu mișcă nici un vânt*”.

Pe strunele copilăriei și adolescenței lira poetului cântă minunat. Din această etapă se înalță în universul creație și al nostru poezia anotimpurilor și a iubirii. “Sărutul” primăverii, al verii, al toamnei și al iernii „sunt materialul poetic al liricii peisagiste, uneori cu infuzie erotică ce aprinde imaginația adolescentină.

Al. Hoțopan (1937-2007), profesor de limba română, folclorist renumit, jurnalist de excepție, poet de factură modernă, autor de proză scurtă (povestiri, nuvele) reflectă în scrierile lirice și epice universul copilăriei și adolescenței.

Povestea unui fulg de zăpadă a apărut în antologia cu titlul metaforic *Muguri* (1973). Creația în versuri este un basm fără crai și crăieșe, fără zâne bune și rele, dar cu personaje care vrăjesc atenția copiilor preșcolari și școlari. Acțiunea povești în versuri se petrece în cosmos, având ca personaje “în înălțimile cerești” norul, *mama fulgilor* și *fulgii steluță*, copilașii norilor. Joaca, curiozitatea *fulgilor-steluță*, dorința lor de a se juca au determinat sfârșitul tragic al *fulgului steluță*, legănat de vânt și rățacit în universul în care pierduse protecția mamei grijulii “*norul-mama fulgilor*”.

Glasul fermecat al ciocârliei îl poartă pe poet pe aripile anilor fericiți “*spre leagănul copilăriei*,” fericite în lumea patriarhală a părinților și strămoșilor din satul natal. (Cântec drag). Poezia este, implicit, și cântecul drag, inspirația poetică din cetatea tainică a creatorului (Din rădăcini comune).

Poezia de iubire (Împlinire), scrisă la senectute, asemena bătrânului Argezi, V. Voiculescu, L.

Bloga, ș.a.este inspirată din universul matrimonial fericit de-a lungul întregii vieți.

Proza scurtă *Buchet de garoafe, Ionică între două surprize, Briceagul Vasilică și matematică*, cuprind universul școlarii atât în familie, cât și în clasele de curs, raporturile dintre prieteni, profesori și urmările benefice ale acestora. Proza scurtă are certe valențe literar-artistice, fiind inspirată din viața și copilăria școlarii michirecheni, contemporani prozatorului.

Ana Hoțopan (1956) Proza scurtă a Anei Hoțopan, universitară la Facultatea din Seghedin” Juhasz Gyula”, care pregătește profesori de limba română pentru învățământul general românesc din Ungaria, deși n-a fost publicată într-un volum de autor sau antologie a scriitorilor români din Ungaria, se circumscrie perfect studiului nostru despre universul copilăriei și adolescenței. Proza scurtă a autoarei este răsfrântă în publicațiile românești din Ungaria (*Foaia românească, calendare „Annales revistele Lumina, Conviețuirea, Simpozion*) și datează încă din anii de școală primară, ai liceului și ai studenției de la București. Titlurile prozei scurte, precum *Bunica, Doctorul săracilor, Cizmulile roșii, Pomul de Crăciun, La răscrucea generațiilor* trădează preocuparea autoarei pentru atmosfera casei părintești, copilăria tatălui, a bunicului și propria-i copilărie.

Bunicii, țărani originari din Micherechi, devin personaje emblematice în făurirea unui viitor al copiilor, total diferit de cel al lor.

În *La răscrucea generațiilor* (2000, Foaia românească nr.30) prozatoarea ne aduce în universul lecturii ființe dragi pe care le păstrează în memoria afectivă: mama, tata, bunica, bunicul, talentat povestitor, și crâmpoie din propria-i copilărie.

Pentru cei mici, apariția bunicului era un motiv serios de a-și abandona joaca și de a-l implora să-și depeze amintirile copilăriei:” Tână, povestește-ne cum a fost când eram mici?”, rugămintea însoțită de gesturi afectuoase ale nepoatei, pentru care povestirea amintirilor bunicului face parte din propriul univers al copilăriei ei. Casa bunicului este un alt element sedimentat în amintirea prozatoarei:”era în mijlocul satului, cu un târnaț deschis, cu ferestrele mici și cu o ușă din lemn cioplit ”Copiii erau atrași, deoarece natura locului era, totuși frumoasă” copaci de sute de ani, înalți și groși, cu crengile ce dispăreau în văzduh, ridicându-se până la cer”.

În căsuța bunicului, autoarea era atrasă de un alt loc misterios, podul, în care descoperise „minuni”: reviste și cărți vechi, prăfuite de ani de zile, bani vechi, scrisori și acte îngălbenite...spadă...”

Aventura descoperirii unui nou univers, ce-i producea autoarei bucuriile copilăriei, se ntrerupea doar când simțea nevoia de a mânca. Ritualul așezării mesei sub nucul din grădină era înfăptuit tot de „tânu bătrân”, care continua să-și povestească o altă întâmplare din viața lui.

“Cea mai tristă este vie și azi în sufletul meu” ne mărturisește prozatoarea și descrie desprinderea de satul natal a bunicului”: a venit ziua când trebuia să părăsească casa părintească. S-au sculat cu noaptea-ncap, au luat-o pe jos până la Sercad, satul vecin, unde era piață mare și unde gazdele angajau copii pentru muncă. Au stat acolo desculți, înghețați de aerul răcoros al dimineții și au tot așteptat. Până într-un târziu s-a apropiat de ei un țaran înstărit, îmbrăcat gros cu mustață lungă. S-a întors de jur-împrejur și s-a adresat: ”este de vânzarea acest olah.” Așa bunicul prozatoarei a ajuns slugă la stăpânul de pământuri și a fost tratat mult mai rău decât câinele casei.

Amintirile despre bunic sunt amintirile prozatoarei de la vârsta de cinci-șase ani. Depănarea altor amintiri despre copilărie, bunici, școală, sărbătorile de iarnă au un limbaj religios și ton sacerdotal

Ana Radici Repisky face parte din noul val, este profesoară de limba română la Liceul „Nicolae Bălcescu” din Jula Și-a-dovedit talentul de jurnalistă încă din timpul studiilor liceale, colaborând la săptămânalul românesc *Foaia noastră*. După terminarea studiilor universitare din Budapesta este colaboratoare constantă la săptămânalul românesc cu reportaje și interviuri-portret despre tinerii micherecheni, studenți la prestigioasa universitate budapestană, precum și însemnări despre activitățile culturale ale comunității românești din metropola ungară.

Ca jurnalistă, domeniu predilect este evocarea unor personalități din satul natal, în care apar primele elemente din sfera eseului. Activitatea jurnalistică este continuată la *Cronica*, publicație lunară a Autogovernării pe Țară a Românilor din Ungaria. Jurnalista cu vocație scriitoricească, se dedică

primei pasiuni, carierei didactice ca profesoară de limba și literatura română, activând potențialul tinerilor elevi creatori, pe care i-a îndrumat și-i sprijină în elaborarea revistelor *Liceeni și Licurici*. Revistele stau mărturie că tinerii de naționalitate română au har și în domeniul graficii, acestea fiind ilustrate de semnatarii articolelor, poeziilor, amintirilor.

Volumele de proză *Rupte din suflet* (2001) și *Plopi la capătul lumii* (2003) sunt dovezi incontestabile ale talentului de prozatoare, o proză memorialistică despre lumea casei părintești, grădina copilăriei în care miremele florilor reale parfumează universul fericit al copilăriei. În plachetele în proză „*Pe aripile miresmelor, O noapte fabuloasă, Plopi la capătul lumii amintirile* sunt desprinse din adâncul ființei creatoarei sau- cum singură își intitulează primul volul-” rupte din suflet.” Sunt trăirile de altădată devenite amintiri într-o proză-eseu ce îmboțățește patrimoniul literaturii române din Ungaria.

Vasile Roxin (1944-2007). Acele vremuri de demult, (Azok a felejtettetlen idők) volum bilingv, cu puternice accente autobiografice. Încă de la vârsta de 4-5 ani, prozatorul ne poartă pe urmele copilăriei lui, în casa părintească, spre care se îndreaptă deseori, cu multă afecțiune față de mamă, al cărei chip este astfel redat de prozator:” *ochii de un albastru închis, păstrau o licărire din vraja lor de tinerețe*”.

O seară de vacanță, proză scurtă, îl are ca personaj pe profesorul de limba română Petre Ardelean, însuși autorul, îndrăgostit de Mariana” *o frumusețe ce aducea cu cea a unei actrițe de pe ecranul vreunui film american*”.

În nuvela *Dubiu*, prozatorul urmărește pașii tânărului Toader în labirinturile vieții adolescente, ale studiilor la Facultatea de Medicină și suferințele dragostei pentru Marta. Tânărul doctor, Toader, fiul Anei și al lui Mihai din Micherechi, depășește avatarurile dragostei pentru o frumusețe excentrică și nepotrivită pentru el, și se dedică muncii de cercetare și medicinei, împlinindu-și visul propriu și cel al părinților. Valorile morale moștenite din strămoși sunt definitorii pentru destinul doctorului Toader.

Concluzii

Literatura română din Ungaria are specific românesc de afirmare, autorii întrețin tonusul creației, deschizând o breșă valoroasă a literaturii beletristice care explorează gândurile, simțirile și sentimentele preșcolărilor, școlărilor și adolescenților.

Marea majoritate a creatorilor de literatură sunt, la origine, profesori de limba și literatura română, dascăli români de cele mai diferite specialități.

După cum cititorul se va putea convinge, în creația autorilor români din Ungaria sunt prezente genuri și forme literare, precum poezia lirică și epică, proza scurtă și cea memorialistică, amintiri, povești povestiri.

Autorii antologați în sinteza noastră se întorc, prin forme literare diferite, la „vatra”lor, la anii copilăriei ca într-o grădină fermecată pentru a-și retrăi cei mai frumoși ani prin arta cuvântului-literatura.

Bibliografie

1. Cozma, E., *Cântece și dansuri populare românești din Ungaria*, Ed. Comp-Press Kft, 2002, Gyula.
2. Gândilă, N., *Scrieri ale românilor din Ungaria, în ” muguri ”, editat de Uniunea democrată a românilor din ungaria, Gyula, 1973.*
3. Hoțopan, A., *Din rădăcini comune. Poezii, (1991-1992), Rotapress, Gyula, 1998.*
4. Matei, I., *Românii din Ungaria în 2004*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004.
5. Magdu, L., *Confesiune*, Editura Dunărea 2 – Editura didactică, Budapesta, 1991.
6. Munteanu, C., *Românii din Ungaria, I. Presa (1951 - 2004)*, Ed. Noi, Gyula, 2006.

REDIMENSIONAREA TRAGICULUI IN NUVELA PĂDUREANCA DE IOAN SLAVICI

**THE READMEASUREMENT OF TRAGIC IN IOAN SLAVICI'S
SHORT STORY PĂDUREANCA**

Speranța Sofia MILANCOVICI

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

Facultatea de Științe Umaniste, Politice și Administrative, Arad, str. Unirii nr.3

E-mail: m_speranta@yahoo.com

Abstract

In order to outline the complexity of the human nature and the thin border between existential feelings, this work focus presents the short story Pădureanca, wrote by Ioan Slavici, most exactly the possibility to apply the concept of tragic to this text.

We start by presenting the opinion of Gabriel Liiceanu about the tragic as a literary concept and we demonstrate the character's orientation towards a dramatic romance or a kind of happy tragedy, far enough of the authentic concept of tragic.

We also analyze the relation between the two young protagonists and the traditional mentality, the social compulsions facing their love.

Key words: *tragic, influences, philosophy, life experience*

Cuvinte cheie: *tragic, influențe, filosofie, experiență existențială*

Adesea, în opera lui Ioan Slavici, se deslușește, răzbătând prin toți porii textului, o „voce“ care coboară spre timpuri străvechi, spre rădăcini situate în înțelepciunea ancestrală. Cadrul, debordând de semnificative amănunte etnografice, dar și de viață, dovedește, fără putință de tăgadă, o bună cunoaștere a sufletului omenesc, în toată complexitatea și mișcările sale spontane. Filosofia populară, acumulând bagajul atâtor dureri și regrete, nu se poate dispensa de termeni ca: „soartă“, „noroc“, „ceas bun“ sau „rău“. Experiența de viață, strânsă de generații în cugetări înțelepte, face astfel de sintagme „imposibil de evitat“ [1].

O trăsătură esențială a acestui mod de raportare la lume este aceea că recomandă cumpătarea și acceptarea datului existenței. Astfel începe bine cunoscuta nuvelă *Moara cu noroc*: „Omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci, dacă e vorba, nu bogăția, ci liniștea colibe tale te face fericit...“ [2]. Vorbele profetice ale bătrânei soacre a lui Ghiță nu grăiesc, în esență, altfel decât cele, concludive de această dată, ale lui Busuioc, bogatul proprietar din *Pădureanca*: „N-are în lumea aceasta averea nici un preț! Era om bogat: ce folos avea de bogățiile lui?“ [3]. La o lectură atentă, devine evident faptul că vocea autorului, ecou al legii morale, se ascunde dincolo de cea a personajului în cauză.

Similar *Morii cu noroc* este inițiat discursul epic și în *Pădureanca*: „Fă trei cruci și zi «Doamne-ajută!» când treci pragul casei, fie ca să ieși, fie ca să intri, căci lumea din întâmplări se alcătuiește, iar întâmplarea e noroc sau nenorocire, și nimeni nu știe dacă e rău ori bun ceasul în care a pornit, nici dacă va face ori nu ceea ce-și pune în gând.“ [4]. Această cugetare și îndemn totodată degajă ideea credinței în fatalitate și predestinare, posibilitatea omului de a ieși din limitele impuse de soartă fiind, practic, anulată. Acțiunile umane stau, inevitabil, fie sub semnul întâmplării, fie al norocului sau neșansei.

Nu e lipsit de semnificație faptul că această cugetare morală este repetată în ultimul capitol al nuvelei, în momentul în care pe Iorgovan „nenorocirea îl ajunsese năprasnic...“ [5]. Situația este ipotetic extrapolată, tot omul putând împărtăși aceeași soartă: „Cine e oare acela care s-ar încumeta să se laude că nu i s-ar fi putut întâmpla și lui una ca asta?“ [6]. A încerca să „sari peste umbra ta“, am putea spune, este echivalent cu a forța limitele condiției umane și a încerca o reconstrucție a soartei pe măsura voinței proprii. Maximele cumiți, născute din ancestrala experiență populară, propovăduiesc resemnarea în marginile propriei condiții, care, implicit, te situează la antipodul tragicului. Te pune la adăpost, am putea spune. Concepția conform căreia individul nu e decât un prizonier neputincios al predestinării, ale cărui încercări nu sunt numai neputincioase, dar și absurde, duce la anularea tragicului. Aceasta deoarece tragicul ia naștere în condițiile aplicabilității teoriei limitei considerată în raportul ei cu conștiința. [7] Limita, care, potrivit modului tradițional de raportare la existență, este anulată, se definește practic ca o întretăiere a libertății spirituale cu natura finită a condiției umane. Această finitudine ontologică devine, practic, singura limită insurmontabilă, fiind „dreptul la tragic al fiecărui individ.“ [8]

„Eroii lui Slavici însă – atrage atenția Iosif Cheie-Pantea – acționează... în sensul ieșirii dintr-o condiție dată, având șansa măreției tragice“ [9]. Frământările, zbaterile sufletești ale nefericitului Iorgovan, au o doză de tragism. Demonul interior îl îndeamnă să încerce o transgresare a limitei. Patima pentru o femeie, îl determină să încerce o evadare din cadrele consacrate ale condiției umane. (De fapt, e vorba de încercarea de forțare a limitei...). Însă enormele discrepanțe sociale din lumea satului acelei vremi se răsfâng fatal asupra modului de a gândi și de a exista al oamenilor. Eroul simte pericolul latent care pândește, ascuns în pătimașa sa dragoste, și chiar dorește să evite primejdia, dar în zadar. Voința sa nu e suficient de puternică: „Trecuseră luni de zile de când n-o mai văzuse în gândul lui: știa numai c-a văzut-o, știa cum fusese, dar nu mai simțise acreala de care i-a fost cuprins tot sufletul în timpul cât a stat dânsa la Curtici; acum, dimpreună cu oamenii de la păduri i se ivi și chipul pădurencii și simțământul de acreală, nu amărăciune, acreală ca și acreala vinului stătut de fiert și încă nelimepezit. Cât a stat dânsa la Curtici, zâmbet în fața lui nu s-a ivit, mâncarea lui n-a fost mâncare și

somnul lui n-a fost somn, și totuși de câte ori era vorba de plecarea ei, îi venea să răcnească și-și înfîșea mâinile în șolduri. E grozav lucru când vrei să nu voiești ce vrei și sîmți că nu poți voi nimic, și te duce altul după cum te poate.“ [10]

Elementele tragicului se regăsesc în nuvelă încă de la început. E vorba de imbatabila forță a destinului, de caracterele orientate vocațional spre disoluție, și, finalmente, spre moarte. Tragicul se întrepătrunde vizibil cu idilicul, pe alocuri, sau cu majestuosul ritualic păgân, ca în grandioasele scene redând bucuria străngerii roadelor. Metamorfoza permanentă a tragicului în idilic sau invers este datorată și situării întregului demers epic între limitele existențiale trasate de cugetarea morală inaugurală, respectiv finală.

„Care ar fi atunci elementele care neutralizează și absolvă tragicul?“ [11] se întrebă un critic avizat al operei slaviciene. E vorba despre modalitățile majore de anulare a tragicului, descris în limitele peratologiei: „a) relativizarea limitei absolute, care trimite la anularea tragicului existențial prin postularea unui paradis extramundan; b) absolutizarea limitei relative, care trimite la anularea tragicului istoriei prin ... postularea unui paradis terestru“[12]. Eliminarea limitei se realizează în nuvelă prin așezarea omului sub semnul destinului. Se generează astfel un pol opus tragicului, un refugiu. E de remarcat că personajele au la îndemână o variantă pentru a se îndepărta de epicentrul conflictului, de a-l refuza, atunci când se simt copleșite: plecarea. Iorgovan iese din sat de numeroase ori pe parcursul nuvelei, intră în contact cu alți oameni și alte valori. La fel, Simina și Șofron preferă ca loc alternativ spațiul satului Socodor, exterior focarului conflictual. La adăpostul distanței, sufletul își poate domoli patima, iar ratiunea are șansa de a-și reintra în drepturi. „În *Pădureanca*, timpul devine răgazul necesar evoluției și modificărilor afective, și deci al deplasării conflictului într-un chip gradat și logic... astfel devine concretă o cronologie absolut trebuitoare în primul rând modificării interioare a Siminei”[13], notează Magdalena Popescu. Cu alte cuvinte, personajele au timp. Timp să se gândească și să se răzgândească, fapt nespecific cursului precipitat al evenimentului tragic. De acesta din urmă se leagă însă funciar modul cum se reflectă în această nuvelă – sau mic roman, după unii – avertismentul constant din adâncul ființei și din adâncul înțelepciunii populare: „Ceea ce vine din interior e un avertisment: ... nimic mai periculos decât câinii cei răi ai spiritului.” [14] subliniază, în monografia dedicată autorului, Cornel Ungureanu.

În altă ordine de idei, personajul purtător al așa-numitei vini tragice, este oarecum scos de sub acuzație, este absolvit de o vinovăție totală. Într-adevăr, ceea ce deschide poarta înaintea nenorocirii este patima tânărului Iorgovan, care nu-și înfrânează pornirea instinctuală care îl mână spre Simina. El se agață disperat de ideea cum că este doar o victimă a fatalității, însă nici nu acționează pentru o posibilă salvare. Simina – nu cea reală, ci acel „fel de Simină“, proiecție a sufletului său, exercită o fascinantă putere asupra sa, antrenându-l permanent în tensiuni psihologice de natură tragică. Deși eroul e atras fatal și obsedant de toată ființa ei, acesta nu are potența de a răspunde pasiunii pe care ea i-o transmite. În acest context, iubirea Siminei se găsește într-o fundătură. În ciuda imensității ei voluptoase, este condamnată la sterilitate. „*Pădureanca* este o nuvelă construită pe mixtura idilei cu elemente ale tragicului, marcat mai ales la nivel psihologic, fie ca incapacitate decizională (Iorgovan), fie ca încălcarea a normelor etice sub incidența hazardului (Simina).“ [15]

Convertind total legea socială nescrisă a satului, cu privire la amestecul între caste, și transpunând-o în structura profundă a propriei ființe, Iorgovan devine însăși „limita“. În afară de factor care suportă efectele acțiunii sale („pacient tragic“), Iorgovan devine și „agent tragic“ cu alte cuvinte el personifică limita provocată și înfruntată de el însuși. [16] Pentru Simina, marea ei iubire se metamorfozează în însăși esența tragicului. Fata e ființa care încalcă, în mod absolut conștient, propria sa lege, pentru a fi ulterior forțată să recunoască adevărul și valabilitatea acesteia. De fapt, Simina se trădează pe sine, se umilește, trădându-și totodată statutul de femeie. Ea se transformă din obiect al dorinței, al cuceririi, în obiect cuceritor. Persistând în realizarea unei comuniuni, nu doar între două clase deosebite social, ci și ca mentalitate, ea trădează statutul său de pădureancă și, mai grav, de fiică, refuzând să își urmeze tatăl în migrația pentru muncă. Discuțiile tată-fică sunt în mod deosebit sugestive și au valoare premonitorie. De altfel, părintele folosește o cugetare care va funcționa ulterior ca un blestem: „Nu te face, fata mea, pui de cuc în cuib de cioară... că nu-ți este firea pentru aceasta.

Tu ai dormit astă-noapte aici, întinsă pe un braț de fân, și ai dormit bine, dar ei au dormit în pături cu perine de puf și n-au să uite niciodată c-ai dormit în șura lor.“ [17] Gura lumii și convenția socială nu pot fi eludate. Iorgovan se teme că alianța sa cu Simina ar însemna o nouă greșală a sa în ochii comunității. Interesant, drama sa „nu e provocată de prea multe constrângeri, dimpotrivă, ea izvorăște din absența oricărei constrângeri clare, în funcție de care să-și delimiteze conduita, adversarii și partizanii.“[18] Personajul, mereu indecis, recurge, finalmente, la o soluție radicală, având ca scop eliberarea de ceilalți: un fel de sinucidere între roțile morii, similară morții, de această dată din pur accident, a renegatului său unchi, Pupăză. „Sfârșitul său este lipsit de măreție, chiar lamentabil, ca al oricărui om care se recunoaște învins, înainte de a fi dat măcar câteva bătălii“[19], remarcă D. Vatamaniuc. Repetând destinul acestuia, Iorgovan, ca și unchiul său, devine o victimă a vanității sociale. Iubirea de aparențe, grija pentru ca acestea să fie permanent păstrate, acestea sunt valorile valabile. În acest context, Iorgovan devine eroul tragic care ratează, „dovedindu-se jalnic când trebuie să fie mare, nehotărât în acțiunile hotărâtoare ale vieții lui.“ [20]

Relația Simina-Iorgovan, focalizând, în bună măsură, energiile epice, suferă la nivelul comunicării. Expresia sentimentelor se realizează cu dificultate, ca de altfel și în cazul relațiilor părinte-copil (Busuioc-Iorgovan, Neacșu-Simina). Protocolul rural e mai puternic. Critica literară a remarcat și incidența scenelor mute[21] dintre cei doi, precum și o ilustrativă opoziție între potențialele cupluri Simina-Iorgovan și Simina-Șofron: dacă, în primul caz, nuvela redă un apogeu al sentimentului, cu rădăcini înaintea începerii relatării, traiectul fiind unul descendent, în cel de al doilea caz e vorba despre un firav început care, în potențialitate, frizează apogeul. Personajele se intercondiționează permanent. De asemenea, se impune o remarcă în ceea ce privește „biografia“ personajelor: traseul existențial, atât de opus în cazul Simina-Iorgovan, apropie potențialul cuplu Simina-Șofron. Ambii sunt „pădurenii“, ambii coboară la câmpie pentru a munci. Ambii sunt caractere capabile de decizie, dar și de mari sacrificii. Chiar îndrăgostită iremediabil de o formă fără fond, care este Iorgovan, Simina recunoaște calitatea umană a celui care, la rândul său, e iremediabil îndrăgostit de ea: „Tu vorbești de Șofron? adause ea aspru, tu?! Șofron e om, Iorgovane!“ [22] Vorbele ei fixează magistral pe fiecare dintre cei doi, în adevărata lor condiție.

Nu trebuie scăpată din vedere nici biografia părinților, ca matrice pentru devenirea tinerilor. Busuioc se opune evident lui Neacșu. Dacă primul este, poate, cel mai reprezentativ personaj pentru categoria socială a „bogătanilor“, din întreaga operă a lui Ioan Slavici, Neacșu e tipul omului simplu, drept și demn, deprins cu munca și care nu își acordă nici o clipă de răgaz. Nici măcar înaintea morții. Unic părinte, își iubește fiica; dăruirea sa e absolută și necondiționată: „O iubea și el pe Simina, ar fi iubit-o chiar și dacă nu era frumoasă, iar așa cum era, ar fi iubit-o chiar și dacă nu i-ar fi fost tată.“ [23]

Concluzii

La o analiză în detaliu a aplicabilității noțiunii de tragic în *Pădureanca*, trebuie avută în vedere evidențierea prezenței sau absenței terorii tragice, ca însușire esențială a unei astfel de narațiuni. Însă, după cum notează, just, Magdalena Popescu, „...Iorgovan e până la sfârșit o victimă inocentă și senină. Teroarea tragică, frica pe care anticii o identificaseră ca supremă însușire a tragediei, se dizolvă în tonurile blânde ale unei melancolii împăcate cu sine.“ [24]

În structura narațiunii își face loc din nou, spre final, necruțătorul ton al reflecției asupra celor petrecute și a cauzelor întâmplărilor. Aceste potențialități spre introspecție, Slavici le-a recunoscut ca aparținându-i, și ca venind din foarte îndepărtate fonduri sufletești. „Vocea“ scoborâtoare din timpuri străvechi și înțelepte se aude din nou, cu claritate. Pe fundalul acesteia, acțiunea nuvelei *Pădureanca* evoluează dinspre tragicul autentic, înspre idilizarea dramatică. Sau, cum ar spune Magdalena Popescu, înspre o „tragedie fericită“. [25]

Bibliografie

1. *Istoria literaturii române. III. Epoca marilor clasici*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973, p.412.

2. Slavici, I., *Moara cu noroc*, București, Editura Tineretului, s.a., p. 33.
3. Slavici, I., *Padureanca*, București, Editura pentru Literatură, 1965, p.101.
4. Slavici, I., *Padureanca*, București, Editura pentru Literatură, 1965, p.5.
5. Slavici, I., *Padureanca*, București, Editura pentru Literatură, 1965,p.135.
6. Slavici, I., *Padureanca*, București, Editura pentru Literatură, 1965,p.135.
7. Liiceanu, G., *Tragicul* , București, Editura Humanitas, 1993, p.43
8. Slavici, I., *Padureanca*, București, Editura pentru Literatură, 1965, p. 50.
9. Cheie-Pantea, I., *Istoria literaturii române. Epoca marilor clasici*, Timișoara, Tipografia Universității din Timișoara, 1986 , p.82.
10. Slavici, I., *Padureanca*, București, Editura pentru Literatură, 1965, p.14.
11. Popescu, M., *Slavici*, București, Editura Cartea Românească , s.a., p. 210.
12. Liiceanu, G., *Tragicul* , București, Editura Humanitas, 1993, p.53.
13. Popescu, M., *Slavici*, București, Editura Cartea Românească , s.a., p.211.
14. Ungureanu, C., *Ioan Slavici – Monografie*, antologie comentată, receptare critică, Brașov, Editura Aula, 2002, p.10.
15. Crăciunescu, P., *Prelegeri de literatură română în epoca clasică* , Timișoara, Tipografia Universității din Timișoara, 1997 , p.137.
16. Liiceanu, G., *Tragicul* , București, Editura Humanitas, 1993, p.49.
17. Slavici, I., *Padureanca*, București, Editura pentru Literatură, 1965, p.50.
18. Popescu, M., *Slavici*, București, Editura Cartea Românească , s.a., p.194.
19. Vatamaniuc, D., *Ioan Slavici. Opera literară*, [București], Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970, p. 162.
20. Todoran, E., *Secțiuni literare*, Timișoara, Editura Facla, 1973, p. 125.
21. Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, Editura Minerva, 1982, p.510.
22. Slavici, I., *Padureanca*, București, Editura pentru Literatură, 1965,p.47.
23. Slavici, I., *Padureanca*, București, Editura pentru Literatură, 1965 , p. 47.
24. Popescu, M., *Slavici*, București, Editura Cartea Românească , s.a., p. 213.
25. Popescu, M., *Slavici*, București, Editura Cartea Românească , s.a., , p.210.

FILOSOFIE

CONCEPȚIA FILOSOFICĂ DESPRE STAT ȘI DREPT A LUI VASILE GOLDIȘ

THE PHILOSOPHICAL CONCEPTION OF VASILE GOLDIS ABOUT STATE AND JUSTICE

Marțian IOVAN

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

Bd. Revoluției, nr. 94-96

miovan@uvvg.ro

Abstract

Being a part of a philosophic common conception, of an original way of interpreting great trends of the European history the judicial philosophy seen by Vasile Goldiș speaks about values, principles and arguments which guided his entire political career. The author of this study makes an analysis of the main elements which united a postmodern philosophy of power and law among which the concepts of justice, natural laws, positive laws, natural human and people rights, state, power, constitutionalism and social and Christian democracy are the ones that articulates the national, European and international political projects of the great Romanian scholar and politic man.

Key words: *dreptate, constituție, stat, Marea Unire, istorie europeană*

Cuvinte cheie: *justice, constitution, state, the Great Union, European history*

Analiza de către Vasile Goldiș a mecanismelor, direcțiilor și valorilor reglatoare ale istoriei Occidentului, a Europei în ansamblu, explicitarea misiunii celor care dețin puterea politică au dobândit o mare profunzime și o deschidere practică datorită valorificării avantajelor euristice ale interdisciplinarității și spiritului științific pozitiv, așa cum acesta pusese stăpânire pe dezvoltarea științelor socio-umane începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea. În acest context, preocupările lui Goldiș pentru împărtășirea rezultatelor cunoașterii pozitive din sociologie, pedagogia socială, psihologia socială, științele juridice, economia politică, geopolitică, teoria generală a statului

etc., răspund nu numai pasiunilor sale cognitive, ci și nevoilor personale legate de activitatea de deputat în parlamentul din Budapesta și, după Marea Unire, în cel din București, corespunzând necesității, reglate de o etică politică superioară, de a fundamenta obiectiv și după criterii universal acceptabile programele politice elaborate în diferite etape ale vieții sale și, mai ales, arhitectura statului național unitar român, implicit a principiilor generatoare ale primei Constituții a acesteia.

Marile proiecte politice elaborate de Vasile Goldiș, ca lider de partid național, ca deputat, ca fruntaș al mișcării de eliberare națională și ca unul dintre corifeii Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, s-au întemeiat pe vasta sa cultură istorică, sociologică, economică, filosofică dar și juridică. Faptul că a cunoscut opera unor mari filosofi ai dreptului rezultă din numeroasele trimiteri bibliografice pe care le-a făcut pentru a justifica propriile atitudini în domeniu. Stăpânirea conceptelor principale ale dreptului este demonstrată de faptul că a scris un manual de Constituție pentru școlile populare în prima parte a carierei sale didactice. Astfel, îndărătul unor noțiuni ce țin implicit de sfera de analiză a filosofiei dreptului (ca de pildă: stat, putere, drept, drept natural, drept pozitiv, drepturile omului, constituționalism, administrație europeană, drepturile popoarelor, stat universal, proceduri juridice europene, constituantă etc.), Vasile Goldiș era preocupat, mai întâi de toate, de a valorifica metodele științifice de cercetare și analiză, cum sunt cele ale sociologiei și istoriei, pentru că adevărurile despre dreptate rezultă nu din „cetatea teoriilor frumoase”, nici din „silogismele filosofiei transcendente”, ci din căutarea științei, deoarece „de pe această bază trebuie să pornească la drumul ei cuceritor dreptatea”. [1]

Situat pe o astfel de poziție, Vasile Goldiș, în diferitele sale scrieri, a analizat raporturile dintre dreptul natural, drepturile omului și dreptul pozitiv, rolul valorilor juridice în reglarea statului și a dinamicii dreptului, necesitatea reformelor în contextul decalajelor dintre formele juridice și stările de fapt, principiile pe care să se înalțe statul român unitar și dreptul internațional, perspectiva istorică a statului universal, condițiile limbajului juridic etc.

Ideea de dreptate

Conceptul pivotal al filosofiei juridice și al orientării activității politice desfășurate de-a lungul vieții de către Vasile Goldiș este cel de *dreptate*. Este vorba, în primul rând, de dreptatea creștină, de *dreptatea lui Dumnezeu*, care este una și aceeași pentru toți oamenii, este incompatibilă cu împărțirea societății în stăpâni și slugi. Dreptatea, ca valoare universală, străbate istoria precum un *duh* care glăsuiește în fiecare epocă într-un mod specific. Cel care a vestit dreptatea pentru toți a fost Mântuitorul Iisus Hristos. Prin actul învierii sale, Hristos „a pus pecetea dumnezeirii pe legea cea nouă a dreptății și libertății...Legea Mântuitorului se cuprinde într-un singur cuvânt: iubește. Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși, iar temelială păcii între oameni o lămurește mai luminos ca soarele: fă semenilor tăi ceea ce dorești să ți se facă de către oamenii tăi.” [2]

Așadar, dreptatea divină este clădită pe iubirea aproapelui. Învățătura lui Hristos este: Iubiți-vă unii pe alții! Omul este o ființă socială; oamenii pot trăi numai împreună, în societate. Coagularea societății, bunul ei mers și pacea socială sunt condiționate de iubirea reciprocă a oamenilor. Legea lui Hristos nu poruncește, nu formulează opreliști, ea cuprinde un singur îndemn: iubește! În timp ce legea veche (codul lui Moise), care conține cele zece porunci – toate formulând interdicții, a fost una a urii, a robiei unor oameni de către alții, a războaielor și a răzbunării. Adevărata fericire a omului pe pământ, organizarea universală a oamenilor și pacea lumii sunt operă creștină, se întemeiază pe îndemnul hristic: *Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși!*

Iubirea creștină apropie omul de om împreună cu adevărul, dreptatea și libertatea. Aceste concepte sunt corelative, în sensul că se afirmă împreună influențând gradul de mulțumire, de fericire a oamenilor și a popoarelor pe pământ. Dreptatea se poate face între oameni și între popoare dacă fiecare jertfește ceva din libertatea, din binele său. „Nu poți face însă altuia dreptate – scria Vasile Goldiș, decât numai renunțând la o parte a libertății tale.” [3] Dar renunțarea la o parte din binele tău, din egoismul sau din libertatea ta este resimțită dureros și se desfășoară anevoios în istorie. De aceea triumful dreptății în lume presupune sacrificii, războaie, lupte, martiri. Încetarea războaielor, a răzbunărilor, a conflictelor dintre oameni presupune respectarea legii lui Hristos: *Dumnezeu este*

iubire. Prin urmare, cu cât va fi mai multă iubire între oameni cu atât va fi mai multă dreptate, libertate și fericire, cu atât mai mult adevărul va fi mai biruitor. Credința în Dumnezeu este calea spre dreptate socială și națională. Esența oricărei religii reprezintă imaginea dreptății între oameni și popoare, iar dreptatea este *columna civilizației*.

Dreptatea, ca valoare diriguitoare a zbatelor oamenilor pe pământ, poate să apară în mințile unora sau altora ca o visare frumoasă, ca o contemplare a unei idei, ca un enunț transcendent etc. Dezvoltarea culturii oamenilor, înmugurirea conștiinței de sine a fiecărui om și a fiecărui popor (formarea conștiinței naționale) sunt elementele ce conduc spre civilizație. Oamenii și popoarele își asumă dreptatea prin fapte, prin luptă, prin organizare, prin inițiative și zbatere pentru a o finaliza. „Relațiile dintre oameni, neamuri și națiuni – credea Vasile Goldiș, în chip tainic și neînțeles se stabilesc în numele unei tot mai largi dreptăți sociale prin lupte și grele jertfe, adesea prin crâncene războaie”. [4] Statul însuși, ca produs al dezvoltării istorice a societății, este o creație și un instrument ale dreptății, ale civilizației progresive a umanității. În exercitarea misiunii sale, statul traduce în fapte spiritul dreptății și al libertății. Prin intermediul statului și dreptului pozitiv dreptatea, ca valoare spirituală, este cea care constituie adevărul democrației, cea care solidarizează oamenii și încheagă fiecare popor într-o ființă mai puternică, cea care reglează raporturile dintre națiuni pregătind *fericita împreună viațuire a omenirii*.

Legile firești, dreptul natural și dreptul pozitiv

Dreptatea creștină se întrupează în dezvoltarea istorică a societății prin *legile firești și drepturile naturale ale oamenilor și popoarelor*. Încă din perioada tinereții, Vasile Goldiș făcea distincție, fiind în ton cu orientările filosofice predominante în analiza dreptului din Europa secolului al XIX-lea, dintre *legile firești și legile pozitive*. Legile firești au un caracter obiectiv și necesar, ele acționând peste voința oamenilor. „Nimic nu se poate împotrivi legilor firești. Ori te potrivești lor, ori te nimicești. *Tertium non datur*” – scria Vasile Goldiș. [5] În timp ce legile pozitive, instituțiile sunt create de oameni astfel încât să concorde cu legile firești. De pildă, în temeiul legii firești că cetățenii aceluiși stat trebuie să se bucure în măsură egală de binefacerea statului lor a fost inițiată și adoptată, în anul 1848, o lege pozitivă privind egala îndreptățire a naționalităților aflate în Imperiul Habsburgic. La fel, toate legile fundamentale ale țării – începând cu Constituția, ar trebui să urmeze legile firești reflectate în conștiința fiecărei epoci istorice, în „duhul” vremii. Activitățile guvernelor, ale puterii legiuitoare și ale celei judecătorești, modul în care funcționează administrația publică ar trebui să urmeze legile pozitive, iar acestea să fie în consonanță cu legile obiective, firești, pentru ca societatea să prospere, să devină tot mai încheagată și mai dreaptă, pentru ca într-adevăr viața constituțională a țării să fie egal împărțită de către toți cetățenii și de toate naționalitățile.

Legile firești ale istoriei umanității, ale istoriei fiecărui popor au un caracter universal, necesar; manifestările individuale și concrete ale istoriei sunt generate de aceste legi. Legile firești îndrumă în mod tainic, cu necesitate de fier, întâmplările omenești pe cărarea civilizațiunii, a adevărului și dreptății. Omenirea urmează în mod instinctiv aceste legi care se convertesc în *drepturi naturale*. Astfel, de exemplu, este un drept firesc, acela că fiecare națiune poate dispune, poate hotărî singură și în mod liber soarta sa sau acela că națiunile, indiferent de mărime și de poziția geografică, să fie egal îndreptățite sau ca fiecare om să aibă aceleași drepturi precum semenii săi. Iar legile pozitive, actele normative ar trebui să urmeze drepturile naturale. Dar oare această logică este transpusă întocmai în mersul real al istoriei? Goldiș se întreba dacă monarhia austro-ungară este interesată să facă acele aranjamente juridice și instituționale noi prin care să se conformeze cerințelor legilor firești, astfel încât să-și împlinească chemarea istorică? Oare, dacă ansamblul legilor pozitive – începând cu Constituția, sunt conforme legilor firești, este cert faptul că acesta nu va rămâne literă moartă sau o înlănțuire de simple enunțuri formale fără a fi traduse în fapte de viață juridică?

La întrebări de felul celor de mai sus, Vasile Goldiș a formulat răspunsuri bazate pe analize istorice, sociologice, pe cercetare științifică temeinică a realităților socio-economice, politice, culturale și religioase din vremea imperiului austro-ungar. Concluzia sa a fost aceea că există o mare discordanță între formele instituționale –juridice și fondul economic, politic al societății ungare

dinaintea primului război mondial, că dreptul pozitiv existent nu se regăsește în practică în multe privințe – fapt pentru care constituționalismul și viața parlamentară, împreună cu întreaga „democrație”, sunt falsificate. Goldiș constata că se formase o curioasă concepție despre aplicabilitatea legilor pozitive ale țării: „Am ajuns într-adevăr acolo, ca între starea reală de fapt și cea formală de drept să fie cea mai profundă contradicție. La noi nimeni nu mai află nefiresc faptul că cei în drept a aplica legile, le aplică pe acestea după arbitriul lor. Legile care apără interesele economice ale clasei dominante, se aplică cu o rigiditate aproape neomenească, iar dispozițiile legilor care ar fi chemate să scutească întrucâtva pe cei mici față de cei mari sunt socotite ca simple ornamente ale constituției ungare, fără nici o valoare reală.” [6] Cu alte cuvinte, instituțiile create, formele constituționale adoptate – fiind de inspirație liberală, capitalistă, vin în contradicție cu structurile economice preponderent feudale. S-au schimbat doar formele juridice, esența a rămas. Ori această mare contradicție dintre starea formală de drept și cea reală de fapt alimentează cele mai diverse abuzuri ale funcționarilor de stat, întărește lăcomia satrapilor administrativi, dezvoltă fenomenele de corupție, ideologia națională a șovinismului maghiar sau transformă în simple petice de hârtie legile presei, electorală, a învățământului, a cultelor sau privind egala îndreptățire a naționalităților din imperiu.

Într-un astfel de context istoric și juridic, într-un stat care adoptă forme juridice specifice democrației constituționale, care proclamă drepturile omului și ale cetățeanului – pe de o parte, și care în esența sa, prin tradițiile, obiceiurile și practicile administrative, este unul de tip feudal – pe de altă parte, poporul român din imperiu ar trebui să se bucure de următoarele drepturi naturale, firești: fiind esențialmente un popor de plugari, românilor le trebuie, înainte de toate, pământ; dreptul la învățământ în limba maternă; dreptul de a folosi limba maternă în instituțiile statului, inclusiv de a fi judecați în limba maternă; dreptul de a li se respecta demnitatea și de a fi egali în fața legii cu ceilalți cetățeni din imperiu; libertatea de opinie, de organizare și în plan confesional; drepturi electorale, începând cu alegerea judeului, notarului, medicului și a celorlalți slujbași ai statului, încheind cu alegerea reprezentanților în *casa țării*; sufragiul universal, direct, egal și secret; autonomia națională etc. Astfel de drepturi firești aparțin nu numai românilor, ci oricărei alte naționalități, inclusiv celei maghiare, sau oricărei națiuni europene. Goldiș era convins că dacă monarhia austro-ungară nu va găsi și nu va introduce în viața publică noi aranjamente instituționale, juridice, prin care să se conformeze cerințelor legilor firești, drepturilor naturale ale omului și ale popoarelor prin care să intre în concertul statelor din universul civilizată, atunci aceasta va fi nevoită să mențină neamuri diferite în aceeași organizare statală cu lanțurile urii, cu utilizarea forței brutale – ca temelie a edificiului imperiului. Ori concluzia istoriei este aceea că tronurile, împărățiile se surpă dacă se împotrivesc legilor firești, dacă sunt potrivnice dorului de libertate și de fericire a neamurilor.

Într-o viitoare alcătuire socială, fie în imperiul austro-ungar, fie în afara lui, va trebui promovată dreptatea creștină, orice privilegiu va fi abolit, orice supremație va fi înlăturată fiind considerată o crimă, fiecăruia va trebui să i se dea ce i se cuvine. O nouă ordine juridică edificată înăuntrul imperiului ar trebui să fie promovată pe calea reformelor, de care să beneficieze toate popoarele, cum ar fi: reforma sistemului de impozite pe temeiul principiului progresivității; reforma administrației pe baza principiului autonomiei comunale; înlăturarea virilismului din viața publică; reforma electorală prin introducerea votului universal, direct, egal și secret; reforma dreaptă a justiției; garantarea drepturilor politice și civile pentru toți cetățenii, indiferent de naționalitate; garantarea autonomiei naționale, a egalei îndreptățiri a naționalităților prin intermediul instituțiilor statului etc.

Astfel de schimbări instituționale necesită o formulare a legilor pozitive în așa fel încât acestea să exprime cât mai adecvat imperatiile legilor firești și ideea de dreptate. Limbajul, textul legii trebuie să fie clar și precis. Este inadmisibil ca temeiul literal al oricărei legi să dea loc la felurite interpretări. De aceea, oricare lege trebuie să fie coerentă, necontradictorie iar expresiile lingvistice să redea odată cu norma de urmat și spiritul legii. Totodată, prezintă mare importanță practică accesibilitatea textului actelor normative în primul rând pentru cei serviți de autoritățile administrative și judecătorești. Procesele gestionate de organele judecătorești ar trebui să se desfășoare în limba maternă; la fel, actele emise și comunicarea autorităților publice ar trebui să se realizeze în limba maternă, dacă într-adevăr se dorește dreptate socială și națională. Dar, oare, statul ungar, parlamentul

maghiar – îmbătat cu himera subjugării națiunilor nemaghiare, întemeiat pe neoiobăgie, va fi capabil să înțeleagă *duhul vremii*, legile naturale, pentru a începe uriașa muncă de întemeiere a unui nou stat, de practicare a dreptății sociale și naționale? Cu siguranță, credea Goldiș, istoria va da un răspuns la această întrebare prin crearea acelor noi forme juridice, instituționale prin care să răspundă cerințelor imperioase ale legilor firești.

Puterea, statul și dreptul

Celui căruia îi revine misiunea de a realiza dreptatea prin primenirea legilor pozitive, corespunzător cerințelor legilor firești, prin garantarea aplicării legilor, este statul susținut de societatea solidară cu *duhul epocii istorice*, cel care asigură funcționarea puterilor publice cu sprijinul activ al majorității cetățenilor. Realizarea practică a dreptății necesită eforturi, perseverență, lupte politice care să utilizeze mijloacele potrivite scopurilor stabilite, implicit a forței pentru a impune dreptul pozitiv. În cele din urmă, în politică „toată înțelepciunea se rezumă în vestitele cuvinte: *Macht geht vor Recht*, iar mijlocul cel mai probat al puterii este unirea tuturor forțelor.” [7] Dar ce este statul, ca titular al puterilor legislativă, administrativă și judecătorească?

Statul se compune din toți cetățenii săi, este susținut de toți aceștia prin plata de impozite, îi reprezintă și-i servește pe toți fără discriminări, conform principiilor civilizației. Organizarea statală este oglinda fidelă a împărțirii societății în clase și grupuri sociale, a dezvoltării istorice a fiecărei națiuni. Astfel, în aproape toate statele Europei medievale fînău două importante clase antagoniste: deținătorii exclusivi ai drepturilor politice (marii prelați ai Bisericii și nobilimea) și cei lipsiți de aceste drepturi (iobagii și sărăcimea în general). Rezultatul funcționării acestui tip de stat a fost nedreptatea extremă ridicată la rang de principiu: creșterea proprietății fără muncă și extinderea muncii fără a acumula proprietate. Evoluând împotriva legilor firești, această structură statală a fost pusă în discuție de burghezia în ascensiune și de înflorirea luminismului, de afirmarea unei noi intelectualități alcătuită din avocați, învățători, medici, farmaciști, preoți, funcționari de stat etc., care se transformă într-o seră a liberalismului. În aceste medii începe propovăduirea drepturilor omului și ale cetățeanului, lupta împotriva privilegiilor nobilimii și a absolutismului. Treptat cuceresc spiritele ideile de dreptate, libertate, egalitate și solidaritate, care vor sta la baza noii ere în dezvoltarea statului: constituționalismul și parlamentarismul modern. Cu siguranță, constata Vasile Goldiș, această trecere la democrația parlamentară și la statul constituțional a avut loc într-un mod specific în cadrul monarhiei habsburgice, un mod îmbibat de distorsiuni, disfuncții, contradicții – fapt ce a făcut ca organele legiuitoare să întocmească de multe ori simple petice de hârtie, administrația să fie nu una europeană ci mai degrabă una de tip asiatic iar justiția să funcționeze altfel decât ar fi trebuit.

Baza statului o constituie în principal cele două forțe sintetizatoare ale solidarității oamenilor, ale unirii forțelor sociale pentru a-și atinge obiectivele comune. În cadrul civilizației europene, cele două forțe sunt biserica și școala, prima asigură unitatea spirituală a conștiințelor, urmarea legii iubirii creștine de către oameni iar cealaltă asigură emanciparea culturală a oamenilor, dezvoltarea conștiinței naționale prin cultură. Pe lângă cele două forțe sintetice, Goldiș subliniază rolul bogăției generate de economie, deoarece „bogăția și cultura sunt o garanție mai mare a menținerii statului, decât sărăcia și incultura, pentru că omul cult și avut se teme de dezordinea în care poate să piardă totul, în timp ce nevoiașii doresc cu ardoare răsturnările în care pot câștiga totul.” [8]

Dintr-o altă perspectivă, statul este instituția cea mai desăvârșită la care a ajuns omenirea în istoria de până acum, luând diferite grade de dezvoltare în funcție de condițiile etnografice, economice, geografice etc. Întotdeauna însă elementele primordiale ale unui stat sunt pământul pe care trăiește și poporul prin care

ființează: statul e o bucată din omenire și o bucată din teritoriu planetei, adică este sufletul unui popor și țara în care viețuiește poporul. Țara nu este o simplă proprietate a statului, ci este însăși trupul său, o parte a ființei sale. De aceea nici un stat nu poate să cedeze ceva din țara sa, nici să renunțe la independența și suveranitatea sa. Dezvoltarea civilizației a validat ca stat specific epocii în care a trăit Goldiș statul național – fapt confirmat de multitudinea mișcărilor politice de eliberare națională și de organizare a unor state naționale în mai multe zone ale Europei. În acest flux de evenimente și procese istorice majore se încadrează desăvârșirea statului unitar român, proclamat prin voința organică a națiunii române exprimată de Adunarea Națională de la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918.

Ca autor al proiectului noului stat unitar român – stat național, suveran și independent, Vasile Goldiș – împreună cu ceilalți corifei ai Marii Uniri, a inițiat întrunirea Constituyentei, a reflectat asupra principiilor politice și juridice pe care să fie așezat, edificat statul român – rezultat al Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918. Toate aceste preocupări și idei la care a ajuns sunt o continuare consecventă a atitudinilor și principiilor adoptate încă din faza în care a intrat în lupta pentru drepturile politice și civile ale naționalităților, implicit ale celei maghiare din imperiul austro-ungar, reprezintă o expresie a aceluiși crez politic creștin-social și democrat.

Promotor al unei etici politice, juridice și administrative de tip apostolic, ghidat de valorile culturii și civilizației europene, Vasile Goldiș concepea noul stat național unitar român ca fiind produsul necesar al dreptății istoriei, al întrupării noii concepții privind realizarea dreptății în lume, care presupune: consacrarea libertății reale a tuturor popoarelor; egalitatea oamenilor în fața legilor; făurirea unei societăți planetare care să garanteze întovărășirea națiunilor libere; datoria de a nu pedepsi progenitura pentru păcatele părinților; asigurarea tuturor neamurilor și tuturor cetățenilor conlocuitori pe pământul românesc a acelorași drepturi și îndatoriri; promovarea valorilor culturii și civilizației universale – fapt ce necesită abolirea fiecărui privilegiu și statuarea, ca fundament al acestui stat, a muncii și răsplății ei integrale; garantarea drepturilor și libertăților naționalităților conlocuitoare de a se instrui, administra și judeca în limba maternă; libertate confesională și egalitate pentru toate religiile din stat; vot obștesc, direct, egal, secret pentru ambele sexe începând cu vârsta de 21 de ani; desăvârșită libertate preseii, asocierilor și întrunirilor, libera propagandă a gândurilor omenești; reforma agrară radicală etc. Toate aceste enunțuri reprezintă principii care prefigurează elaborarea Constituției viitorului stat democrat al României Mari.

În noul stat român puterea nu se va mai moșteni, nu va fi monopolul unei clase care să paraziteze pe seama celor mulți, ci ea va fi legitimată emanând din voința colectivă a poporului. Puterea va trebui să încarneze spiritul public, să promoveze interesele tuturor păturilor sociale, să servească satisfacerii nevoilor publice. Fiind legitimă, puterea are dreptul să legifereze în numele națiunii, să așeze viața publică pe temeiul dreptății sociale. O astfel de putere nu va substitui dreptul

prin brutalitate, ci va înlocui forța brutală cu dreptatea. Așadar, noul stat român are nevoie de împământarea unei noi concepții de viață, întemeiată pe valorile morale, pe idealurile universal acceptabile puse în serviciul comunității, pe conlucrarea tuturor forțelor sintetice menite să dea coeziune vieții sociale, politice, naționale și să le surprindă pe cele distructive. Așezarea edificiului noului stat este, înainte de toate, ghidată de factori spirituali. Morala și religia sunt cheagul solidarizării oamenilor sau liantul comunităților umane. Cu cât va fi mai multă moralitate și iubire creștină în societate, cu atât se va înfăptui mai multă dreptate socială, instituțională, națională și internațională.

Tendențele istorice de dezvoltare a statului și dreptului, de realizare a dreptății se fac evidente și în relațiile internaționale, în afirmarea dreptului internațional sau în plămădirea statului universal. Astfel, de pildă, popoarele Europei au format totdeauna un întreg cultural și spiritual, au promovat idei și valori generale care, treptat, au fost adoptate de toate popoarele culte. Prin urmare, istoria Europei este o istorie a principiilor comune după care popoarele componente s-au ghidat în realizarea gradată a fericirii lor pământești. Astfel dreptatea istoriei s-a afirmat prin valorile moderne general recunoscute, cum sunt respectarea drepturilor omului, democrația, constituționalismul, respectarea suveranității statului național ca punte de legătură între cetățenii săi și formațiuni instituționale care vor integra statele naționale ajungându-se, peste un arc de timp istoric, la un stat universal.

Așadar, statul și dreptul naționale nu sunt ultima treaptă în dezvoltarea civilizației. Viitorul civilizației europene depinde exclusiv de găsirea soluției la problema dacă se poate substitui sau nu conflictelor armate o procedură juridică general acceptată de toate popoarele? Goldiș era convins, răspunzând la această întrebare, că niciodată popoarele europene nu vor accepta de bună voie exercitarea asupra lor a unor forțe de constrângere prin care să le fie impusă pacea. „Forța aceasta nu poate fi deci de ordin material – credea Goldiș, care să reprezinte forța brutală, ci trebuie să fie exclusiv de ordin spiritual, pe care sufletul omenesc s-o primească de bunăvoie și bucuros. Această forță există, dar omenirea cu bună știință o ignoră. A fost creatorea civilizației apusene, lumea însă a uitat-o. Va trebui inventată din nou.” [9] Astfel își exprima Goldiș, în ultimele luni de viață, credința adâncă și nestrămutată în ideea biruinței dreptății creștine, a statului de drept, a valorilor civilizației europene. Pe acest fond istoric, Hotărârile Adunării Naționale de la Alba Iulia, 1 Decembrie 1918, vor rămâne pentru veșnicie o glorie a neamului românesc „fiindcă prin ele se proclamă principiile eterne și infailibile ale dreptății, ale libertății și ale păcii de totdeauna în lume.” [10]

Concluzii

Ca parte constitutivă a unei concepții filosofice generale, a unui mod original de a interpreta marile tendințe ale istoriei europene, filosofia dreptului și a puterii proiectată de Vasile Goldiș vehiculează valori, principii și argumente care i-au ghidat întreaga carieră politică. Autorul prezentului studiu face o analiză a principalelor elemente ce au încheiat o filosofie postmodernă a puterii și dreptului, printre care conceptele de dreptate, legi firești, legi pozitive, drepturi naturale ale omului și popoarelor, stat, putere, constituționalism și democrație socială-creștină sunt cele ce articulează proiectele politice național, european și internațional ale marelui cărturar și om politic român.

Bibliografie

1. Goldiș, V., *Despre problema naționalităților*, în Vasile Goldiș, *Scrieri social – politice și literare*, ediție îngrijită de Mircea Popa și Gheorghe Șora, Editura Facla, Timișoara, 1976, p.126.
2. Goldiș, V., *Hristos a înviat!*, în *Voința poporului*, nr. 13, anul IX, 1931.
3. Goldiș, V., *Nașterea adevărului*, în *Știrea*, nr. 246, anul II, 1932.
4. Goldiș, V., *Sufletul școlii primare*, în *Gazeta învățătorilor*, nr. 11-12, anul II, 1931.
5. Goldiș, V., *Sufragiul universal în monarhia austro-ungară*, în *Tribuna*, IX, nr. 218, 1905, Arad, p. 1.
6. Goldiș, V., *Recensământul*, în *Românul*, nr. IX, 1911, p. 2.
7. Goldiș, V., *O scrisoare politică*, în *Tribuna poporului*, IV, nr. 74, 1900, p. 1.

8. Goldiș, V., *Despre problema naționalităților*, în *Op.cit.* , pp. 150-151.

9. Goldiș, V., *Societatea Națiunilor și Marea Adunare Națională de la Alba Iulia*, în *Hotarul*, nr. 7, anul I, 1933.

10. Goldiș, V., *Societatea Națiunilor și Marea Adunare Națională de la Alba Iulia*, în *Hotarul*, nr. 7, anul I, 1933.

DISCURSUL FILOSOFIC ÎN TEXT ȘI SUBTEXT

TEXT AND SUBTEXT IN PHILOSOPHICAL DISCOURSE

Regis ROMAN

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

Facultatea de Științe Umaniste, Politice și Administrative

regis_roman@yahoo.com

Abstract

The present work attempted to achieve a formative, multi and interdisciplinary synthesis of the main constitutive elements of language providing that the problem of autoreferentiality of subtextuality still remains a controversial problem of any type of communication. The elements of identity (predicative, formative and linguistic) are decisive for the analysis of the terms that contribute to the foundation of language, depicting the cognitive maps of the individual, and the premises of subtextuality are those which describe through intentionality and subliminal discovery the truth and the pragmatic relevance of the sent message.

Keywords: *text, subtext, context, intertext, metatext, hypertext, discourse, self-reference, sense, significance, principle of identity, nominalism, realism, semiotics, semiology, causal model, narrative research, quality analysis, linguistic analysis, pragmatic analysis, hermeneutics, phenomenology, rhetoric, textual conscience*

Cuvinte-cheie: *text, subtext, context, intertextul, metatextul, hipertextul, discurs, autoreferință, sens, semnificație, principiul identității, nominalism, realism, semiotică, semiologie, model causal, cercetare narativă, analiză calitativă, analiză lingvistică, analiză pragmatică, hermeneutică, fenomenologie, retorică, conștiință textuală.*

As initiation in the analysis of text and subtext I relied on the idea that discourse is the most important act of relating to text and subtext. Consequently, I have noticed the fact that the understanding and interpretation of a text is usually reduced to a *formal - binary* cognition of the human mind. (mainly linear). Through discourse and social conscience, as means of forming historically and traditionally a given society or culture, the world of the text is reduced to yes or no, to accepted or unaccepted, to defined or non-defined, to good or bad, to intelligible or non-intelligible, to correct or incorrect. By understanding all shades present in defining the notions of words' sense and significance we have noticed that the philosophical text tended even from Antiquity towards a tertiary reality of comprehending and precomprehending postmodern culture. In a broad sense, *discourse is an essential unity of speech that systemically forms the objects it refers to* (suiting the notions of sign, sense and significance). In a narrow sense, discourse is defined as conversation, contextualized (socio-cultural) and contextualising [1] communication (interrelation).

In order to understand the text and the subtext in a philosophical discourse I have analysed their reference, firstly by relating to the *unconscious plan* (individual) but also to the archetypal (cultural) plan of some relevant philosophical texts. Therefore it is necessary to understand the problem of the self-reference of text in order to explain why have failed all efforts of founding speech through the following *criteria: realist or nominalist verification, propositional functions and the functions of logic atomism, analytical philosophy, phonological and semiological, linguistic, pragmatic.*

From a structural and critical aspect, reference needs to be built in a self – referential way (as a condition of possibility) in order to understand the operational function of speech and language. The first possibility of self – referential understanding of the text involved an analysis of the subtext because direct studies of text have failed. We have redefined the subtext as processuality that carries with itself the premises of intentionality, of the unconsciousness and of the less visible aspects that occur in any thinking and communication.

The subtext *occurs as mediation between the unconscious functions of the individual and the archetypal premises of his consolidation.* Only afterwards it expresses itself through speech, enunciation, discourse, text and communication. This definition contains exegetic terms that haven't concluded till the end the observed processualities, haven't systemically related between Ego and AlteEgo, between the individual and society.

For example the terms *residuum and derivations* (Vilfredo Pareto): *latent and manifested functions of social actions* (R. K. Merton): *symbolic interactionism* (G. H. Mead): *psychoanalytic argument of the unconscious* (S. Freud): *the anthropologic argument* (Lévi-Strauss) [2] etc. The subtext expresses itself through unconscious structures of each individual, in the broadest way possible. But the individual (any individual) forms and strengthens his unconsciousness throughout his life regarding the socio – cultural (own or specific) but also civilising (traditional common) context he faces.

Historical argument of the relation between intentionality and identity presented in the analysis of philosophical discourse

General objectives of the thesis were text analysis by using the pattern discourse, by understanding the informational movement of the speech and by relating to the criterion of a new social rhetoric. The text must be well built in order for the argumentation to be relevant, from the perspective of at least two functions that set: internal and subjective limits (unconscious, latent) of text understanding and metatextual and intentional premises (identitarian) of its building. Therefore we have used fragments common to the philosophical discourse indicating the ways in which some preconceived idea, intentions, scenarios and relevant socio – cultural models have influenced rationing models like: the role of the verb and predicate in the unconscious structure of knowledge, the Socratic problem of self – knowledge, the principles of general logic, the argument on universals, the Cartesian argument of methodical doubt, epistemological paradigm of universal or relative theories, critical approach to speech, etc. As consequence of the above enumerated models a cognitive map had been drawn that guided the thinking philosophical reflections act. On the basis of a complex

interpretation of the identity principle I have tried to argue the existence of a cognitive structure of text's self – reference and of discourse's subtextuality. There are three types of identities, constantly used in any text or discourse[3]:

formal identity when always $A=A$, irrespectively of what stays in the place of A (mathematication, metaphysical description, theological prescription, logical formulation)

predictive identity when $A=A$ in the same time and space, dependent on the knowledge of A (empirics, pragmatics, scientific methods)

linguistic identity when $A=a$ as symbolic sign, socially and discursively related (phenomenology, hermeneutics, semiotics, semiology, linguistics)

The principle of identity has created a map that humanity has constantly used. Also the degree of elaboration of contemporary science is a constant derived from the usage of identity discourse. That's why epistemological studies interpret the evolution of scientific theories either as linear progress, where there take place constant leaps from one theory to another (identity reflects the usage of the same nucleus of the cognitive discourse), or as revolutionary process where theories do not communicate one with the other (identity is radically changed). Social discourse defines the process by which the existence (Ego – Alter) is being extended.

Communication, discourse and society

The perspectives of approaching communication, of analysis of sense and significance in the philosophical discourse presume historical and operational localisations, that's why:

- in Antiquity sense was seen as secondary game, as undeclared principle resembling speech, which having an instrumental role can be used for higher goals. The first step of gnoseological development was built corresponding to the first steps in which perceptions and representations were formed, where things are amplified, exaggerated or mystified in order to be better known but not being necessarily true.

- In the Middle Ages sense and significance had been connected through Christianity because significance had been raised from the level of sensibility to that of abstract and universal ration. Sense becomes a relatively binary construction, being tertiary through symbols within which between thing, concept and word there is a extramental reality - God. The argument of universals as controversy realism/nominalism is overcome by stating the existence of an interpretive and of an intentional aspect. By its means one describes the essential aspect of any communicative process: persuasion, either reported to a syntagmatic axis or to a paradigmatic axis.

- The sense in modern philosophy is a perfectly binary construction used to show the connection between things and words by overcoming the interpreter from medieval philosophy (the sacred character of divine), by imposing some scientific research methods or some secure (formal) rationing methods. Everybody must rely on experience or judgement/ration to discover the necessity of being referential – true or false. Things are necessary because they are valid only in our world, but can be valid in any possible world, although there is no proof of this state of fact besides considering human ration as unique basis of this knowledge. Although there is a hole between interior and exterior, subject and reality, the Universe has been represented as a closed circle, verificational or formal.

- The sense in contemporary philosophy is either a unitary or a tertiary construction. We do not search for an existent – being that sits still, does not move and allows to be seen, not something replaceable as universal social symbol, not something unbreakable and secure, but on the contrary, *it is desperately searched for something that can stand as a symbol*. Anything can help us pass by certainty, anything can help us become powers on a social and informational level, revealing us a *hysterical search* for hidden significances in order to overcome logocentric ration. The self – referential basis of this type of discourse is placed in Kant's premises of extended identity, namely in the search for possibility conditions of knowing (the text or subtext). The contemporary discourse of identity distinguishes between sense and significance in order to catch its meaning in rhetoric structures, applicable both within individual and community communication.

From the point of view of historical content, the philosophical discourse had to choose between two paradigms coming from the argument between realism and nominalism. Consequently, the dispute was mediated by the contradiction between the judgments of rationalism and empirism that founded the premises of (neo)positivism, of phenomenology and of philosophical hermeneutics. The above stated basis were settled on two methods of researching reality that defined the analytical arguments of stability and its counterarguments by searching stability through a logically - linear binary methodology that gave birth to several characteristics of human knowledge. The analytical argument puts the logical analysis of speech on the first place[4].

The modern philosophical discourse had to reveal and base itself on the logical analysis of speech [5], including of the epistemological one.

Important were considered formal and conventional relations of speech that propose an absolute logical model followed by the study of discourse and real text. The failure to formalize speech and language became structural: since natural language is different from formal speech because of its imperfections, logical and mathematic forms are not applicable. Philosophy distanced from the critics of illicit problems and senseless sentences by grasping an universe, a state of being, a thing (a fragment) that constantly overcame the empirical world of here and now and eventually of tomorrow.

When philosophy overcame the observable it became a field of implicit statements of non-empirical nature. See also the analysis of Trandafoiu, N., that uses pertinent arguments: „A philosophy of pure empirism is a contradiction of terms”[6]. Most of the philosophical statements can not be limited just to the analysis of a single world of individual, of fixed elements or of stability pushed to its extremes.

Knowledge is linear, static, absolute. But this approach is identical to the one of searching the attributes of primary Being. In the modern discourse there are *three obvious identities* which applicable through a linear relation lead to the occurrence of some absurd consequences: Socrates=_{id} Socrates, Socrates child=_{id} Socrates old, Socrates child=_{id} Plato's master. First sentence expresses a classical identity. Second sentence includes time, revealing a kind of essentialism accepted in the logical discourse in the form of a persistence of Socrates, the individual. Last sentence indicates at the level of descriptions, the identification of a proper name with a description that has a real referent, so it is not apparent. The absurd is obvious - according to the principle of transitivity - if $A =_{id} B$ and $B =_{id} C$, then $A =_{id} C$. In our case by applying the relation to sentences one, two and three we reach the conclusion that Socrates child=_{id} Plato's master. As critical approach we have proved that *the entire empirical and (neo)positivist programme (of beginnings or logic) were based on an error of fundament: it wanted to surprise according to a principle of identity exclusively stated, what was (past) now (present) petrified in something unchanged (future)*.

Text and subtext in the analysis of contemporary philosophical discourse

The role of the text can be better understood by relating it to the functions and characteristics of discourse. The text is a legitimate index that can define a historical period, an epoch, a moment of the society. But discourse is an elementary process by which the text builds its own existence.

The discourse implies human relations but also the explanation of cultural models through text (oral or written) reflecting a social understanding of the text, critical and elitist community, but also natural community, explanation, comprehension, talks and mediation of social meaning. This one is pre-existent as structure but it gives new meanings and significances to words. Syntactically presented, the diachronic characteristics of the understanding of contemporary discourse send us to a sense that shows that:

I. Discourse is a cutting up from a language and is founded on a pre – existing syntax as definition by which modern discourse develops and initiates itself.

II. Discourse is placed in an experience of history, of life, a reason, re-interpreted, of understanding and interpretation of historical ration, of structural unity, of double relations in comprehension because „Comprehension implies strength and strength does not become an experience of life only if comprehension escapes from the constraints and subjectivity of living in the region of totality and universal.[7].

III. Discourse is conceived through identity and comprehension.

IV. Discourse is represented through dialogue as implicit existential subtextuality

V. Discourse means, in a phenomenological area, unity between the world of science and the world of life

VI. Discourse is understood as text and textuality. I have shown that from a pragmatic and relational perspective, discourse and discursive activity can be analysed in their finite form, the text. We notice that in cognitive psychology textuality occurs as interface text – reader.

VII. Discourse is analysed through a new social rhetoric. Gadamer succeeded in socialising the hermeneutical procedure by proposing and interpretative relation, on another level. It is being expressed an economy of context, subtextually valued through the concept of social culture, manifested in tradition. If the model of hermeneutical process is the dialogue (Gespräch) than the interpretation of the text is: *Gespräch mit dem Text*, dialogue with the text. The task of hermeneutics, Gadamer says, is to understand itself as a discussion with the text. This understanding is personified through a text relational experience, as if text and tradition were humans. The model is imitational, because throughout history there were personifications of all significant social symbols: either God or α -elementary particle in Physics.

Outlining discursive understanding from the point of view of a *situation of ideal speech* lacking exterior coercions to solve validity claims, Habermans indicated that “ the structure of communication does not produce coercion when and only then, to all possible participants is given a symmetrical division of opportunities to choose and practice speech acts”[8].

It occurs an ideal rhetoric relationing by: the opportunity to change roles in a dialogue, chance equality to assume roles in a dialogue, dialogue performances and choosing the speech acts. Transposed in natural language, the ideal speech situation indicates a defensive attitude of communication that comes from the constant effort of exceeding misunderstandings. But the solution found changes the *locators into extraordinary orators*. Lack of external coercions can be viewed in a subtextual manner: either as possibility to suspend communication (the exchange of information), or as possibility of misunderstanding self - reference (lack of speech).

Text and subtext in self – referential thinking. Cognitive scheme of the principle of identity

The originality of the thesis lies in the study of text and subtext. I have defined self – reference as metatextual and metalinguistic understanding of communication, as description of minimal formal conditions of text occurrence and substantiation and understanding of speech. By studying self – reference I have tried to exceed analytical founding of speech (indicated, atomic, vaguely revealed) and to find some items, some mentally subtextual indicators that stand at the basis of any speech or form of communication. There are limits that occur as effect of avoiding the founding of self – reference, that show an incomplete epistemological knowledge, the loss of values and even of the sense of human existence. Consequently, discourse analysis means understanding the processualities of:

-tertiary references that exceed modern binary logics in text analysis using the methodology of hermeneutical, phenomenological, linguistic and socio - rhetorical approaches

- discursive reference that applied and related to social lead to a better understanding of sense and social significances of words

As effect of approach differences, I have argued the hypothesis where *self-referential founding occurs* constantly as *founding of identities: subjective – objective, individually – social, subtextual – textual*.

By its essence, identity exceeds the possibility conditions of text and natural language. Consequently I have done multiple analysis of concepts common to philosophical discourse (sense, significance, intentionality, comprehension, speech, etc) and also of some development directions of philosophical discourse (nominalism, realism, semiotics, semiology, hermeneutics, phenomenology, etc.). The result is an philosophical interdisciplinary research (as argumentation), but also logical, epistemological, cultural, psychological and sociological.

The discourse is a bridge between the visible and less visible senses and significances of written judgements because it has the attributes of temporal simultaneity (here and now), but also of factual history “historicity” (then and there. Both can be caught by text (cultural sense and significance of words) and subtext analysis (latent, unconscious effects that the text carries with itself in the moment of its manifestation). Even more, the discourse has in its internal structure the premises of complex rhetoric enunciation. Here there are no *absolute differences* between subjective and objective, between interior and exterior, between Ego and Alter Ego. Consequently, I could notice the type of argument used for long periods of time. This one involved activities like analysing the written text, catching internal mechanisms that are an effect and that will lead to changes in social discourse and interhuman communication. For example, any type of written text makes reference to known and easy recognisable examples, to parables and social stereotypes that define certain historical periods. The consequence is that some specific cognitive mechanisms are founded. An effect of respecting binary logics, of socialising the philosophical word was that at least two types of human specific thinking were formed. These two types characterised the efficiency of modern and postmodern discourse.

The modern philosophical discourse was, in its essence, nominalist and empirical or rationalist and analytical. According to some criteria the text was built as product where social binary subtextuality is dominant. The structural effect of thinking build on the canons of modernity is to be found in social dyads: from family to institutions and society, from community to churches and state, from oral to written speech, from norm to behaviour, etc

The postmodern philosophical discourse has defined itself as being tertiary by intentionally exceeding binominals, by the pragmatism and systemic structuralism of approaches, where modern homocentrism has been replaced by communicational homofobism (any insignificant thing is being talked about). In the last case, consequences are visible and they lead to changes in the typology of thinking: it is being searched for simple and efficient effects that can help the community and the socialising of individual, but they are in contradiction with the nonpragmatic premises of theories and new social values.

For example the extending of mass means of communication lead to the development of social triads: from communities and national societies it got to global communities where specific identity is standardized, from direct communication to indirect, but also virtual communication. In virtual communication subjectivity disappears (split of the individual behind the monitor). This is the moment when the notion of *textual consciousness* occurs, an idea which is new and more comprehensive than that of social consciousness. Textual consciousness implies *understanding the possibility conditions of text occurrence by knowing the minimal mental structures of ration through the discourse of formal, predictive and linguistic identities*.

I have come to the idea of textual consciousness by analysing the examples that followed the building of an ideal speech. Ideal speech implies eliminating the differences in communication that exist between Ego and Alter Ego. In order to be eliminated, differences need to find a *total correspondence between language and mentally independent reality*. The correspondence receives the attribute of generality through the idea of communicatively competent societies, through social recognition of any discourse. By indicating self – referential basis we found the whole being of language and communication – as discourse of identities. In any discourse there are three types of identities that act by association or are reduced according to intentional interests for an accepted and argued type of identity:

Formal identity reduces the whole universe of experiences to sufficient certainties by themselves, not needing foundation. $A=A$ can be translated as perfection. This identity was exceeded when man understood that man is almost the son of God

Predictive identity analyses the universe of experiences as succession of events. Certainties become relative because they are founded only on anticipating transformations. $A_0=A_n$ are relationed in space and time. For example: man is many times the son of primates.

Lingvistic identity places the universe of experiences through the criterion of society, certainties become intersubjective and are founded by the community. $A_i=A_s$ as understanding of the sense and individual and social significances of words. For example: is man the advertising of words?

In the case of formal identity, the analysis of factual and social life form in an implicit way the subtextual and structural argument of binary logics of discourse. The choice opportunities contain double articulations in a world of potentials, as relations between the schematised through multiplication follow up ways and the freedom to choose only one of the possibilities. They all lead to pointing out a permanent reflexivity that ends in destruction, not in the immanence of metaphysics, but of the philosophical discourse as discourse. These are the subtextual consequences of perceiving the fact that philosophy needs to be pragmatized, socialised, simplified. The being retracts from being to be accepted by the social community in a new rhetoric.

In predictive identity the analysis of factual life places the founding of language and discourse in tradition as basis of social community, as development of communities and active institutions. The dialogue with the text is a self – referential step by which it has been tried to eliminate subjectivity and individuality from communication. The consequence is ironic: it has come to a deepening of this subjectivities and individualities in discursive understandings. Eventually the hermeneutical argument of understanding not better but differently has been accepted. The truth experience founds the being not of the human being in a vague temporality but in a harshness of perceiving the sense of the human.

In linguistic identity it is described the social and psychological fundament of Hegel's perception of discourse as ration of history and as history of human ration. Speech is prior to humans and speaking as if it hadn't belonged to humans and speaking. The duality of textual thinking is conceived as being limited.

Conclusions

By analysing the text and subtext I have found an element of self - eferentiality of speech. I have related the easiest scheme to the discourse of identity. Through it we get to the text once again. $A=A$ experiments the whole of intelligible elements recognised at a certain point by a real society. $A\neq A$ implies the uniqueness of creation, of redefined knowledge, of mutability of speech. Speech can only be build by discourse. Speech exists only through communication. There must be a minimum number of common unities (same syntax) that are accepted and known in order to be exceeded (new elements). The philosophical discourse has the role of having socialised speech from a historical point of view: social or epistemological, common or restricted. I have tried to prove that: *the sense of discourse occurred as an effect of philosophical discourse, while the significances of discourse were formed as the effect of human sub – textuality, in general.* The discourse becomes an index of relating to the world, creating the symbols of nature's existence and human realities.

Bibliography

- 1.Schiffrin, D., *Approaches to Discourse*, Blackwell Publishers, Oxford & Cambridge, 1994.
- 2.Roman, R., *Cultură și societate. Elemente de sociologie generală*, Editura Universității « Vasile Goldiș » 2007, pp. 32-36.
- 3.Roman, R., *Textul limbajului și subtextul discursului*, “Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2007, pp. 56 și urm.
- 4.Wittgenstein, L., *Tractatus logico-philosophicus*, Editura Humanitas, Bucurști, 1991.
- 5.Carnap, R., *Vechea și noua logică*, Editura Paideia, București,2001, p. 15.
- 6.Trandafoiu, N., *Substanță și cauzalitate în interpretarea empirismului englez*, Editura All Educațional, București, 1999, p.244.
- 7.Dilthey, W., *Construcția lumii istorice în științele spiritului*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1999, p. 85.
- 8.Jürgen, H., *Discursul filosofic al modernității*, Editura All, București, 2000, p. 10.

OMENIE ȘI DEMNITATE

HUMANNES AND DIGNITY

Aurel L. BERHECI,
Adresa: 310118-Arad,
str. Eroul Necunoscut nr. 15-b,
Tel: 0257-282156; 0732-486.157

Abstract

The author discuss about two main psychological human features: humaneness and dignity. The important characteristic feature for romanian people are hospitality, human understanding, goodwill, common sense.

They never aggresed any other countries, they like to live in a peaceful manner and humanism environment.

A real dignity means to have a good education - professional instruction and ethics and moral behaviour.

The alternative of the humaneness is the darkening concept of the nihilism in all domains - metaphysical, logic - gnoseological and moral - political.

Key words: *humaneness, dignity, education, alternative*
Cuvinte cheie: *omenie, demnitate, educație, alternative.*

Omenia, termen ce semnifică o trăsatură psihică umană, - poate chiar cea mai importantă, - însumează o serie de însușiri precum: bunătate, sinceritate, înțelegere și respect. Bunul simț, buna voință, precum și acțiunea de bine constituiesc premisele fundamentale ale păstrării echilibrului relațional uman. Dintru începuturi, nu există alt izvor de a ne reprezenta și a comunica decât acest **bun și bine**.

S-ar părea că termenul de omenie, dar mai ales sintagma “om de omenie”, ar putea avea o anume specificitate aparte pentru nația română, exceptând limba latină (1) din care provine: a. (honestas, -atis = omenie; b. honesus, - a,- um = de omenie). Și aceasta, deoarece la alte popoare europene și deci în alte limbi nu are un echivalent semantic semnificativ. Spre exemplu: în limba engleză (2) avem mai mulți termeni: a. kindness, amiability = bunătate; b. sympathy, kindness, kindheartedness = milă; c. honour = cinste – fiecare având o sferă semnificativă limitată. În limba franceză (3) găsim: a. urbanite = urbanitate, politețe, bună cuviință, și b. comme il faut = de omenie, cu rol doar de adjectiv. Mai cuprinzător, dacă nu chiar integral, este în limba germană (4): menschlichkeit = omenie, umanitate, bunătate omenească.

Un aspect ce ni s-a părut interesant în cadrul relațiilor interumane, este existența unor nuanțări și trepte diferite de adresabilitate, în limbajul românesc, începând de la tu și terminând cu dumneavoastră (5). Astfel, simplul și comunul pronume personal (persoana a doua singular) **tu**, are

interjecția familială **mă, măi**, care urcă apoi spre o ușoară politețe **mata** (regional și familial) declinat cu **matale**. Ulterior, mai, primește încă o treaptă, și anume **dumneata**, declinat cu **dumeatale, dumnealui** (masculin) și **dumneaei** (femenin), **dumnealor** (plural).

Cea mai înaltă adresabilitate este **dumneavoastră (domnia voastră)** și **domniilor voastre**, în care pluralul substituie singularul, - chiar dacă se adresează unei singure persoane, accentuând astfel nota de respect și politețe.

În limbile străine europene, adresabilitatea este simplă și sobră, care cuprinde întreaga paradigmă a pronomelui tu - mata - dumneata și dumneavoastră. Astfel, în vechea limbă latină avem tu- tui și vos-vostrum, în l. franceză tu și vous, în l. engleză doar you, iar în l. germană du și ihr.

Noi suntem atât de obșnuiți cu modurile noastre de adresare, încât o analiză a lor ar părea să nu - și găsească sensul. Și totuși, această paletă largă de adresabilitate, nu poate avea altă semnificație, decât aceea că denotă respect, politețe și omenie față de semenul autohton, conlocuitor, vizitator sau străin, - venit fortuit sau agresiv. Fiecare, însă, a fost, îngăduit și tolerat, acceptat și primit omeneste. Împrietenirea și chiar fraternizarea au constituit cheazășii ulterioare.

Aceasta este ospitalitatea proverbială înăscută și statornică a poporului român dealungul întregii sale istorii. Ea este îmbinată cu lipsa de agresivitate, fără tendințe de cucerire, de expansiune militară, politică sau economică, în dauna altor neamuri.

Aceste două trăsături psihice caracteristice pot constitui exemple, dacă nu model, de conduită umană, începând, - în mod evident, - de la formarea poporului român, continuată de-a-lungul întregii noastre istorii zbuciumate, și nelipsită fiind, mai mult ca oricând actuală și - n zilele noastre.

Este probabil că numai omenia acestor oameni i-a îndemnat pe străbunii noștri să denumească astfel unele formațiuni megalitice de pe munții teritoriului daco-roman: "Omu"- cel mai înalt vârf din masivul Bucegi, figura umană "Omu" din vârful cu același nume; apoi, tot vârful "Omu" din munții Suhard.

Omenia și omul de omenie, în semnatica limbii române, se completează cu credința geto - dacilor în Divinitate și nemurirea sufletului încă înainte de apariția creștinismului. Firea omenoasă și unitară a poporului român și personalităților lui reprezentative, afirmă că aceste calități nu pot fi detașate de "pământul nostru, unul din cele mai frumoase și mai bogate nu numai din Europa, dar din întreaga lume" (6). La aceasta, se asociază și limba noastră unitară, atât cea literară cât și diferitele dialecte care totuși se pot înțelege între ele, spre deosebire de alte limbi, de exemplu franceza.

Demnitatea, acest acord de prestigiu al omeniei se câștigă în timp și primește girul, în primul rând, al societății civice. La baza ei se află o activitate etic-morală și socială, în care individualitatea trebuie să fie "model" sau "valoare".

Demnitate - demnitar, funcție și rang înalt în Stat, este un titlu prin care se atribuie automat respectul oficial cuvenit. Păstrarea respectului și demnității, însă, se cuvine și chiar se impune a avea la bază pregătire și perfectare educațională, la care nu se poate exclude în nici un caz componenta morală. Această defnire așadar, - acceptată oriunde și oricând,- nu o poate menține un personaj agramat sau incult cu intervenții penibile în public (7) - chiar dacă există o biată hârtie de facultate în buzunar - selectat "la întâmplare".

Asupra valorilor proprii naționale, vrednice de apreciere, există o tendință de subestimare, mai ales din partea pseudovalorilor sau debutanților ai primelor trepte. La un interviu acordat D-lui Daniel Funeriu, personalitate științifică marcantă internațională, expert în educație pe lângă Comisia Europeană (8), opiniază că sistemul educațional din România se află într-o situație gravă, defectul cel mai mare fiind salarizarea profesorilor... și nu numai al lor, completăm noi.

Alternativa retrospectivă creiată în ultimele două decenii este încadrabilă, după Șt. Bolea (9) într-un discurs nihilist, care fiind activ are și vitalitate, în sensul negării oricăror norme și obligații sociale, aneantizând totul în calea sa. Negativismul însă nu poate ființa fără contradicție (10), ele se completează și se întregesc reciproc. Consecința nihilismului lor activ și complet le-a urmat deteriorarea perceptelor clasice (metafizic, logico-gnoseologic și moral-politic), iar acumularea excesivă de valori la un pol, a avut drept consecințe sărăcirea majorității.

Efectele corozive ale nihilismului se fac văzute și percepute, simțite și resimțite; în acest mod, nihilismul nu mai poate deveni pasiv. Se creiază astfel calea de necesitate de a continua să fie activ și să treacă de la devalorizare și acumulare la re-valorizarea și echilibrarea valorilor. În acest mod este

necesar, ca după ce ne definim și redefinim bine cine suntem (11, 12), să se adopte un nou set de legi într-o paletă largă de domenii, în deosebi în educație, începând de la forma cea mai elementară (primii ani de acasă și de grădiniță ... etc. și terminând cu institutele de învățământ superioare), iar reforma clasei politice va da curs debutului profesionalizării partidelor.

Concluzii

Redeșteptarea și revigorarea tradiționalei omenii, reamintește vechea locuțiune “te hominem esse memento” (aduți aminte că ești om) necesită a - și regăsi locul cuvenit. Înzestrarea noastră cu dragoste, credință și speranță se cuvine să – și arate durabilitatea, vigoarea și demnitatea ei.

Bibilografie

1. *Dicționar latin-român*, ed. a III-a; Ed. Științifică, București, 1973.
2. *Dicționar englez-român*, ed. a II-a, Academia Română, București, 2004.
3. *Dicționar francez-român*, ed. a II-a, 1972.
4. *Dicționar german-român*, ed. a II-a revăzută și îmbogățită, ...Ed. Academiei R.S.R., 1989.
5. *Dicționar explicativ al limbii române*, ed. a II-a, Academia română, București, 1998.
6. Giurescu C.C. și Guirescu C.D.: *Istoria românilor 1*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1975, p. 7-11.
7. Sebastian N.: *Maxima moralia; Viața medicală*, București nr. 30 (968), an XX, 25.06.08, p. 5.
8. Duțu D.: *Nimic nu mișcă fără politic*, Jurnal arădean, an , nr. 5507/ 07.08.08, p. 6.
9. Bolea Șt.: *Ontologia negației – Eseu despre nihilism*; Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2004, p. 7-12.
10. Berheci A: *Despre contradicție și negativism; Viața de pretutindeni*, an II, nr. 1-2 (12-13), 2006, p. 66.
11. Puric D.: *Cine suntem*; Ed. Plattytera, București, 2008.
12. Medeleanu H.: *Simbolul porții*; Ed. Karavalia, Arad, 2006.

MUZICĂ

SPECIFICUL CREAȚIEI COMPOZITORILOR BĂNĂȚENI DIN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI XX ÎN CONTEXTUL CREAȚIEI MUZICALE ROMÂNEȘTI ȘI EUROPENE A ACELEIAȘI PERIOADE

THE CREATION PECULIARITY OF THE BANAT COMPOSERS OF THE 20th CENTURY FIRST HALF WITHIN THE ROMANIAN AND EUROPEAN MUSICAL CREATION OF THE SAME PERIOD

Veronica Laura DEMENESCU

Universitatea de Vest din Timișoara – Facultatea de Muzică

E-mail: veronica-demenescu@yahoo.com

Abstract:

The folk melody reflects in the most penetrating and direct manner the spirituality and the artistic genius of a nation, this type of melody is one source of inspiration for the symphonic creation of the 20th century. From the evolution of Romanian music, one can deduce the fact that our music school background relies on the folk melody. The expressive power of the music results from mixing the lyric with the melody, this type of mixing being characteristic from one area to another, which together have travelled space and time, defining for sure the place where they were originated.

A second source of inspiration for the creations of the Romanian and European music composers of the 20th century is religious music. Because of the historical and different social-cultural events in which the byzantine religious music had evolved, type of music especially adopted by south-eastern nations, because of the several heterogeneous influences and because of the influence of native folk music, influences that were exercised upon this type of music, because of some reformers with different musical concepts, by word of mouth exposure during centuries, because of so many notation system deficiencies as well as psychological determinatives that induced it a certain physiognomy, this byzantine religious music was not only adopted but was also adapted by several nations, suitable to their specific thought of music. This way the music got a new dimension and a new expression, a peculiar individuality, original and personal to the nations that adopted it.

The statistics from the end of this study follow the establishment of the creative path from the Banat region, shown from the perspective of European and Romanian musical creation. The course of musical formation determined the need of the composers to appeal the ethnical spring, and the paths opened by this, either in the area of a single genre or exploring a single creation pattern, led to a natural evolution, touched only by a small number of figures from the Banat region. The stated wish of Banat composers committed in defining a peculiar music was achieved by Sabin Dragoi, Nicolae Ursu, Zeno Vancea, Remus Georgescu's contribution.

Key words: Folk music, religious music, church music, Byzantine music, Banat composers

Cuvinte cheie: Muzica populară, muzica religioasă, muzica bisericească, muzica bizantină, compozitori bănățeni

În creația folclorică a unui popor, melodia, reieșită din sânul gândirii și al simțirii acestuia, nu numai că ocupă un loc deosebit de important, dar reprezintă totodată amprenta constructului mental și istoric al poporului respectiv. Afirmația de față este valabilă și în cazul poporului român și a melodiei populare ce au luat naștere din trăirile oamenilor de-a lungul veacurilor.

Pe fundalul unui secol și jumătate de căutări, apar cercetări finalizate în valoroase studii ce par a-și trage sorgintea din neprețuitele intuiții și preocupări ale lui Gottfried Herder, cel care în lucrarea „*Idei cu privire la filozofia omenirii*” pledează pentru libertatea popoarelor de a se exprima în propriile graiuri. Acest fapt arată că orice națiune se distinge prin propriile valori naționale, care definesc într-o lumină favorabilă melosul caracteristic ce distinge o origine față de cealaltă. Astfel în fundalul expresiv al oricărui popor, muzica și melodia, cu precădere, reprezintă unul din pilonii de bază în

crearea specificului național, ce se transmite de la o generație la cealaltă, prin evoluțiile inerente ce metamorfozează omul cu conceptele sale.

Melodia populară românească își are rădăcinile în evoluția culturală, socială și geografică a poporului roman [1], a cărui istorie foarte zbuciumată a concurat la stabilirea influențelor de orice natură, de-a lungul timpului. Ea reflectă în modul cel mai direct și mai pătrunzător, spiritualitatea și geniul artistic al unei națiuni, fiind foarte adevărat că mari personalități din domeniul artei au fost entuziasmați și interesați de profundele frumuseți ale folclorului.

Din evoluția muzicii românești se deduce faptul că la temelia școlii noastre muzicale naționale, stă melodia populară [2]. Cântecele noastre folclorice transmise prin filonul etnic, ascunde un mister aparte, particular, necesitând o cunoaștere aprofundată, pentru a-i pătrunde înțelesul.

Puterea expresivă a muzicii rezultă din îmbinarea versului cu melodia, caracteristice de la zonă la zonă, care împreună au străbătut spațiul și vremea, dezvăluind locul de unde își trag seva. Și pentru a nu duce la destrămarea autenticității și ineditului unor zone ce s-au menținut arhaice până în timpurile noastre, trebuie evitate anumite procese de voalare voită sau necontrolabilă, a specificului unor melodii folclorice.

Se știe că din cele mai vechi timpuri, oamenii au construit o serie de instrumente populare [3], rudimentare sau evolute, ele având rolul de a amplifica expresivitatea materialului sonor folosit, sau de a-l completa când acesta depășea posibilitățile vocii umane, fapt ce a dus la cristalizarea a două stiluri distincte în melodia populară și anume un stil vocal și un altul instrumental.

Caracteristica principală a muzicii populare românești este predominant vocală, stilul instrumental fiind adecvat melodiilor de dans, cântecelor păstorești și lăutărești. O a doua trăsătură deosebit de importantă a muzicii din folclorul românesc este aceea în care se observă concepția și dezvoltarea pe orizontală a melodiei, deci monodia, care este prezentă și în cazurile în care melodia este cântată de un grup de interpreți.

În timp, se observă o dezvoltare continuă a melodiei populare [4], cu elemente noi: ornamente, melisme, ambitus lărgit, formule melodice dialectale [5]. Toate acestea presupun, în cazul asimilării lor în creația profesională, o **armonie foarte nuanțată**, pentru a nu altera expresia melodiilor.

Genurile liturgice și specificitatea structurilor modale în muzica religioasă a Banatului sunt un alt reper utilizat ca punct de plecare în creația compozitorilor bănățeni. Datorită condițiilor istorice și social-culturale deosebite în care s-a dezvoltat muzica religioasă bizantină adoptată mai ales de popoarele sud-est europene, datorită numeroaselor influențe eterogene și a influenței muzicii populare autohtone care s-au exercitat asupra ei, datorită concepțiilor muzicale diferite ale unor reformatori ai ei, circulației orale a ei secole de-a rândul, deficiențelor atâtor sisteme de notare ca și determinantelor psihologice care i-au imprimat o anumită fizionomie, această muzică religioasă bizantină a fost nu numai adoptată, ci și adaptată de diferitele popoare, potrivit simțirii și gândirii lor muzicale specifice. În felul acesta, ea a primit o expresie și o dimensiune nouă, o individualitate specifică, originală și proprie popoarelor care au adoptat-o.

Privite în ansamblu, toate aceste popoare constituie – din punctul de vedere al muzicii bisericești – o aceeași comunitate spirituală, așa cum dovedesc ultimele cercetări de folclor comparat sud-est european, fiecare dintre ele contribuind prin aportul său original și specific la cristalizarea muzicii bisericești naționale proprii [6].

Cauzele care au determinat apariția acestor variante naționale ale aceleiași muzici bizantine originare au fost și sunt hotărâtoare, astfel deosebiri care le-au impus, se constată nu numai de la un popor la altul, ci și în cadrul aceluiași popor, de la o provincie la alta și chiar de la o comunitate socială mai mică la alta, de la un sat la altul. Cu alte cuvinte, muzica bisericească bizantină poate prezenta deosebiri de expresie artistică de la o unitate socială la alta.

De altfel, variația în unitate este o lege estetică cunoscută încă de la Aristotel și confirmată de diferiți cercetători, care au dovedit că lipsa variației în unitate ar duce la monotonicitate și întristare. Această lege estetică a varietății în unitate domină artele tuturor timpurilor și tuturor popoarelor, fiind exprimată în artele plastice, în muzică, grai, port, obiceiuri etc. De aceea, nimănui nu i-a trecut vreodată prin minte să uniformizeze și să generalizeze dialectele, muzica populară sau portul specific

unui ținut în toate zonele folclorice locuite de același popor. O astfel de încercare nu numai că ar fi întâmpinat reacții firești, ci ar fi fost considerată de-a dreptul absurdă.

Așa se explică – revenind la muzica bisericească – nu numai variantele naționale ale muzicii bizantine, ci și variantele regionale în cadrul aceluiași popor, sau cum am zice astăzi, dialectele ei, care corespund unor anumite zone folclorice [7]. Astfel de zone folclorice și dialecte muzicale există nu numai la noi, la români, ci la toate popoarele, ele fiind determinate de aportul elementului autohton specific ca expresie a sufletului și comunității spirituale a unui grup social. În voluminoasa sa lucrare apărută în două volume intitulate *Cântarea populară bisericească ortodoxă sârbă*, apărută postum la Belgrad în anul 1969, episcopul sârb Ștefan Lastavici, stabilește numeroase variante ale unor dialecte locale (*napev*), deosebindu-se unele de altele prin linii melodice mai bogate sau mai sărace.

În ceea ce privește cântarea noastră bisericească, unul dintre dialectele ei locale cele mai individualizate este cel de nuanță bănățeană, dialect de mare frumusețe artistică, deosebindu-se de celelalte prin melodicitatea bogată și variată, expresivitatea nuanțată precum și prin întrepătrunderea și unitatea organică dintre substanța muzicală și conținutul sacru al textului. Atât muzica noastră bisericească în general, cât și cea bănățeană în special au ajuns la structura actuală în urma unei evoluții firești, după ce au asimilat toate influențele care s-au exercitat asupra lor de-a lungul secolelor, influențe pe care le-au topit și transformat într-un tot dominat de elemente autohtone, după cerințe sufletești specifice gândirii și predispozițiilor muzicale ale poporului nostru din diferitele regiuni locuite de el. Este adevărat că în unele regiuni, ca de exemplu vechile provincii românești, care au suferit mai ales influența muzicii grecești și turcești, aceste influențe străine s-au impus diferit datorită unor condiții istorice și social-culturale deosebite de cele ale românilor din Ardeal și Banat.

Muzica practică în Biserica Răsăritului Ortodox este cunoscută sub denumirea de muzică bizantină, denumirea fiindu-i atribuită de muzicologii și istoricii epocii moderne, de cei care și-au îndreptat atenția către investigarea artelor medievale. În primele veacuri ale creștinismului, cântarea religioasă avea ca model cântarea sinagogală, căreia i s-au alăturat, de-a lungul veacurilor, influențele muzicii unor popoare din Asia Mică, Siria, Antiohia, Armenia și ale vechii muzici grecești. O dată cu apariția și dezvoltarea iconografiei creștine și cu trecerea veacurilor, în cadrul cântării religioase s-a produs o anumită sinteză, o direcționare din ce în ce mai clară, mai stabilă, muzica religioasă începând să capete personalitate, un specific determinant, centrul de creație și evoluție fiind Bizanțul, capitala Imperiului de Răsărit; de aici s-a răspândit către alte mari centre mănăstirești din Grecia, Muntele Athos, Palestina, Alexandria și Țările Române.

De-a lungul secolelor, în țările române muzica de origine bizantină a devenit o realitate obiectivă, făcând parte integrantă din trecutul îndepărtat de artă și cultură al poporului român. Această artă specifică s-a păstrat, s-a dezvoltat și s-a transmis într-un evident spirit tradițional[8], prin manuscrise datorate unor muzicieni copiiști români, buni cunoscători ai cântării și scrierii neumatice care au deschis școli pe lângă marile locașuri mănăstirești.

Revenind la dialectal bănățean, menționăm ca Terențiu Bugariu vorbește de trei modele în cântarea bisericească bănățeană: glasul propriu, numit însuși glas, echivalent stilului stihiraric, glasul stihoavnei, echivalent stilului irmologic și glasul troparului echivalent tot stilului irmologic.

Timotei Popovici afirmă că fiecare din cele opt glasuri are de regulă două sau trei melodii mai mult sau mai puțin diferite, care la noi sunt numite însuși glasul, melodia troparului și melodia antifonului. Aceeași clasificare o găsim și la Dimitrie Cunțan cu deosebirea că adaugă o a patra melodie numită podobia. Aurel Popovici menționează și el următoarele modele: melodia glasului, melodia antifoanelor, melodia troparelor și melodia podobiilor.

Sentimentul național al populației românești din ținutul Banatului – aflată într-o perioadă sub stăpânirea Imperiului Habsburgic – va renaște în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea prin înființarea societăților și a reuniunilor corale, fapt care explică înflorirea muzicii și totodată **încercările de armonizare a folclorului**. Printre cele mai vechi formații din Banat se numără corul Lugojuului (înființat în 1810), și corul plugarilor de la Chizătău (înființat în 1857).

Pentru a evidenția contribuția compozitorilor bănățeni la cristalizarea unei identități cu specific zonal, nu voi propune o trecere în revistă a tuturor reprezentanților componisticii bănățene care au

activat în prima jumătate a secolului și nici o analiză detaliată a elementelor de limbaj muzical prezente în creațiile principalilor reprezentanți.

Urmărind ascensiunea compozitorilor bănățeni reprezentativi, raportată la dimensiunea componisticii românești și la cea a componisticii europene [9], constatăm - pe baza unei prezentări diacronice - că apogeul creației bănățene coincide cu cel al creației românești și europene, fapt ce întărește alegerea tematicii acestei cercetări.

Astfel, anul **1922** este marcat în creația bănățeană de finalizarea celor *Trei tablouri simfonice* ale lui **Sabin Drăgoi**, iar în cea europeană de apariția *Sonatei nr. 2 pentru violină și pian* a lui Béla Bartók, a operei *Păpușile maestrului Pedro* a lui Manuel de Falla, a primei versiuni a piesei *Das Marienleben* de Paul Hindemith, a *Simfoniilor V și VI* de Darius Mihauld, a versiunii orchestrale a *Tablourilor dintr-o expoziție de Musorgski* a lui Maurice Ravel, a pieselor intitulate *Fünf Klavierstücke* de Arnold Schönberg, a operei *Mavra* și a *Octetului pentru suflători* de Igor Stravinski.

Anul **1923** a adus pentru creația bănățeană apariția *Suitei de dansuri populare pentru pian*, a *Dansului românesc de concert pentru pian*, a celor *21 de cântece populare pentru pian*, a celor *24 de cântece pentru pian*, a celor *25 de doine pentru pian* și a celor *Opt miniaturi pentru pian* de **Sabin Drăgoi**, deasemenea și compunerea operei *Fata de la Cozia* de către **Emil Monția**.

Opera *Făt Frumos* a compozitorului bănățean **Hermann Klee** și poemul coral *Regele munților* a lui **Timotei Popovici**, completează tabloul componistic al anului **1924**, în care apare opera *Doctor Faust* a lui Feruccio Bussoni, *Cvartetul de coarde* a lui Gabriel Fauré, *Kammermusik nr.2* pentru pian obligat și 12 instrumente soliste op.36 nr.1 de Paul Hindemith, *Rapsodia de concert pentru violină și pian Tzigane* de Maurice Ravel, *Concertul mixolidian pentru pian și orchestră* de Ottorino Respighi, *Cvintetul pentru instrumente de suflat op.26*, *Serenada op. 24* și *Suita pentru pian op.25* de Arnold Schönberg, *Concertul pentru pian și orchestră de suflători* de Igor Stravinski și *Simfonia VII op. 105* de Jan Sibelius.

Preludiu, Fuga și Toccata pentru pian, *Cinci lieduri* pe versuri de Reine Maria Rilke și *Rapsodia bănățeană nr.1* de **Zeno Vancea**, marchează anul **1926**, împreună cu *Sonata a 3-a pentru pian și vioară „în caracter popular românesc”* a lui George Enescu, *Două dansuri românești pentru suflători, baterie și pian la 4 mâini* de Theodor Rogalski, *Lyrische Suite für Streichquartett* de Alban Berg, *Concert pentru clavecin, flaut, oboi, clarinet, vioară și violoncel* a lui Manuel de Falla, *Simfonieta* de Leos Janacek, *Concertul pentru orchestră de suflători op. 41* de Paul Hindemith, poemul *Tapiola* op. 112 de Jan Sibelius, *Oedipus Rex* de Igor Stravinski.

Anul **1927** a însemnat pentru creația bănățeană finalizarea operei *Năpasta* de către **Sabin Drăgoi** și a *Psalmului 127* de către **Zeno Vancea**. Tot în acest an George Breazu fondează la București *Arhiva fonogramică pentru culegerea și studiul folclorului muzical*, iar repertoriul românesc este îmbogățit cu *Simfonia de cameră op. 5* de Mihail Andricu, *Fantezia pentru orchestră mare* de Marcel Mihalovici, *Concerto grosso nr.1 op.17* de Filip Lazăr, iar repertoriul European se îmbogățește cu: *Cvartetul nr. 3* și *Microcosmos* de Béla Bartók, *Kammermusik nr.5 și nr. 6* de Paul Hindemith, opera *Îngerul de foc* de Serghei Prokofiev, *Cvartetul de coarde nr.3* de Arnold Schönberg, *Simfonia a II-a* de Dimitri Șostakovici.

Concluzii

Arta muzicală în ținutul Banatului s-a afirmat încă din secolul XIX prin originalitatea ei, legată de mentalitatea locuitorilor din această regiune. Le-a însoțit existența în decursul istoriei, oglindindu-le aspirațiile, prin exprimări ce definesc însuși ethosul folclorului din această zonă.

Cunoașterea datelor esențiale ale istoriei muzicii bănățene este deosebit de importantă, deoarece acestea dovedesc existența unui climat artistic. Studiarea valorilor muzicale lăsate în timp întregesc orizontul cunoașterii, iar acesta se constituie într-un mijloc eficient de formare și cultivare a conștiinței de neam.

Ceea ce am încercat să evidențiem pe parcursul acestor ultime rânduri vine să reafirme faptul că gândirea muzicală a compozitorilor acestei perioade reprezintă o contribuție de seamă la

dezvoltarea limbajului muzical, fie el european, românesc sau bănăţean, prin intermediul lucrărilor de excepţie ca cele enumerate anterior.

Bibliografie

1. Oprea, G., *Sisteme sonore în folclorul românesc*. Bucureşti, Editura Muzicală, 1998, p. 19.
2. Stoianov, C., *Neoclasicismul muzical românesc*. Bucureşti, Editura Fundaţiei România de Măine, 2001, p. 78.
3. Papană, O., *Categoriile ale producţiilor muzicale româneşti*. Timişoara, Editura Universităţii de Vest din Timişoara, 2006, p. 96.
4. Rădulescu-Paşcu, C., *Ornamentica melodicii vocale în folclorul românesc*, Bucureşti, Editura Muzicală, 1998.
5. Demenescu, V.-L., *Formule melodice specifice folclorului românesc*. Timişoara, Editura Eurostampa, 2007, p. 100.
6. Vărădeanu, V., *Originea muzicii noastre bisericesti*. Manuscris - Arhiva Episcopiei Aradului.
7. Vărădeanu, V., *Consideraţii cu privire la originea şi evoluţia muzicii bisericesti din Banat*. Ediţie postumă îngrijită de Veronica Laura Demenescu. Timişoara, Editura Eurostampa, 2008, p. 86.
8. Cinci, E., *Opusuri muzicale româneşti*. Vârşeţ-Serbia Editura KOV, 2006.
9. Demenescu, V.-L., *Modele de gândire modală în creaţia muzicală europeană din prima jumătate a secolului XX*. Timişoara, Editura Eurostampa, 2006, p. 20.

PETRU STOIANOV: NODURI ŞI SEMNE POSIBILE STRUCTURI PE SCARA UNUI MODEL MODAL

PETRU STOIANOV: KNOTS AND SIGNS POSSIBLE STRUCTURES ON A MODAL MODEL SCALE

Carmen STOIANOV

Facultatea de Muzică a Universităţii SPIRU HARET

Str. Ion Ghica nr. 13, Bucureşti

carmenst@rdslink.ro

Abstract

Petru Stoianov graduated the University of Music in Bucharest, where he studied musical composition with Anatol Vieru. He composed almost all musical genres; we should emphasize a cycle of musical pieces inspired from Nichita Stănescu's poetry or other pieces dedicated to the "Archaeus" Workshop or to the "Contraste" Trio. Prizewinner of some international or national

compositional contests since 1980, he adopted the section aurea type of proportion, creating a personal compositional system. Within it, Petru Stoianov created different scales of sounds proportionally determined such as frequency (pitch) and duration (rhythm). At the same time he expanded the study of proportions from the level of intervals (frequency) and rhythm (duration) to instrumental constituency or to the form and the architecture of the whole by using so called "knots" (reunion of frequencies and duration) or "signs" (as developments in others scales, as "windows" to other modal perspectives) - possible structures on a modal model scale.

Key words: musical composition, section aurea, proportion, frequency, rhythm, knots, signs

Cuvinte cheie: compoziții muzicale, secțiunea de aur, proporție, frecvență, ritm, noduri, semne

Născut în comuna Vinga-Arad, după absolvirea liceului urmat la Timișoara și Arad, Petru Stoianov și-a desăvârșit studiile muzicale la Iași și apoi București, optând pentru o carieră în care latura didactică, cea de coordonare a învățământului muzical pe toată verticala sa și cea creatoare sau de remodelare a vieții muzicale românești și-au disputat întâietatea. Cartea sa de vizită nu poate fi rezumată în doar câțva cuvinte, dar considerăm totuși necesar să punctăm un minim de date: are în spate o carieră didactică de peste trei decenii, în egală măsură în învățământul muzical preuniversitar, ca și în cel universitar; legat inițial de București, începând cu anul 1994 revine în Banat, la Facultatea de Muzică din cadrul Universității de Vest din Timișoara unde în perioada 2000-2004 este ales prodecan al acestei instituții. Din 2004 este decan al Facultății de Muzică a Universității *Spiru Haret*.

Compozitor, membru definitiv al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România ca și al Secțiunii Naționale Române a Societății Internaționale Muzică Contemporană (SNR-SIMC), este cunoscut prin susținuta activitate depusă timp de opt ediții în calitate de consilier, director și director executiv al celui mai prestigios festival de muzică contemporană din România: *Săptămâna Internațională a Muzicii Noi*; este, de asemenea, fondator și director artistic (din 1994) al Concursului Internațional de Interpretare *Jeunesses International Music Competition* și vicepreședinte al comitetului *JmEvents.ro* (rebranduirea *Jeunesses Musicales*, România).

Absolvent al clasei de compoziție a lui Anatol Vieru de la conservatorul bucureștean, - astăzi Universitatea Națională de Muzică - Petru Stoianov a câștigat, în decursul anilor, un statut definit de creator, statut consolidat de recunoașterea națională și internațională prin premii de compoziție ca și prin programarea în concert sau la posturi de radio și televiziune a creației sale. Creația sa a stat mereu sub semnul căutării propriului sistem de compoziție, sistem care, în diversele sale stadii de cristalizare, a amprentat majoritatea lucrărilor sale, indiferent de gen. Avem în vedere atât seria de lucrări compuse pe poezia sau sugestia poetică a lui Nichita Stănescu – *Hiperboreana, Cântul I*, poem pentru orchestră de coarde, *Cuvinte și strigături*, suită pentru cor mixt a cappella și soliști, *Această țară de vis*, cantată pentru cor mixt a cappella și soliști, *Colindă de țară*, diptic pentru cor mixt a cappella și soliști, *Pe un cadran solar I,II,III*, pentru instrument solist, *Invizibilul soare, Cântec sau altfel spus*, „*Trio pentru Contraste*”, ca și seria de lucrări dedicate ansamblului Archaeus - *Heteropsalmia*, (premiul II la Concursul Internațional de Creație APAR, 1992) *Pentachoralia, Introspectiv 47* ori alte lucrări ample, camerale; *Proporții 2* pentru două instrumente soliste, lucrare laureată la Concursul Internațional de Compoziție Ancona, Italia (1980), sau orchestrale – *HaOr I, II, III* – trei ipostaze de culoare, lucrări dedicată memoriei lui Anatol Vieru, *Slavă Ție, Doamne*, poem pentru cor mixt a cappella și soliști, lucrare ce a obținut premiul Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor pe anul 2006, etc.

Petru Stoianov s-a orientat de la bun început și în mod constant către tentanta lume a modurilor.

Ce este – în opinia sa - modalul?

O matcă spectaculos de generoasă de vreme ce se cuprind în ea tot ceea ce etnomuzicologii de pretutindeni și dintotdeauna înțeleg totalitatea graiurilor muzicilor tradiționale ale planetei.

Este un univers fascinant, cu amprentă suficient de diferențiată pentru ca inclusiv cel mai neavizat ascultător să tresară și să devină atent fie atunci când aude sonori străine, depărtate, exotice,

fie când aude intonații ce-i recheamă în amintire clișee cunoscute pe care le rememorează – chiar dacă nu le cunoaște ca atare – cu bucuria pe care ți-o poate da redescoperirea, reîntâlnirea cu o parte importantă a limbii tale muzicale.

Constantin Noica obișnuia să declare că ne trăim uitările; înțelegea prin aceasta că trăim ceea ce este, inevitabil, sortit să intre și în uitare. În aceeași ordine de idei, filosoful făcea elogiul memoriei și al amintirii ca necesar act al existenței umane.

Universul modal tocmai asta înseamnă: memoria de veacuri a omenirii, încifrată în sonor, un sonor cu amprentare spațială – deci geografic – și temporală – în curgerea epocilor istorice. Forța modalului, ca bază a culturilor muzicale tradiționale de oriunde și dintotdeauna stă în energetismul sinusoidal, cu cicluri apropiate și depărtări semnificative de datul inițial. Este, în același timp, caracteristică a creației orale, bazate pe actul memoriei ca vector între balansul antinomic reamintire-uitare.

Explorând acest teritoriu ce oferă nebănuite de multe soluții, un Debussy, Ravel, apoi un Enescu, Bartok, Brăiloiu și generația unor Messiaen, Boulez, Xenakis au avut un cuvânt greu de spus în această direcție.

Mai aproape de noi, în creația contemporană, Anatol Vieru și Wilhelm Georg Berger au sondat, fiecare dintr-o altă perspectivă modalul. Din gândirea lor teoretică, Petru Stoianov a fost atras mai cu seamă de teritoriul temporalității propus de Anatol Vieru în vreme ce din teoretizarea lui Wilhelm Georg Berger a focusat pe acel model de spațialitate sonoră ale cărui date au fost translatate în laboratorul propriu al lui Petru Stoianov „și în repere temporale, aflate sub incidența acelorași legi ale proporționalității desprinse din înșiruirea fibonacciană” [1].

De altfel, sistemul de compoziție al lui Petru Stoianov, echilibrat pe axa temporalității și a spațialității sonore, cu adânc racord în matca solului folcloric și în cântarea de cult, s-a conturat și apoi s-a definitivat în timp, pe două trasee principale de recitare: sursele directe, respectiv sistemele de compoziție ale lui Anatol Vieru și Wilhelm Georg Berger și sursele indirecte, respectiv studiile lui Sabin V. Drăgoi și ale lui Bela Bartok privind folclorul românesc, la care se adaugă reperele imnografice ale lui Niceta da Remesiana, ca mărturie a stadiului comun de cântare est și vest europeană la nivelul secolului V, mai precis intervalica imnului *Te Deum Laudamus*.

Toate aceste surse pun în lumină universul modal în diversele sale structurări, subliniindu-se continuitatea reperelor modale dincolo de timp sau spațiu. Într-un profund articol pe această inepuizabilă temă, articol publicat la nivelul deceniului opt al secolului trecut și cuprins apoi în volum [2], Anatol Vieru enunța un titlu semnificativ și incitant: *Modal, tonal, serial și, din nou, modal*. Era o sinteză a privirii sale retrospective privind evoluția artei sunetelor, o artă care, după aparente desprinderi din modal și fastuoase rătăcirii prin tonal și prin marile epoci creatoare sau prin rigiditatea poetică a serialismului cromatic regăsea modalul; fie că este vorba despre serial-modalismul sau tono-modalismul prezent inclusiv astăzi în atenția creatorilor – totul se revendică de la acel modal omniprezent în amintirea veacurilor.

Anatol Vieru definea modul ca fiind „o mulțime de clase de resturi. Modurile sunt părți ale mulțimii de referință: totalul cromatic” [3], definiție tangentă matematic. Wilhelm Georg Berger vedea în mod mai degrabă o structură a unei scări de sunete; privea, așadar, modul ca pe o construcție, ca o organizare spațială. O altă definiție dată modului de același Wilhelm Berger este „materie sonoră încadrată într-o anumită ordine cu scop artistic” [4]. Și aici citim tot considerente de ordin exclusiv spațial.

Aveau dreptate amândoi. Interesant este și faptul că fiecare a știut să sondeze modalul cu unelte diferite, potrivit propriilor convingeri privind modalul. Astfel, Anatol Vieru își teoretizează sistemul de compoziție pe măsură ce îi „arde” etapele, la început în articole sau studii și apoi în monumentalul volum *Cartea Modurilor/The Book of Modes* [5], în vreme ce Wilhelm Georg Berger își construiește sistemul din aproape în aproape, teoretizându-l pe aceeași cale, la început în studii disparate, apoi prin reunirea acestora în volumul *Dimensiuni modale* [6]. Practic, cei doi muzicieni și-au devoalat sistemul prin publicare în volum în cronologie inversă, întâi Berger și apoi Vieru, dar rațiunea pentru care am optat pentru ordinea de mai sus rezidă în faptul că Petru Stoianov a luat

cunoștință – așa cum era și firesc - mai întâi de sistemul profesorului său prin analize detaliate ale lucrărilor acestuia realizate încă din anii de formare și abia apoi, în perioada căutărilor de concepere a unui propriu sistem, de cel al lui Wilhelm Berger.

În *Cartea Modurilor*, lucrare în care Anatol Vieru privește modalul „ca o dimensiune permanentă a gândirii muzicale”, compozitorul propune o „algebră a modurilor muzicale”; el operează cu termeni din lumea științei matematicilor: uniune, reuniune, incluziune, șirul numerelor prime, sîta lui Eratosten etc.; într-un volum rămas în manuscris [7], face interesante racorduri către parametrul TIMP, fiind interesat și de axa temporalității sonore. Se poate afirma, fără să greșim, că Anatol Vieru „sculptează în blocul sonor”; de altfel a și declarat acest lucru.

Wilhelm Berger vizează proporția în plan intervalic, o proporție de tipul *sectio aurea*, exprimată numeric prin șirul lui Fibonacci, punând în pagină un ciclu de moduri pe 12 specii construite în legitatea proporției de aur; sunt moduri esențialmente melodice, nonoctaviante; Wilhelm Georg Berger este interesat de SPAȚIU, de coordonata spațialității sonore.

Ca discipol direct al lui Anatol Vieru și indirect al lui Wilhelm Georg Berger, sedus de ideea proporționalității intervalice, spațiale, pe care o extinde și pe coordonate temporale, Petru Stoianov sondează energetismul propriului său sistem de compoziție bazat pe reuniunea SPAȚIU-TIMP.

Conjugând spațialitatea cu temporalitatea sonoră, Petru Stoianov obține „sunetul de frecvență și durată determinată – element de structură în cadrul unei scări de înălțimi și durate – în care cei doi parametri au același sistem generator și se regăsesc într-un model modal particularizat printr-un mod de proporții construit în temeiul „tăieturii de aur”[8].

Compozitorul precizează: „prin uniunea celor doi termeni – de înălțime și durată – ce se însoțesc continuu dar se pot „desface” diferit, am încercat să definesc îngemănarea perfect detectabilă în planul proporției a celor două dimensiuni – spațiul și timpul muzical – ca posibil NOD, punct de confluență al frecvenței și duratei contopite” [9]; nu este vorba, firește despre un singur asemenea sunet, cât despre moduri construite pe această bază, scale de sunete perfect determinate ca frecvență și durată – deci intervalic (spațial) și ritmic (temporal), sunete ce devin veritabili vectori pe axa Spațiu—Timp; aici oligocordia joacă un rol de prim ordin pe modelele modale create de compozitor, definind cu amprentă sonoră sensibil diferențiată fie imponderabilități sonore, fie înrădăcinări în solul bizantin sau în matca tono-modală de esență românească.

În mod sugestiv, compozitorul s-a gândit să numească aceste sunete „noduri” pentru că reprezintă o reuniune strict măsurabilă, alta de fiecare dată în economia modului său, riguros definit de *sectio aurea*. A utilizat același tip de proporționalitate pe ideea reuniunii spațiu-timp și în tehnicile de dezvoltare, de „desfacere” a nodurilor, revendicându-se aici de la tipurile de ornamentare specific folclorică și de la necesitatea de a crea halouri sonore de poetică dăltuire, prin care să „mascheze” rigoarea matematică a sistemului său. Exemplificăm cu un fragment din ampla lucrare camerală pentru două instrumente soliste *Proporții 2*, în care distingem forme variate și complexe ale conjugării melodico-armonico-ritmice și un bogat travaliu componistic.

Deoarece Petru Stoianov și-a așezat cea mai mare parte a creației sale sub semnul liricii nichitiene, fie direct axat pe poezia acestuia, fie pe pretexte poetice semnate Nichita Stănescu, a considerat necesar să dea și „nodului” sau „semnului” corespondențe nichitiene [10]. De altfel, așa cum am prezentat sistemul său în cele de mai sus, se poate observa o certă raportare de tip nod-ventru, utilizată și de alți compozitori – spre exemplu Ștefan Niculescu - și chiar în construcția de instrumente, unele surse indicând vechimea acestei raportări și legând-o de numele lui Pitagora.

În viziunea lui Petru Stoianov, Semnul nu este un simplu ventru, un simplu spațiu între noduri; în el sălășluiesc potențele altor „noduri”. Se nasc astfel raportări interioare iar semnul abia născut din fiecare nod este pretabil a suporta, la rândul său, alte și alte raportări interioare, prin mereu alte noduri, diferite unele față de celelalte pentru că le distanțează alte semne; practic, nodurile și semnele care se succed într-un macroplan expozitiv nasc, la rândul lor, alte și alte trasee definite prin raportări de tip fibonaccian Nod-Semn, totalitatea acestor planuri subsumându-se planului inițial în care semnul creează „ferestre”, ca tot atâtea oaze definite prin tipuri diverse de ornamentație.

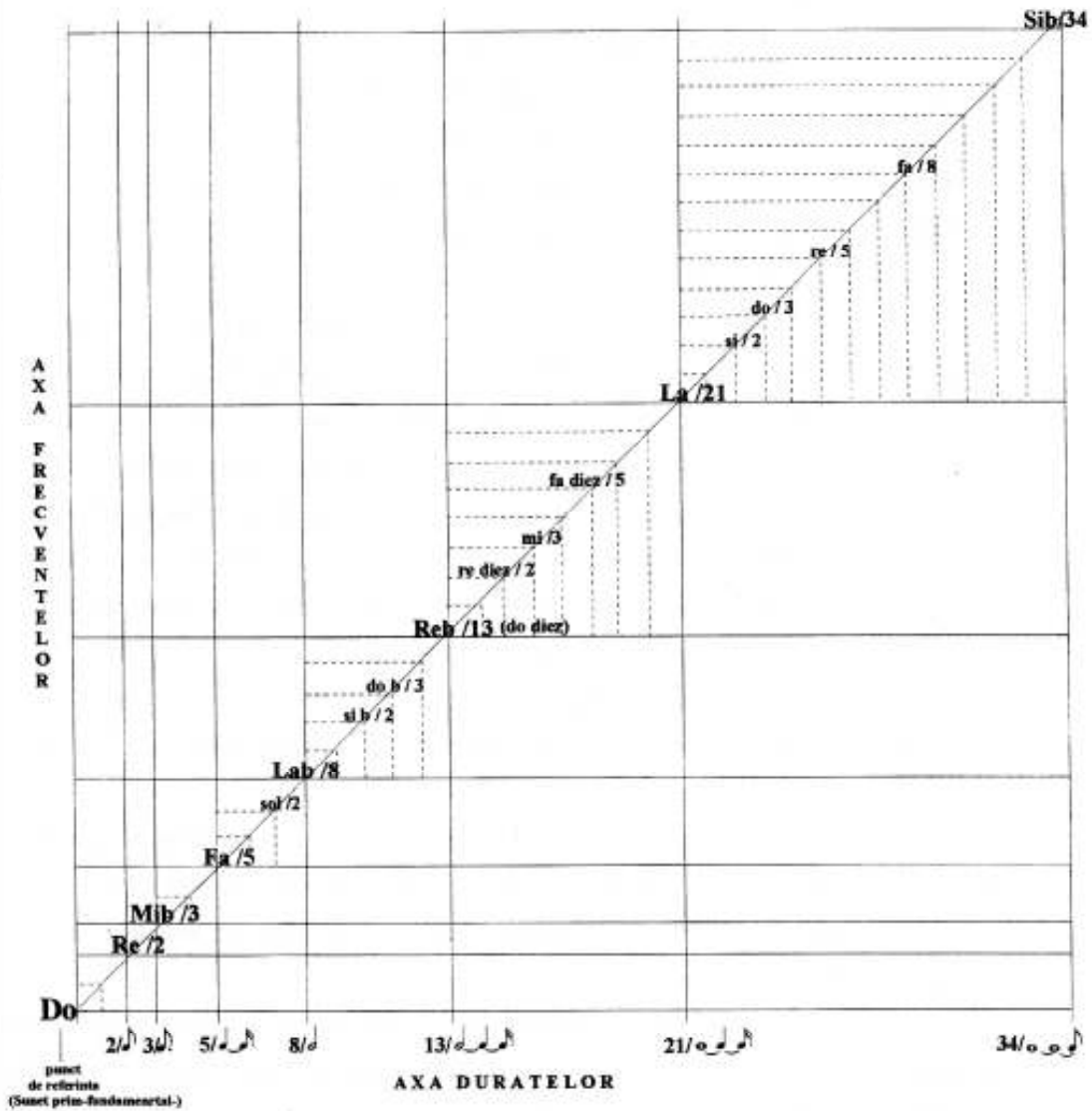
Totul conduce la crearea unui sistem cu constante – nodurile – și variabile – semnele asemenea unor „ferestre” ca desfacerea acestora, prin crearea unor raportări interioare în care recunoaștem alte noduri, definite prin mereu alte și alte semne; este un joc de oglinzi paralele în care, față de nod –unitate creată ca întâlnire de energii, semnul adaugă definiții armonico-contrapunctice, eterofonice, realizate prin procedee specifice de construcție pe orizontala și verticala devenirii sonore: imitații, canon, ornamentică luxuriantă, variații ritmice. Apelarea la tehnica ferestrei ține de ideea divizibilității spațiilor și astfel întreaga „lucrătură” apare ca înlănțuire de volute ornamentale ale liniei principale.

Mesajul ce se cere exprimat muzical diferă în funcție de apelul la moduri de o anumite mărime sau de modulațiile de la un mod la altul, de la o mărime ori specie la alta și revenirea la structura sa de bază, asemenea „evadărilor” din și prin ochiurile de plasă ale rețelei stabilite drept cadru.

Dacă nodul implică aparența staticului, semul îl „colorează”, subliniindu-i dinamismul intrinsec, pentru semn fiind caracteristic caracterul neperiodicității sale, ca și alteritatea și diversitatea în unitate.

Rețin aici, parțial, motivații expuse de compozitor în teza sa de doctorat tratând despre propriul sistem de compoziție [11], motivații privind în special apelul la tehnica ferestrei [12] în interiorul distribuțiilor modale. O primă motivație are în vedere stratul primar al tratării literei-număr –arta gematriei la nivelul scrierilor biblice; cea de-a doua face directă trimitere la orizontul picturii europene de secol XV-XVI, cu acele decupeuri în compoziția plastică prin care se permite inserția peisajului ca oază de contemplativ.

Scara sunetelor de frecvențe și durate determinate conform proporției exprimate numeric prin șirul fibonaccian. Din exemplu rezultă și propuneri privind posibilități de divizibilitate a spațiilor/duratelor mari, în baza aceluiași raport, menținut constant și în plan microstructural.

The image displays a musical score for two flutes, Fl. 1 and Fl. 2, spanning measures 27 to 35. The music is written in 3/4 time. Fl. 2 begins at measure 27 with a tremolo marking and a dynamic of *p*. It features a series of sixteenth-note runs, with dynamics shifting to *mp* and *f*. Fl. 1 starts at measure 27 with a dynamic of *mp* and includes slurs and fingerings (e.g., 1). The score includes various dynamic markings such as *mp*, *mf*, *f*, and *p*, along with performance instructions like *trem.*, slurs, and fingerings (e.g., 1). The piece concludes at measure 35 with a final dynamic of *mf*.

Muzica lui Petru Stoianov oferă și ea ferestrele semnului, ca marcă a unui joc secund prin care se recitește amintirea nodului, dar prin care se simte și chemarea de dincolo de concretețea și rigoarea matematică a planului sonor. Se naște un „joc secund” prin incluziune sistemică.

Ca o concluzie, fereastra, semnul, devin teritoriu de perspectivare, prin excelență modelator și modulator, creator de peisaj sonor, circumscris liniei de bază, a vectorilor-nod din rectilinia trasare a matricei modale. În acest fel, maxima subiectivitate își reintră în drepturi în chiar sânul maximei obiectivități.

Concluzii

Creând și exersând tehnica sunetului de frecvențe și durate determinate și conferindu-i culoare și suplețe, Petru Stoianov își reconfirmă opțiunea pentru acel tip de modal în care circulația submodurilor poate crea un ethos propriu temelor alese pentru lucrări cu mesaj diferențiat. Astfel,

compozitorul s-a lansat pe teritoriul fertil al unor opțiuni practic infinite, condiționate de rigoarea nodului și eliberarea energiei creatoare din semn, asemenea jocului poetic nichitian și chemărilor în depărtările stelare din chiar „aproapele” din noi:

„Tu nu înțelege că stelele în sine
Sunt un lăuntru din lăuntru depărtat?” [13]

Bibliografie

1. Stoianov, P., *Noduri și Semne. Posibile structuri pe scara unui model modal*, București, Edit. Muzicală, 2004, p. 11.
2. Vieru, A., *Cartea Modurilor*, București, Edit. Muzicală, 1980, p. 1-8.
3. Vieru, A., *Cartea Modurilor*, București, Edit. Muzicală, 1980, p. VI.
4. Berger, W. G., *Dimensiuni Modale*, București, Edit. Muzicală, 1979, p. 8.
5. Vieru, A., *Cartea Modurilor/The Book of modes*, București Edit. Muzicală, 1980/1993.
6. Berger, W. G., *Dimensiuni modale*, București, Edit. Muzicală, 1979.
7. Vieru, A., *De la moduri la timp*, manuscris dactilografiat, Bibl. U.C.M.R.
8. Stoianov, P., *Noduri și Semne. Posibile structuri pe scara unui model modal*, București, Edit. Muzicală, 2004, p. 11.
9. Stoianov, P., *Noduri și Semne. Posibile structuri pe scara unui model modal*, București, Edit. Muzicală, 2004, p. 12.
10. Stănescu, N., *Noduri și Semne*, București, Edit. Cartea Românească.
11. Stoianov, P., *Noduri și Semne. Posibile structuri pe scara unui model modal*, București, Edit. Muzicală, 2004, p. 183.
12. Stoianov, P., *Noduri și Semne. Posibile structuri pe scara unui model modal*, București, Edit. Muzicală, 2004, p. 193.
13. Stănescu, N., *Noduri și Semne, Semn 3*, București, Edit. Cartea Românească.

LECȚIE DESPRE COLIND SAU UNIVERSUL COLINDIC AL LUI SABIN V. DRĂGOI

LESSON ABOUT A CAROL OR IN THE SABIN V. DRĂGOI'S CAROL UNIVERSE

Petru STOIANOV

Facultatea de Muzică a Universității SPIRU HARET

Str. Ion Ghica nr, 3, București

petrust@rdslink.ro

Abstract

Sabin V. Drăgoi was the type of musician who loved to collect Romanian folklore. He wrote about it and worked on it, dedicating his entire life to this research. The diatonic structures of the Romanian carols were a guiding point for Petru Stoianov's musical creation.

Key words: *Sabin V. Drăgoi, folklore, Romanian carols, Petru Stoianov's musical creation*

Cuvinte cheie: *Sabin V. Drăgoi, folclor, colind românesc, creația muzicală a lui Petru Stoianov*

Personalitatea lui Sabin V. Drăgoi, compozitor, folclorist, dirijor și profesor născut în 6 iunie 1894 în comuna Seliște din județul Arad marchează cu o puternică amprentă teritoriul muzical românesc al zonei. El este cel care a știut să valorifice de o manieră magistrală și în cele mai variate forme și genuri ale muzicii noastre o tradiție milenară pe care - mai ales – a știut unde și cum să o caute și să o scoată la lumină.

Crezul său a fost colindul românesc, gen în care Sabin Drăgoi a văzut vitalitatea și atotcuprinderea rădăcinilor ancestrale ale spiritualității noastre turnate în legătura sunet-cuvânt la ceasul de taină al misterului Crăciunului, provenit din acel profund strat al sărbătoririi ciclului renașterii soarelui la solstițiul de iarnă.

Pasiunea sa pentru folclorul arhaic se traduce în zestrea de colind pe care ne-a lăsat-o moștenire.

Din cunoscuta colecție a celor 303 Colinde culese și publicate de Sabin Drăgoi sub titlul *303 Colinde și melodii (1924-1930), Culese și notate de Sabin V. Drăgoi* [1], am ales unul reprezentativ pentru tipul de osatură ritmico-metrico-melodică, colind a cărui amprentă energetică s-a pretat elaborării unui ciclu de variațiuni pentru pian solo.

Intitulate *Lecție despre Colind*, cel 10 variațiuni compuse la sugestia primului meu profesor de compoziție – reșițeanul Anton Zeman - sunt concepute în baza unei teme reprezentative pentru acest gen prin caracteristicile sale zonale – respectiv Câmpia de Vest a țării, cu o depănare molcomă; ele se dezvoltă pe o matrice în care recunoaștem omniprezența sferei modale și fluxul schimbărilor de metru, ritm, tempo, atât de specifice ideii de variațiune dar și înlănțuirii de tip suită. Lucrarea este dedicată celui care mi-a deschis orizontul creației și preocupărilor lui Sabin V. Drăgoi, compozitorul și profesorul Anton Zeman.

Caracteristic pentru tema variațiunilor, respectiv pentru alegerea lui Sabin Drăgoi care l-a considerat un posibil prototip colindic s-a dovedit a fi și pentru mine un imbold creator, ca și pentru soliștii care l-au inclus în repertoriul lor – și aici mă refer în mod special la pianista Ilinca Dumitrescu care l-a făcut cunoscut inclusiv publicului din Kuala Lumpur în două memorabile concerte, excelent primite de public și de presa de specialitate. Practic, colindul conține un puternic energetism germinativ, pretabil unor dezvoltări ulterioare, unei prelucrări în care am căutat să păstrez cât mai

nealterat profilul melodic deoarece orice colind se recomandă în primul rând prin datele sale de origine și nu una oarecare, ci una străveche. Este știut că mai ales colindul ca și cântecul de leagăn sau unele piese din folclorul copiilor se păstrează inclusiv astăzi cât mai aproape de datul primar.

Care sunt liniile de forță ale colindului ales?

Un prim jalon îl constituie macroforma, încadrarea temei într-un tipar bipartit de câte opt măsuri fiecare; între cele două articulații se stabilește un raport de simetrie în asimetrie pe ideea existenței unui indice de prelucrare în chiar corpul tematic. Se detașează cu pregnanță incipitul melodic, cu elansare ascendentă – mers melodic contrar ductului colindic care este, de regulă descendent. Aceeași elansare ascendentă conduce și la descoperirea unei arii intervalice sensibil lărgite: în loc de binecunoscutul pentacordism descendent, întâlnim aici o heptacordie atent compensată intervalic în jocul ascensiunii și al regresivității ca o imagine muzicală a nevoii de expansiune și de rapidă coagulare, recentrare a energiei primare conținute în sunetul de bază al modului. Heptacordia stă mărturie aici în primul rând pentru multiplele influențe ale acestei zone în care tradițiile au rămas vii.

Din punct de vedere modal domină o împletire tono-modală: eolian și frigian în prima articulație, major construit pe treapta a treia a modului și escaladat prin arpeggiere, cu revenire la balansul eolic-frigic al începutului – în cea de-a doua. Iată cum se prezintă – în exemplul de mai jos - această temă bipartită; se poate lesne observa modul în care creatorul popular, deși a operat cu instrumentele diversității în unitate, reușește să realizeze o formă „rotundă”, pornind și terminând pe același sunet

Diversitatea ritmică este și ea un indiciu al întrepătrunderii unor influențe din diverse zone culturale: ritm punctat și curgere egală de optimi, iamb și troheu, totul într-un repetitiv melodic din care se desprinde pregnanța unor celule în care rolul central îl joacă intervalul de cvintă – ca axă a începutului și seria de secunde despărțite prin pas de terță în cadența finală și la semicadență.

Toate aceste date mi-au permis o armonizare "în stil" a colindului: desprindere treptată din sunetul matricial pe care l-am păstrat ca fundal, asemenea unei pedale prelungite, indici de imitație pe mici trasee, complementarități ritmice, oaze de structuri responsoriale, la început doar în pendularea a două voci, extinse apoi la trei voci. Desele oglindiri ale vocilor, ca și mersurile melodice când contrare, când paralele au creat o geometrie variabilă care a funcționat ca fundal pentru menținerea permanentă în prim plan a temei colindului cules de Sabin Drăgoi.

Ex 2:Tema armonizată

In memoria Anton Zeman

"Lectie despre Colind"*

10 Variațiuni
pentru
Pian Solo

Petru Stolanov

Andante

mp

* Din "303 Colinde" de Sabin Drăgoi

Variațiunile secvente au propus, fiecare în parte, o îndepărtare treptată de profilul inițial; datele prin care am realizat aceasta sunt: modificare metrică și – implicit – un alt tip de curgere, mai rapidă, cuplată unui joc registric expandat în prima variațiune, așa cum se poate observa din fragmentul de mai jos:

Moderato

I *mp*

Totodată, am optat – în cazul variațiunii secunde – pentru netezirea asperităților ritmice și dialogul celor două voci principale (sopranul și vocea mediană), cu ritm complementar, așa cum reiese din fragmentul următor:

Allegretto

II *mf*

ca și pentru concentrare și spirit burlesc în variațiunea a treia, pe care o exemplificăm în cele ce urmează:

Allegro moderato

III

pentru maximă descătușare și viteză, revenirea la trasee de gingășie și giocoso în celelalte variațiuni.

Am optat pentru tehnica temei cu variațiuni deoarece am ținut să mă raportez mereu la colindul de la care am pornit. În acest fel, am realizat un fel de perspectivare în ascensiune dinamică, pe o elipsă, în continuă depărtare și, totuși, în permanent contact cu tema de colind. Este încifrat aici și mesajul meu, respectiv crezul în puterea de creație a filonului folcloric în care orice depărtare de matcă presupune nu o tăiere a cordonului ombilical, ci o retrăire, la un alt nivel a energetismului primar; în acest fel, memoria de veacuri reconfirmă sinusoida, arcuirea cu depărtare și revenire controlate ale acelei coarde în permanentă vibrație care se poate numi "suflet din sufletul neamului meu – este ceea ce a aflat Sabin V. Drăgoi în fiecare din expedițiile sale folclorice, este ceea ce am recitat eu în colecțiile sale de colinde [2].

Concluzii

Am păstrat nealterat fondul „zicerii muzicale” desprinse de Sabin V. Drăgoi din zestrea vetrei satului[3]; singurele adăugiri pe care le-am adus temei le-am realizat în spiritul prelucrărilor lui Sabin V. Drăgoi, cu acea tentă caracteristică a luminozității diatonice.

Bibliografie

1. Drăgoi, S. V., *303 Colinde cu texte și melodii (1924-1930), Culese și notate de...* Craiova, Scrisul Românesc, 1931.
2. Cosma, V., *Muzicieni din România, Lexicon*, vol. 2, București, Ed. Muzicală, 1999.
3. Stoianov, C., *Coordonate stilistice ale creației lui Sabin Drăgoi și Zeno Vancea*, în *Muzica*, București, serie nouă, nr. 4/1990.

PRIVIRE GENERALĂ DIALECTALĂ ASUPRA CÂNTECULUI PROPRIU-ZIS ARDELENESC

A GENERAL DIALECTAL LOOK OVER THE TRADITIONAL TRANSYLVANIAN SONG

Viorica BARBU IURAȘCU

Facultatea de Muzică a Universității Spiru Haret

Str. Ion Ghica nr. 13, București

Abstract

The present study does not propose to analyze the Transsylvanian musical dialect, at the level of the entire traditional musical creation (lament, carol, ritual harvest song, ritual wedding song, doina), but refers only to one of the categories of the musical genre – the proper song. This knows both at the level of this region (Transsylvania), and at the level of the entire Romanian area, the widest expansion, but also the most spectacular transformations, that imposed the aesthetic side in the close-up of dialectal study.

Dialect represented, and still represents an open subject, as aestheticians reproach the limitative mode of approach of folklorists. These argue that philologist theoreticians impose a unique criterion of aesthetic assessment, namely the contemporary one, the refined contemplator's, acquired by a sustained reading and marked by a long literary history.

Structurally, problems are a little different, due to the fact that, from the literary point of view, there are distinguished two message forms. On one side, that directly detached from dialectal (rural) literature and on the other side the things that belong to the literary language (but that have as a support the first category). Musical analysis has at its bases the principles and characteristics imposed by the historical (old, premodern, modern and new) styles, that crystallized on the coordinates of time, space, community, and not least, human personality.

These historical styles are joined by area (territorial) styles.

Being a study with limited exposure, we approached dialectal analysis only from the musical point of view, the literary side making the object of another study.

Key Words: *musical dialect, proper song, aesthetic assessment, dialectal (rural) literature, literary language, area (territorial) styles.*

Cuvinte cheie: *dialect muzical, cântec propriu-zis, apreciere estetică, literatura dialectală rurală, limbaj literar, stiluri zonale teritoriale.*

Gândindu-ne la importanța dar și la valoarea documentară a tot ceea ce înseamnă creația tradițională indiferent de natura sa – materială sau spirituală – suntem îndreptățiți să credem că tradiția sub toate aspectele sale reprezintă pilonul existențial al fiecărui popor, identitatea fiecărui neam.

Creația muzicală tradițională românească se remarcă printr-o paletă tematică extrem de variată, o varietate ritmică remarcabilă, ornamentație de excepție care ne ajută să diferențiem acest tezaur atât din punct de vedere al zonelor etnografice (dialecte, subdialecte, graiuri), dar și în cadrul acestora pe genuri muzicale.

Deslușirea problemei dialectelor nu este importantă numai pentru studiul folclorului din punct de vedere istoric sau filologic, dar și în ceea ce privește elucidarea momentului creației, perioada de existență a cântecului (viața acestuia), a transformărilor survenite datorită elementului evolutiv atât

economic cât și social, a fenomenului de contaminare și, nu în ultimul rând, al valorii artistice căpătată din triada creație – interpret – auditoriu.

În cadrul unui studiu aprofundat, analiza se realizează pe două planuri: primul – sistemul de versificație cu varietatea tematică, tiparele metrice și formulele lor, legătura dintre vers și melodie, fenomenele și elementele lexicale apărute în timpul cântării, iar cel de-al doilea plan – structura melodică – ce cuprinde: scări și moduri, profil melodic, sistem ritmic, sistem de cadențare, gradul de ornamentație și nu în ultimul rând forma arhitectonică, toate acestea având ca suport evoluția istorică.

Problema dialectelor în Ardeal este adusă în discuție de Béla Bartók prin intermediul celor câtorva articole: „Dialectul muzical al românilor din Hunedoara” (în limba maghiară, ulterior apărută și în limba germană), „Les recherches sur le folklore musical en Hongrie” din Zenei Lexicon, [1] etc.

Béla Bartók [2] delimitează ținutul locuit de români ai vechii Ungarii în: regiunea teritorială dialectală de nord cu centrul – Maramureș și Ugocea, extinzându-se spre sud către Satu Mare, Sălaj, Năsăud – și regiunea teritorială dialectală de sud, de la sud-vestul liniei dintre Bihor și Făgăraș întinzându-se și peste partea învecinată a Regatului.

Tot el uzitează termenul dialect ca fiind corespondentul unui spațiu restrâns (limita unui județ). Dialectul de nord în viziunea lui, deși un spațiu geografic mai restrâns (Maramureș) reprezintă o oarecare unitate. Dialectul de sud se împarte în trei subcategorii: dialectul bănățean (al refrenului), dialectul bihorean și dialectul sud-ardelenesc (Alba de Jos, Hunedoara, Sibiu – dialectul cadenței frigice).

Constantin Brăiloiu preocupat fiind și el de acest filon tradițional afirma că numărul dialectelor este mult mai mare chiar și numai la nivelul Transilvaniei [3].

La interferența teritoriilor muzicale dialectale avem de-a face cu granițe dialectale care se constituie și ele în centre de intensitate dialectală cu caracteristici proprii ce le impun în fața specialistului, a cercetătorului dar și a auditorului sau a interpretului neavizat.

În stabilirea dialectului se ține seama de: studiul ornamentației, al intonației și emisiei vocale, pronunțarea fonetică-lingvistică adaptată la cerințele muzicale, conturul melodic (cu întorsături caracteristice), ritmul (cu îmbinări preferate), rezultând forme tipice, practici muzicale, cântare responsorială (colinde), demonstrarea procesului evolutiv și nu în ultimul rând joc și costum. La baza acestora stă melodia de doină [4].

Conform studiilor întreprinse de cercetătorii etnomuzicologi pe întreg cuprinsul țării, aceștia nu mai vorbesc de „dialecte muzicale” ci de „stiluri” sau „graiuri muzicale”.

Teritoriul cu multe subdialecte și graiuri este un teritoriu vechi locuit, primitiv, opinie cu care sunt de acord și lingviștii, iar noi trebuie să căutăm urmele acestei idei pentru a veni în sprijinul realităților actuale.

Luând ca etalon de cristalizare a graiului dar și a subdialectului cântecele lirice riscăm să fim puși în fața unui fenomen ce traversează epoci diferite și care se impune printr-un raport de forțe inegale atât ca perioadă, valoare cât și ca trăire la nivelul maselor.

Pentru realizarea unui studiu științific, cu efecte constitutive elocvente dar și specifice unui anumit subdialect, utilizăm exemple cu o mai mare circulație, cu același grad de prefaceri (modificări) sau grad arhaic (model tipic).

În cadrul dialectului muzical ardelenesc regăsim studii făcute pe cântece ce se includ de la repertoriul de nuntă, cântece rituale de seceră, colinde, repertoriu de înmormântare până la cântece cuprinse în cadrul repertoriului neocazional, în mod deosebit abordându-se din această categorie cântecul propriu-zis, gen pe care îl aprofundăm și noi în acest succint studiu.

Cântecul propriu-zis reprezintă categoria creației muzicale ce aparține genului neocazional și constituie baza acestuia. Este tipul de creație care, atât din punct de vedere tematic cât și funcțional, poate fi interpretat de oriunde și de oricine indiferent de sex, vârstă, nivel de culturalizare sau context social.

La nivelul acestei zone etnografice, cunoaște o mare varietate dialectală. Prin menționarea subdialectelor, dar și a caracteristicilor care îl definesc, scoatem în evidență atât unitatea, cât și diversitatea acestei creații muzicale ce conviețuiește în același areal geografic.

Paleta tematică cuprinde diverse teme cu caracter social, haiducesc, predilect narativ, de baladă, de cătănie, de rezboi, de dragoste și, de ce nu, pseudofolcloric.

Ambitusurile acestui gen sunt cuprinse între cvinte și duodecima. Intrucât intervalele mai mici decât nona nu reprezintă nimic nefiresc pentru creațiile muzicale tradiționale vom exemplifica pentru variantele de excepție (duodecima perfectă).

Dialectul Maramureșean (dialectul nord-ardelenesc), parte integrantă a dialectului transilvănean, se caracterizează prin: prezența modurilor mixolidic, eolic, cromaticul 1, acustic 1; pentatonii anhemitonice și mixte; scări diatonice – de sol, la, re; cromatice re cu tr. IV-a ridicată; structuri modale hexacordice majore și minore.

Forma arhitectonică, în mod obișnuit, are patru rânduri melodice, cea cu trei întâlnindu-se destul de rar, iar cele de doua, existente, provin din forma de patru trunchiată. Astfel avem: AABB, AABBC, AAcBB, AACBBc, AACBABAc și ABCAB, după opinia lui Bela Bartok [5].

Cezura – o regăsim după al doilea rând melodic, tipică fiind cea pe sunetul unu.

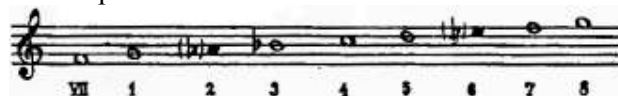
Cadența finală se realizează pe tr. a I-a prin secundă sau terță descendentă, ori prin alunecare de pe fundamentală pe cvarta ei inferioară (plagala) – întâlnită destul de frecvent, dar și pe tr. a II-a a scării.

Ritmul este uneori regulat-legănat, remarcându-se prin alternanța de iamb cu troheu în toate variantele posibile, alteori giusto-silabic, cu durată lungă, în anumite cazuri punctată – influență a ritmului de dans; ritmul pentru măsura de 2/4 suferă o seamă de transformări, posibil din cauza fenomenului de contaminare și întrepătrundere cu zonele limitrofe, dar și datorită infuelnței muzicii ungurești, în speță a ritmului punctat.

Pentru acest dialect, intonarea, de cele mai multe ori, se încadrează în sistemul netemperat.

Dialectul sud ardelenesc (dialectul cadenței frigice) – Alba – Hunedoara – se remarcă prin: cele mai originale cântece (zona Hunedoara, Alba și Ținuturile învecinate); melodie cu contur crenelat; întâlnirea cu preponderență a cântecelor cu tematică păstorească.

Melodica este structurată pe scara

În anumite situații pot lipsi sunetele din registrul acut, însă cele din registrul grav nu lipsesc niciodată. Ca o caracteristică menționăm prezența sunetului la, întotdeauna ca la becar, cu excepția penultimului, ce coboară pentru cadența finală, la la bemol sau, intonațional, coborând spre la bemol, formând astfel cadența frigică. Cadența finală se realizează atât pe tr. I cât și pe tr. II.

Cezura o regăsim după al doilea rând melodic; finala rândului al doilea este întotdeauna tr. VII-a, situație în care se află și finala primului rând sau si bemolul.

Cadența finală se realizează pe aceleași trepte, caracteristice și dialectului de nord.

Ritmul specific este parlando rubato, situație în care fiecărei opțiuni îi corespunde o silabă de text, ultima optime a rândului al doilea, dar și cea din rândul trei din aceeași poziție, sunt prelungite prin coroană.

Subdialectul bihorean este destul de asemănător cu cel al cadenței frigice. Se evidențiază, însă, și diferențieri demne de luat în considerare, precum tendința de a se intona Si natural în loc de Si bemol, cvarta mărită – caracteristică definitorie a acestui subdialect.

astfel

Uneori se poate sesiza și scară melodică, unde apare Si bemol în loc de Si natural, remarcându-se o oarecare identitate între scara subdialectului sud-transilvănean și a celui bihorean, cu specificația că, din structura scării sud-transilvănene pot lipsi uneori până la patru sunete din registrul acut, iar la nivelul Bihorului, finalul melodiei se realizează în mod obișnuit fără intonație coborâtore spre La bemol ce duce la formarea cadenței frigice pentru zona Sibiului și Hunedoarei cu ținuturile învecinate.

Tot aici întâlnim și melodii pe un mod de Fa în care cvarta mărită (Fa-Si) devine caracteristică zonală.

În Bihor, cântecul propriuzis beneficiază de intonație netemperată a scărilor pentatonice sau cu puternic strat pentatonic, structuri modale de tip lidic și acustic 1 (ce impun prezența cadenței finale de tip bihorean).

Linia melodică se evidențiază prin ritm parlando–rubato, ambitus redus, caracter melismatic ce imprimă o notă profund arhaică.

Dialectul Câmpiei Transilvane (dialectul cu caracter maghiar) cuprinde zona Satu Mare, Sălajul și se află sub influența creației muzicale tradiționale secuiești. La nivelul zonei Satu Mare, melodiile mai sus amintite au suferit anumite prefaceri devenind melodii originale cu un număr extins de rânduri melodice prin implementarea de către români a unor rânduri melodice noi, fapt datorat interpretării în stil improvizatoric și care duce la variația rândurilor melodice de la o strofă la alta.

Putem vorbi de o formă arhitectonică, cu o variație de la doua până la patru rânduri melodice, cu cezură după a doilea rând în mod obișnuit pe tr. a II-a (rar pe tr. a V-a).

Melodiile prezintă o scară cu un pregnant substrat pentatonic anhemitonic, iar ritmul se încadrează în giusto – cu interpretare parlando și giusto-silabic numai în cazul cântecului de joc.

Ambitusul cântecelor propriu-zise din cadrul acestui teritoriu dialectal este cuprins între intervalul de cvintă perfectă și decimă (în caz excepțional).

Încheiem această enumerare, întregind paleta dialectală a acestui ținut transilvănean, cu zona **Năsăudului**, care se remarcă prin: cântece cu formă amplă și totuși destul de labilă; scări pentatonice sau moduri naturale (doricul folosit frecvent); forme dezvoltate ale strofei melodice; se pot omite rânduri melodice sau se pot adăuga (5 sau 7); emisie vocală cristalină; profil melodic neschimbat; ritm liber și ornamentică bogată, excesivă uneori, în jurul unui sunet pivot (influență a muzicii instrumentale); existența variantei de cântec-baladă (de la cântec melodia, iar de la balada textul epic).

Pasul uriaș făcut în cunoașterea cântecului popular din Ardeal se datorează și este condiționat pentru perioada de început de aportul lucrărilor lui Béla Bartók „Cântece populare românești din comitatul Bihor” și „Volkmusiks der Rumänen von Maramures”, cărora le alăturăm lucrările lui Tiberiu Brediceanu, Sabin Drăgoi, a celor existente deja în Arhiva de Folclor a Societății Compozitorilor Români și nu în ultimul rând contribuția generației noi de cercetători, spațiul studiat lăsând încă posibilitatea de descoperire a noi și noi date și pentru generațiile ce vor veni.

Ca un argument la ceea ce am menționat, mă îndrept cu gândul la spusele lui Ilarion Cocișiu care privea această latură a cercetării ca desfășurându-se dintr-o poziție comodă și citez: „realitatea trecută a cântecului popular românesc, un secret pe care nimeni nu-l mai poate dezlega, că noi nu

putem împinge în trecut cercetarea stilurilor, genurilor și practicilor muzicale, când e greu să cuprindem cu înțelegerea noastră chiar complexul de fenomene folclorice petrecute în contemporaneitate, sub ochii noștri” [6].

Concluzii

Pentru completarea imaginii a ceea ce înseamnă dialectul ardelenesc cu caracteristicile și criteriile ce au stat la baza alegerii materialului de studiu trebuie adăugat și aspectul implicării cântecului de joc dar și portul tradițional, făcând apel la propria lor recunoaștere dar și la o serie de alte mărturii etnografice, cât și istorice.

Bibliografie

1. Szabocsi, B., Tóth, A., *Román négzan*, Budapesta, 1931, Vol II (I.C.).
2. Cocișiu, I., *Despre Dialectul muzical ardelenesc*, în Anuarul IEF, XII-XIV, 1991-1993, Editura Academiei Române, 1993.
3. Brailoiu, C., *Muzică populară românească*, în Muzică și poezie, vol. I, 1936.
4. Cocișiu, I., *Despre Dialectul muzical ardelenesc*, în Anuarul IEF, XII-XIV, 1991-1993, Editura Academiei Române, 1993.
5. Bartok, B., *Culegeri și studii*, XIV, Librăriile Socec & Comp și C. Sfetea, Leipzig – Otto Harra Sowitz, Viena Gercold & Comp, București, 1913.
6. Cocișiu, I., *Folclor muzical din județul Târnava Mare* (schiță monografică), Editura Miron Neagul, Sighișoara, 1944.

LITERATURĂ COMPARATĂ

MONTAIGNE SI SHAKESPEARE - TEMĂ COMUNĂ, TEMATICA PROFUND UMANĂ

MONTAIGNE AND W. SHAKESPEARE- A COMMON THEME, COMMON HUMAN PERSPECTIVE

Abstract

A much debated upon topic, the influence upon William Shakespeare's works of the French philosopher Michel de Montaigne is the basis of this article. This influence is evident in most of the plays of the English playwright who, undoubtedly, was familiar with the works of the latter. The attitude of Hamlet, Prince of Denmark, as displayed in the play with the same title, is undemined by his arrogance and self-centeredness, traits of character studied minutely by the French phillosopher Montaigne. It is the author's claim that the acts of the Prince have brought about the death of all his beloved ones and that they were mainly prompted by his egocentrism and arrogance as well as by his permanent avenger attitude. Not only did his attitude not solve anything, it transformed an initial tragedy into the end of several families.

Key words: *tragedy, motivation, justice-maker, wrong-doer, self-centeredness.*

Cuvinte cheie: *tragedie, motivatie, justitiar, nedreptate, egocentrism.*

Nu există figură literară mai impunătoare în întreaga literatura occidentală decât William Shakespeare (1564-1616). Cu toate acestea, există un autor caruia s-ar pare că acesta din urmă îi este profund îndatorat – filozoful francez Michel de Montaigne (1533-1592).

În Eseurile lui Montaigne – mai degrabă o colecție de gânduri libere pe diverse teme decât o colecție de argumente persuasive – există asemănări izbitoare în ceea ce privește abordarea conceptului de motivație, de ambiție nețărmuită cu cea mai mare tragedie a lui William Shakespeare, Hamlet.

Ambii autori consideră trasatura umană mai sus menționată un viciu, mai degrabă decât o virtute, un blestem și nu o binecuvântare, o boală și nu un leac. În vreme ce Montaigne își ofera propriile păreri legate de ambiție, Shakespeare ilustrează conceptul ducându-l la extrem în portretizarea răzbnătorului Prinț Hamlet al Danemarcei.

Montaigne și-a exprimat disprețul pentru ambiție devreme, în Capitolul IX al Cărții I, numit „Despre mincinoși”, în care compară ambiția cu o boală, la care oamenii (inclusiv el) sunt ușor predispuși. El a observat că „Este un rău de care în primul rând am găsit motiv să mă îndepartez...care foarte ușor mi-ar fi intrat în sânge, anume, ambiția” (Montaigne). În Cartea II, Capitolul XVI, numit „Despre glorie”, Montaigne analizează virtutea încuviințând „Virtutea este un lucru frivol și zadarnic dacă se naște din glorie...Cel care a asemănat primul gloria cu o umbră a făcut mai bine decât și-ar fi putut închipui; ambele sunt lucruri deosebit de zadarnice; gloria ca o umbră, poate să preceadă uneori corpul și uneori chiar să îl întrecă în existență” (Montaigne).

Acesta a fost, în esență, defectul lui Hamlet, care, până la urmă, a fost mai dramatic decât dorința de răzbunare, pentru că, în ultima instanță, ambiția a fost cea care i-a alimentat furia. De când își amintește, prințul danez a fost instruit pentru ca într-o bună zi să îi ia locul tatălui său la tron, după moartea acestuia. La vremea când Regele Hamlet a fost omorât, Prințul își primea instruirea religioasă (în concordanță cu noțiunea că monarhii erau mesageri ai lui Dumnezeu) la Universitatea Wittenberg,

departe de casă. Când Gertrude, mama sa, se căsătorește cu Claudius și acesta îi ia locul fratelui sau la tron, îi reneaga lui Hamlet ceea ce el credea a fi dreptul său din naștere și îl privează de împlinirea ambiției de o viață de a fi rege. De fapt, parte din altercația cu prietenii de la Universitate, Rosencrantz și Guildenstern, se datorează faptului că ambiția, pe care cu greu o ascundea de alții, era deja vizibilă pentru ei. Urmatorul schimb între Hamlet și prietenii lui seamănă izbitor cu observația lui Montaigne.

Hamlet: Danemarca e o închisoare...

Rosencrantz: Ambiția ta o face să fie una... Este prea îngustă pentru mintea ta...

Guildenstern: Visurile sunt într-adevăr ambiții; pentru că însăși esența ambițioșilor este doar umbra unui vis.

Hamlet: Un vis e însuși doar o umbră.

Rosencrantz: Cu adevărat, iar eu am ambiții atât de ușoare care nu sunt decât umbra unei umbre. (II.ii.254, 262-263, 267-269)

Așa cum Montaigne a prezis, vanitatea lui Hamlet a fost asemeni unei boli care, până la urmă, i-a otrăvit mintea. Nebunia lui se poate să fi fost la început forțată, ca unică modalitate de a duce lucrurile la un sfârșit, dar cautarea lui neîntreruptă de a deveni rege cu orice preț a acționat, indubitabil, ca un cancer care până la urmă l-a consumat și a atras după sine nenumarate vieți distruse sau terminate, durere, ură și lacrimi.

Așa cum și-a dat seama Rosencrantz, ambiția lui Hamlet a fost aceea care i-a limitat opțiunile, transformându-i răzbunarea într-un țel unic. În vreme ce Hamlet intenționa să-l prindă pe Claudius într-o cursă planuită de el, tânărul Prinț era de asemenea ținut captiv într-o închisoare pe care și-o construise singur, involuntar și nebănuit de el însuși. A căutat gloria răsturnării unui rege nesincer de pe tron și respectul tatălui sau în răzbunarea reușită a conspirației. Oare căutarea gloriei lui Hamlet – care a dus la moartea lui Rosencrantz, Guildenstern, Polonius, Ophelia, Gertrude, Claudius, Laertes și chiar a lui – să fi meritat totuși toate acțiunile sale? Categorie, el a fost întruchiparea celui mai rău caz posibil în viziunea lui Montaigne – un individ cu puține virtuți care își pierde vremea urmărind umbre în loc să se concentreze pe construirea unei vieți proprii cu principii morale.

La sfârșit, Hamlet nu reușește să-și îndeplinească ambițiile arzătoare. Fortinbras al Norvegiei, omul mânat de principii altruiste în loc de dorințe de glorie personală este cel care până la urmă moștenește coroana Danemarcei în finalul piesei lui William Shakespeare.

Concluzii

Cu siguranță, Michel de Montaigne nu ar fi fost surprins de acest deznodământ, pentru că, în Eseurile lui, și-a sfatuit de nenumarate ori cititorii să se păzească de viciul ambiției și de victoria găunoasă care îi așteaptă pe aceia care și-au urmat prosteste ambițiile. Soarta lui Hamlet este pe deplin meritată în viziunea filozofului. Întrebarea care rămâne este dacă fără imixtiunea lui, aceste tragedii ar fi avut loc mai târziu, niciodată sau intervenția sa nu a făcut decât să le grabească.

Poate că, dacă prințul danez ar fi luat în considerație avertismentul înțeleptului filozof „ Punem prea mult preț pe noi înșine/ Suntem mai ambițioși de a avea o reputație mare decât una bună ” soarta lui Hamlet și a celor inițial dragi inimii sale ar fi fost mai puțin tragică.

Bibliografie

1. Montaigne, M de. *The Essays of Montaigne*, Cotton, Charles, Translt. Project Gutenberg. 26 October 2004.
2. Shakespeare, W. *The Tragedy of Hamlet* Cross, Wilbur L.; Brooke, Tucker, Eds. The Yale Shakespeare: The Complete Works, New York: Barnes and Noble, Inc., 1993.

**IMAGINI FOTO DE LA ȘCOALA DE VARĂ „CÂMPIA DE VEST A
ROMÂNIEI, SPAȚIU CULTURAL EUROPEAN”**

**PHOTOS FROM SUMMER SCHOOL "ROMANIAN WESTERN
PLAIN, EUROPEAN CULTURAL SPACE"**

Prof. univ. dr. Aurel ARDELEAN rector al Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

Castelul Macea – Complex Studențesc al Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

*Participanții la Școala de Vară “Câmpia de Vest a României, spațiu cultural european”,
Macea, 23-27 iulie 2008*

*Academician Răzvan THEODORESCU, organizatorul Școlii de Vară
de la Complexul Universitar Macea, 23- 27 iulie 2008*

*Dezbateri fructuoase. În prim- plan Conf. univ. dr Nicolae Iuga și
Lect. univ dr. Stelean Boia (dreapta) de la Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, Facultatea
de Științe Umaniste Politice și Administrative*

Vegetație luxuriantă în Grădina Botanică Universitară Macea

Cursanții Școlii de Vară de la Macea în excursie la Biserica Episcopală Cenad

Popas spiritual la Biserica din Cenad

II. ANIVERSĂRI

SIMION BĂRNUȚIU - CĂRTURAR DE CONȘTIINȚĂ NAȚIONALĂ

**SCSHOLAR SIMION BĂRNUȚIU, EMINENT REPRESENTATIVE
OF NATIONAL CONSCIOUSNESS**

- 200 de ani de la naștere -

Gheorghe POP
Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" din Arad

Abstract

This article focuses on different aspects concerning Simion Bărnuțiu's life and activity, on his thoughts and actions based on the social and political realities of his time, these being the result of a constant interest manifested in solving the major problems which characterized Romanian nation and

society before, during, and after the Revolution on 1848.

Key words: *națiune, unitate, libertate, independență, cultură, discurs, popor, revoluție.*

Cuvinte cheie: *națiune, unitate, libertate, independență, cultură, discurs, popor, revoluție.*

Ca unul dintre conducătorii Revoluției de la 1848, Simion Bărnuțiu (1808-1864) a militat cu un fierbinte umanism democratic pentru recunoașterea românilor din Transilvania ca națiune egală în drepturi cu celelalte națiuni de aici, fapt pentru care merită un loc de cinste printre marile spirite ale pașoptismului.

Acțiunile și gândurile sale sînt izvorîte din cunoașterea și înțelegerea realității sociale a vremii sale, a problemelor majore care stăteau în fața națiunii române, constituită în perioada respectivă.

Născut la 21 iulie 1808, în Bocșa Română, dintr-o familie de țărani liberi, în 1818 îl găsim înscris la școala elementară din Șimleu, pentru ca apoi să-și completeze pregătirea la Carei, studiind latina, istoria și un curs de antropologie. După un an de studii filozofice la Blaj, urmează timp de trei ani seminarul teologic și apoi, din 1831, își începe activitatea la catedra de filozofie și istorie a liceului din urbea blăjeană. Din acești ani sînt cunoscute studiile sale despre "Starea școalelor din Blaj" și "O tocmeală de rușine și o lege nedreaptă", în care enumeră cu demnitate și măsură nedreptățile suferite de români: " ... vârsatu-și-au sîngele pentru patrie și, totuși, o lege zice că românii nu sînt adevărați patrioți, ci numai suferiți sau tolerați, cam așa ca țiganii care umblă cu corturile în spate dintr-un loc în altul". (vezi G. Bogdan Duică, "Viața și ideile lui Simion Bărnuțiu", București, 1924).

Ideile înaintate promovate de Simion Bărnuțiu vizînd necesitatea înfăptuirii unității românilor din toate provinciile locuite de ei "din Ungaria, cești din Ardeal, românii și moldo-românii", își găsesc afirmarea prin limba "care-i leagă pe toți aceștia cu o legătură dulce frățească și îi unește într-o familie care totdeauna cu fală nobilă s-au numit pe sine români". (Ibidem)

Asemenea idei i-au determinat pe potențiații vremii să-l considere pe Bărnuțiu "șeful unei societăți primejdioase" și să-l îndepărteze din învățămînt, împreună cu numeroșii săi discipoli. Măsura nedreaptă îl conduce spre Sibiu, unde studiază dreptul la Academia săsească. De aici va răspîndi, în 1848, celebrul său manifest din 24 martie. Apoi, în 2/14 mai, să rostească, la Blaj, cunoscutul său discurs în fața unui antuziast auditoriu - o cuvîntare adînc meditată, întocmită după regulile oratoriei ciceroniene, recomandate de tratatele de retorică. Discursul este remarcabil nu numai prin procedeele literare utilizate, ci, mai ales, prin judecățile de valoare privind destinele culturii românilor din Transilvania: între libertate și cultură există o legătură tot atît de strînsă ca și aceea dintre naționalitate și libertate "dacă e nimicită libertatea poporului fără de naționalitate, e nimicită totodată și cultura și fericirea aceluia, fiindcă fără de libertate nu e cu putință cultura". Afirmă, totodată, necesitatea unei culturi noi, care să nu mai fie proprietatea unei clase privilegiate, ci un bun comun a toată națiunea, un mijloc eficace al unității naționale.

De o adîncă semnificație este orientarea spre popor: "Țineți cu poporul toți ca să nu rătăciți, pentru că poporul nu se abate de la natură, nici nu-l trag străini așa ușor în partea lor, cum îi trag pe unii din celelalte clase cari urlă împreună cu lupii și sfișie pe popor dimpreună cu aceștia".

După înfrîngerea Revoluției din 1848, Simion Bărnuțiu se înscrie la Universitatea din Viena pe care, în 1852, o părăsește, la insistențele poliției imperiale. Pleacă apoi în Italia, la Pavia, unde continuă cursurile Facultății juridice și își ia doctoratul. Între 1854 și 1864 se va afla la Iași, integrat în viața culturală a Moldovei și apoi a Principatelor Unite, deținînd, rînd pe rînd, funcții de profesor de liceu, profesor universitar, inspector al învățămîntului, afirmîndu-se și printr-o fertilă activitate de autor de valoroase articole (Suspînuri din Italia) și, în special, de tratate științifice, de manuale și cursuri universitare ("Dreptul public al românilor", "Dreptul naturale privat", "Dreptul naturale public", "Pedagogia", "Psihologia empirică și logica" etc.).

Prin aceste lucrări Simion Bărnuțiu se situează pe poziții iluministe, raționaliste, ca un gînditor multilateral, profund, valoros. Prin soluțiile propuse în problemele libertății, unității și independenței naționale, a organizării pe baze democratice a statului, el se aliniază gîndirii progresiste a vremii, trebuind a fi considerat, alături de Nicolae Bălcescu, cel mai de seamă gînditor român de la jumătatea

secolului al XIX-lea.

Criticat pentru unele aspecte din conținutul lucrărilor sale de către Titu Maiorescu (cu deosebire lipsa de suficient discernământ în aprecierea faptelor de istorie românească) revoluționarul pașoptist a câștigat, în schimb, simpatia lui B.P. Hașdeu și, mai apoi, a lui N. Iorga, care, în lucrarea "Oameni care au fost", afirma: "Și iată, după trecerea de mulți ani, nu negația d-lui Maiorescu, ci afirmația lui Bărnuz ne stăpânește, ne luminează și ne încălzește".

Concluzii

Deși Bărnuziu n-a depășit punctul de vedere iluminist reformator, a dus totuși o luptă hotărâtă pentru cauza poporului său, pentru eliberarea lui socială și națională, pentru destinele libertății și culturii românilor din Transilvania și pentru ideea unității tuturor românilor. Prin asemenea idei, deși n-a fost creator de valori literare propriu-zise, Simion Bărnuziu a reușit să exercite o influență covârșitoare asupra contemporanilor și să fie mult apreciat de urmași, dăinuind și astăzi în mintea și inima acestora.

Ultimele luni din viața lui Simion Bărnuziu (anul 1864), sînt întunecate de boala care se agrava. La dorința lui, însoțit de unul din nepoții săi, Ioan Maniu, a plecat spre locurile natale într-o trăsură pusă la dispoziție de Al. I. Cuza, dar moare pe drum, în Valea Almașului, la 16 (28) mai 1864. Este înmormîntat la 21 mai (2 iunie) la Bocșa Română, pe monumentul ridicat mai tîrziu fiind înscrise cuvintele: **libertate, frățietate, egalitate, naționalitate** - idealuri cărora le-a închinat toată viața.

Bibliografie

1. Bărnuziu, S., "*Dreptul public al românilor*", Iași, 1867
2. Duică G. B., "*Viața și ideile lui Simion Bărnuziu*", București, 1924
3. Pantazi R., "*Simion Bărnuziu - opera și gîndirea*", Ed. Științifică, București, 1967
4. Mureșanu A. A., "*Simion Bărnuziu în preajma Marei Adunări Naționale a Românilor din Ardeal și Ungaria din 3/15 mai 1848*", Sibiu, 1921
5. Netea, V., "*Figuri ardelene*", București, 1943

III. RECENZII

ARADUL ÎN SCRIERILE STELEI SIMON

ARAD IN STELA'S SIMON WRITINGS

Francisc SCHNEIDER

**Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad
Facultatea de Medicină Generală**

Abstract

The writer Stela Simon was noticed through her recollections of issues regarding personalities and facts from the twentieth century based on Arad. Personalities like Teodor Botis, Maria Botis Ciobanu, Emil Botis and many others are present. It is a fascinating history.

Key Words: *The history of Arad, Teodor Botis, Maria Botis Ciobanu*

Cuvinte cheie: *Istoria Aradului, Teodor Botiș, Maria Botiș – Ciobanu*

„Galerie de Portrete” (Ed. „Marineasa” 2007), alături de precedentele cărți ale Stelei Simon („Legenda din Țara Moților” și „Album de Familie”) readuc în memoria cititorului zbuciumata istorie a secolului XX în bună parte centrată pe Arad.

Autoarea, deținătoarea unei impresionante arhive de familie, fotografii, memorii, documente și relatări orale, istorie inedită a Ardealului și Banatului, dar și cu

spiritul de căutare al realităților legate de aceasta, relatează cu un talent particular date în care sunt implicate personalități cu nume răsunătoare, cu fapte legate direct sau indirect de orașul „Marii Uniri”.

Axat pe românismul zonei, răzbate cu duioșie, ceea ce este caracteristic creuzetului multietnic ce lasă amprente reciproce, esențiale, pentru acceptare și viețuire conjugată, care merge până la interpătrundere.

Figura dominantă este senatorul **Teodor Botiș** (bunicul), profesor al Institutului Teologic Ortodox Arad, un timp îndelungat rector, redactor al revistei „Românul”, colaborator apropiat al lui **Vasile Goldiș**. Este demn de menționat că a publicat monografia *Istoria Scoalei Normale (Preparandia)* și a Institutului Teologic Ortodox Român din Arad . Strada Teodor Botiș de lângă Preparandia a existat până după război (dece nu se revine azi la dreptate, schimbând denumirea ?!).

Maria Botiș-Ciobanu (bunica Mariți), originară din Țara Moșilor, arădeancă din 1901, poetă și scriitoare apreciată de Nicolae Iorga și Iosif Vulcan, pedagogă („Scrisori către eleve”), președinte a Crucii Roșii arădene, conducător de spital în timpul primului război dar și a unei școli pentru copii vagabonzi și cerșetori de după război.

Emil Botiș (tatăl), a petrecut tinerețea în Arad. A fost prieten apropiat cu sculptorul Romul Ladea care a locuit în casa lor ca în sânul familiei. A studiat dreptul la Cluj dar și artele plastice. Preocuparea pentru arte l-a apropiat pentru toată viața cu pictorul Anastase Damian.

Stella Botiș – născută Baci (mama), a fost fiica lui Aurel Baci. Aurel Baci a fost ministru secretar de stat la Justiție în guvernul Goga, drept pentru care a fost arestat și deținut la penitenciarul Sighet în 1950 unde a și murit după șapte ani.

Sunt amintite și alte personalități arădene dela începutul secolului XX, **Ion Vancu**, părintele dr. **Gheorghe Ciuhandru**, medici din deceniul cinci – doctorii **Frățilă** și **Bratosin**.

Sunt descrise case, palate, străzi din Arad și Imprejurimi (Bodrog, Lipova), dar câte și câte amintiri din Arad, Timișoara, Ardeal și Banat, Budapesta, Viena și Paris, cu personalități proeminente ale perioadelor secolului XIX-XX.

Este o carte care trebuie citită de iubitorii de istorie și adevăr, ca să înțelegem trecutul și să întrevădem viitorul. Dar nu numai pentru asta, ci și pentru că totul este fascinant.

Bibliografie

1. Simon S. *Galeria de portrete*, Editura Marineasa, 2007.
2. Schneider, Fr., O carte ce incintă la meditație, în „*Cu vânt de Sud – Vest*”; Vasile Goldiș University Press, Arad, 2006, pag. 74 – 75.

3. Schneider Fr., *Respirații arădene*; Editura Viața Medicală Românească, 2003.

ARTA ISTORIEI. ISTORIA ARTEI

THE ART OF HISTORY. THE HISTORY OF ART

Vasile MAN

Universitate de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

E-mail: vasileman@revista-studii-uvvg.ro

Abstract.

The work of the Academician Razvan Teodorescu makes part of the European culture including works addressing readers fond of universal and Romanian culture. The collection of studies and articles is dealing with major themes of the history of culture and civilisation, people and places, monuments and famous works of art.

The tome The art of history. The history of art in its over five hundred pages comprises more than 40 studies signed by Romanian and foreign writers, who are paying their respects to the writer Razvan Teodorescu to the 65 years anniversary.

Key words: *culture, art, academician, professor, politician*

Cuvinte cheie: *cultură, artă, academician, profesor universitar, om politic*

Volumul „Arta istoriei. Istoria artei” apărut la Editura Enciclopedică, București, 2004, cu prilejul împlinirii a 65 de ani ai academicianului Răzvan Teodorescu, cuprinde 40 de studii de cercetare științifică semnate de autori de prestigiu din țară și străinătate [1].

Istoric al culturii și istoric de artă, profesor universitar, membru al Academiei Române, om politic, îndeplinind funcția de ministru al Culturii și Cultelor, în prezent academicianul Răzvan Teodorescu este senator în Parlamentul României. Prețuit pentru valoarea operei sale, Răzvan Teodorescu a fost numit, la 9 februarie 1990, în funcția de președinte al Radioteleviziunii Române, iar la data de 14 decembrie 2004 este numit în funcția de membru în Colegiul Național al Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989.

Născut la București, la 22 mai 1939, într-o familie de intelectuali, Răzvan Teodorescu urmează, după studiile liceale, cursurile Facultății de Istorie a Universității București, fiind în perioada 1963 - 1987 cercetător științific în Institutul de Istoria Artei al Academiei Române, în perioada 1972 – 1977, ocupând funcția de director adjunct științific al aceluiași institut.

Între 1987 și 1990 este conferențiar asociat la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”, Universitatea de Arte din București, unde, din 1990, Răzvan Teodorescu este profesor titular, ținând cursuri de istoria artei vechi românești, tipologia artei Orientului creștin și istoria civilizației europene.

În 1994 a fost ales secretar general al Asociației Internaționale de Studii Sud - Est Europene (AIE SEE).

Doctor în științe istorice al Universității din București (1972), devine în 1993 membru corespondent și în 2000 membru titular al Academiei Române.

Pentru activitatea sa științifică excepțională Răzvan Teodorescu a fost distins cu titlurile de Comandor al Ordinului Artelor și Literelor al Republicii franceze și de Mare Ofițer al Ordinului Național pentru merit al României. A primit premiul „Nicolae Bălcescu” al Academiei Române (1976), premiul „Gottfried von Herder” al Universității din Viena (1993). Este „doctor honoris causa” al mai multor universități.

Rezultatele activității sale științifice însumează o importantă bibliografie, cuprinzând peste 25 de lucrări de istorie, artă românească și europeană și circa 600 de articole în reviste din țară și străinătate.

Amintim în acest sens: **Mănăstirea Dragomirna** (1965); **Mănăstirea Bistrița** (1966); **Bizanțul, Balcanii și Occidentul la începuturile culturii medievale românești** (secolele X-XIV); Editura Academiei Române, 1974; **Itinerarii medievale**, Ed. Meridiane, București, 1970; **Români și Balcanii în civilizația sud-est europeană**, Editura Enciclopedică, București, 1999; **Constantin Brâncoveanu, între casa cărții și Europa**, 2006 etc.

„Din paginile cărților lui Răzvan Teodorescu, din cercetarea evoluției operei sale, operă a unui umanist, putem să constituim perspective noi asupra civilizației românești, văzută în contextul devenirii sale europene” [2].

În urma discursului de recepție „Despre prima modernitate a românilor” rostit de academicianul Răzvan Teodorescu în ședința publică, din 21 noiembrie 2001, a Academiei Române, notăm câteva considerații din „Răspunsul” academicianului Virgil Cândea: „Noul nostru coleg Răzvan Teodorescu ne-a oferit azi, prin discursul său de primire în Academia Română, nu numai un exemplu

strălucit al acestui gen exigent de artă istorică, dar și o demonstrație științifică de excepție, deschizătoare de perspective noi în științele istorice și sud – est europene” [3].

Este apreciat faptul că Răzvan Theodorescu, urmare cunoașterii profunde a patrimoniului cultural național și a valorii lui pentru noi în plan mondial, a protestat, în anul 1977, împotriva demolării Bisericii Enei, fapt ce i-a atras înlăturarea de la conducerea Institutului de Istoria Artei, iar în 1984-1985, a inițiat protestul colectiv împotriva distrugerii Mănăstirii Văcărești.

Opera academicianului Răzvan Theodorescu cuprinde cărți substanțiale, oferind, prin recapitulare, un exercițiu fascinant, dar laborios și exigent. Contribuția uriașă a academicianului Răzvan Theodorescu, adaugă academicianul V. Cădea, raționamentele riguroase, abundente, înclinarea savantului de a nu încheia o frază fără a-și epuiza până în detalii mesajul clar, o concentrare particulară celui care vrea să pătrundă în profunzimea gândirii învățatului nostru coleg.

Concluzii

Opera academicianului Răzvan Theodorescu face parte, prin perspective și conexiuni, din istoria culturii europene în ansamblul ei.

Prin opera sa, academicianul Răzvan Theodorescu este un ambasador strălucit al științei românești în lume.

Bibliografie

1. *** *Arta istoriei. Istoria artei: Academicianul Răzvan Theodorescu la 65 de ani*, Editura Enciclopedică, București, 2004.
2. Râpeanu, V., *Portretul unui umanist: Răzvan Theodorescu*, în vol. *Arta Istoriei. Istoria artei*, Editura Enciclopedică, București, 2004, p. 486.
3. Cădea, V., Răspuns la discursul de recepție în Academia Română al academicianului Răzvan Theodorescu (21 noiembrie 2001) în vol. *Arta Istoriei. Istoria artei*, Editura Enciclopedică, București, 2004, p. 471-476.

LIVIU-PETRU ZAPARTAN – NEGOCIERILE IN VIATA POLITICO-SOCIALA, EDITURA EIKON, CLUJ-NAPOCA, 2007

LIVIU-PETRU ZAPARTAN – NEGOTIATIONS IN POLITICAL AND SOCIAL LIFE, EIKON, CLUJ-NAPOCA, 2007

Luciana PUCEA

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

e-mail: pucea_luciana@yahoo.com

Abstract

Negotiation is the primary alternative dispute resolution, a dialogue intended to produce an agreement upon courses of action, or to craft outcomes to satisfy various interests. Negotiation occurs in business, government branches, legal proceedings, among nations, and also in everyday life.

Having presented the different techniques and theories regarding the art of negotiating, Professor Liviu Zăpârțan stresses the importance of negotiation in a cross-cultural, cross-national, wired world. He also discusses negotiation from the standpoint of several critical areas like our understanding of culture, the ways in which cultural change is precipitated by globalization, and its role in defining personal and communal identity.

Key words: *negotiation, identity, communication, diplomacy, multidisciplinary*

Cuvinte cheie: *negociere, identitate, comunicare, diplomație, multidisciplinar*

Scrisă cu elocvența, lucrarea „Negocierea în viața politico-socială”, apărută la editura clujeană Eikon, reușește să trateze comprehensiv un fenomen cât se poate de complex, care tinde să devină o parte constituantă a realității contemporane. Profesor la universitatea clujeană „Babeș-Bolyai” și fost ambasador al României la Luxembourg, având ca arie de cercetare domeniul filosofiei politice și al relațiilor internaționale, Liviu-Petru Zăpârțan face totodată parte din acea specie rară de analiști ai fenomenului politic care au reușit să-și păstreze echidistanța și obiectivitatea științifică, dincolo de spectacolele galăgioase din *agora*.

Lucrarea de față încearcă să fie descriptivă, cuprinzătoare și totuși concisă, sarcină nu tocmai lipsită de dificultate. Ilustrarea demersurilor teoretice consacrate în interpretarea negocierii este în sine un travaliu dificil, dată fiind abundența contribuțiilor la analiza negocierii și inexistența unei teorii unificatoare. Aceasta se datorează în principal caracterului multidisciplinar al teoriei negocierii, dar și faptului că aceasta este un câmp de cercetare de factură recentă.

Autorul ne oferă un excurs fascinant prin diversitatea domeniilor din prisma cărora analizează negocierea, dela matematică la psihologie și dela filosofie politică la teoria comunicării, tocmai pentru a sublinia complexitatea fenomenului. Pentru că, după cum subliniază autorul, negocierea nu se reduce la un simplu calcul de tactică și strategie, ci trebuie văzută în primul rând ca un proces de comunicare. Procesul nu este unul lipsit de discontinuitate, traseul nu este unul liniar, ci unul punctat de blocaje, reveniri, surprize, reconfigurări de poziții și raporturi de forțe între părțile angajate în negociere. Nu avem de-a face cu o strategie unică și infailibilă, un tipar de acțiune aplicabil în orice situație, ci avem mai degrabă de-a face cu o continuă improvizație. Un manual sau o rețetă a reușitei în negociere nu poate exista decât de o manieră prescriptivă și cât se poate de generală și aceasta datorită numeroșilor factori care trebuie avuți în vedere: obiectul negocierii, personalitatea negociatorului, motivația acestuia, libertatea de decizie pe care o are în calitate de delegat etc.

În acest sens, teoria jocurilor care încearcă să pronosticeze comportamentul părților aflate într-o relație printr-un calcul al probabilităților, fiind utilizată în special în probleme de strategie militară, sau dilema prizonierului, care calculează probabilitatea cooperării într-o situație dată și pe ale cărei concluzii se construiește însăși viziunea realistă asupra mediului anarhic internațional și al relațiilor dintre state, se dovedesc a fi inaplicabile în situații reale, în măsura în care ignoră complexitatea determinărilor psihologice ale actorilor, disponibilitatea de a trișa sau de a-și depăși mandatul. Imprevizibilitatea comportamentului acestora îl face imposibil de cuantificat. Tocmai de aceea, lucrarea ne propune un periplu metodologic cât se poate de interesant prin psihologie, dela analiza tranzacțională la psiho-sociologie, de la behaviorism la psihanaliză, periplu necesar de străbătut pentru o mai bună capacitate de analiză a comportamentelor negociatorilor, a resorturilor psihice care se află în spatele lor, a strategiilor pe care sunt înclinați să le adopte. Deasemenea, lucrarea de față oferă și o lecție de filosofie morală și politică, purtând cititorul prin creștinism, scolastică și fenomenologie, prin diferitele sisteme filosofice în ale căror ierarhii axiologice cooperarea poartă un loc de frunte, dela idealismul kantian la etica lui Levinas. Nu în ultimul rând, autorul ne familiarizează cu diferitele teorii ale comunicării, dela Jakobson, cu al său model clasic emițător-mesaj-destinatar, la Bateson, Watzlawick și Școala de la Palo Alto, cu a sa perspectivă interacțională.

Această abordare metodologică îl apropie la nivel teoretic pe autor de teoria constructivistă care s-a impus în ultimul deceniu ca alternativă la paradigma anterioară, pozitivistă în domeniul științelor socio-umane. Ceea ce caracterizează noua abordare teoretică la nivel metodologic este

respingerea hegemoniei unei singure metode științifice și susținerea unei pluralități de abordări, îndeosebi strategii interpretative, iar la nivel ontologic, accentul pus pe construcția socială și discursivă a identității actorilor, subliniind importanța discursului și identității în construirea intereselor și acțiunii. Atenția analiștilor este îndreptată asupra modului în care sunt construite și definite diferitele relații sau fenomene politico-sociale, iar acestea nu mai sunt înțelese ca niște fapte brute ce pot fi cunoscute și analizate în afară contextului social și discursiv în care apar. În noile abordări, accentul va cădea de pe noțiunea de interes al actorilor pe aceea de intenție, iar analiza unei intenții implică o analiză a numeroși factori – culturali, sociali, economici, istorici etc. și a modului lor de articulare. Deasemenea, un accent sporit se pune pe studierea discursului: Când reușește un discurs cu o retorică și o structură semiotică specifică să aibă suficient efect în a lămuri o audiență? Identitatea nu mai e înțeleasă nici ea ca ceva fix, prin urmare nenegociabil. Noile abordări o tratează ca fiind ceva într-un proces continuu de formare și transformare, un proces de negociere continuă, dar nu o negociere între actori bine fixați, ci o negociere asupra a "cine suntem noi" în condițiile în care un *noi* e de negândit în afara relațiilor cu un *ei*. Identitatea ne apare în acest context ca o identitate interactivă, de câmp (precum cea din lumea obiectelor cuantice), care, dacă ar fi s-o reprezentăm spațial ar semăna cu o sticlă a lui Klein. Constructivișii propun o abordare care să depășească dihotomia eu-celălalt, care să recunoască responsabilitatea pe care *eu*-l o are față de celălalt, concepție împărtășită de autorul lucrării, după cum reiese în special din ultimul capitol al acesteia, intitulat "Negocierea – o cale pentru redefinirea identităților". "Te accept ca un partener egal de negociere, îți respect dreptul de a fi diferit, voi fi receptiv. Mulți îmi critică abordarea ca fiind una prea slabă, dar a negocia după astfel de principii e un semn de putere", afirma R. Fisher, unul dintre cei mai cunoscuți teoreticieni ai negocierii. Pentru că, ce înseamnă negocierea dacă nu toleranță, acceptarea diferenței, sau că să folosesc însăși cuvintele autorului, "evitarea miopiei culturale".

Concluzii

Tocmai recente schimbări care s-au produs în realitatea contemporană au dus la consolidarea teoriei negocierii ca un câmp independent de cercetare. Noul mediu politico-social conferă un loc central dialogului, așezându-l la interfața celor două fenomene contradictorii antrenate de forțele centrifuge ale globalizării: pe de o parte, o exacerbare a individualismului și o tot mai sporită interdependență, pe de altă parte. Aceasta face ca negocierea să nu mai fie strict apanajul politicului sau al diplomației, ca formă procedurală de realizare a raporturilor dintre state, ci să fie înțeleasă ca un fapt social. Pe fondul interdependenței, conflictul, înțeles ca „risipă de energii creatoare”, devine o opțiune dezavanajoasă, lasând loc dialogului, toleranței și negocierii. Fie că este vorba de negocierea dintre patronat și sindicate, fie că este vorba de negocierea unei fuziuni coporatiste sau unui tratat de pace, în toate cazurile, negocierea înseamnă degajarea unor scopuri comune, marcând dezacordul pentru a-l depăși ulterior. Condițiile sociale actuale, caracterizate de multiplicarea și diversificarea actorilor și a raporturilor dintre ei, vin să sublinieze necesitatea consensului. Suntem obligați să cooperăm, este mesajul pe care ni-l transmite autorul, sau ca să-l parafrazez pe teoreticianul comunicării, Paul Watzlawick, cu care autorul lucrării de față are evidente afinități ideatice, *totul este negociere*.

VI. INSTRUCȚIUNI PENTRU AUTORI

UNIVERSITATEA DE VEST „VASILE GOLDIȘ” din Arad - Revista „Studii de Știință și Cultură” evaluată de CNCSIS: categoria B+, Cod CNCSIS 664

Instrucțiuni pentru autori

Revista „**Studii de Știință și Cultură**”, editată de **Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad**, apare trimestrial (în date de 25 ale lunilor: martie, iunie, septembrie, decembrie), fiind evaluată de Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior, categoria **B+** – reviste care dețin potențialul necesar pentru obținerea recunoașterii internaționale. Cod CNCSIS 664. Începând cu anul 2008, revista publică numai articole de cercetare științifică de factură umanistă, în conformitate cu domeniul științific Arts & Humanities Citation Index (A&HCI) al Institutului pentru Știința Informării (ISI) din Philadelphia – SUA, având în structură: **Științe umaniste - multidisciplinaritate; Literatură; Limbă și lingvistică; Artă; Religie; Educație și cercetare educațională; Recenzii.**

Calitatea de autor

Calitatea de autor trebuie să se bazeze pe o contribuție substanțială la:

- a) Concepția și proiectarea articolului, sau achiziția, analiza și interpretarea datelor;
- b) Schițarea articolului și revizia critică a acestuia pentru realizarea unui conținut intelectual important;
- c) Aprobarea finală a versiunii care urmează să fie publicată.

Toate condițiile (a), (b) și (c) trebuie îndeplinite de fiecare autor. Participarea doar în scopul obținerii de fonduri sau pentru colectarea de date nu justifică calitatea de autor. De asemenea, fiecare autor trebuie să își asume responsabilitatea pentru articol în mod public.

Prezentarea manuscrisului

Prin apariția unei lucrări în revistă, dreptul de autor se trece asupra revistei și ca atare lucrarea nu mai poate fi trimisă spre publicare, integral sau parțial, unei alte reviste, decât cu acordul Colegiului de redacție. De asemenea, revista nu publică lucrări apărute în alte reviste din țară sau străinătate.

Textul articolului va fi redactat în limba română sau engleză, cu un rezumat în limba engleză (de zece rânduri) ca document WORD 97, WINDOWS 98 sau variante ulterioare, cu o dimensiune de maximum 12 pagini, inclusiv desenele, tabelele și bibliografia cu Font Times New Roman, la un rând. De asemenea, titlul lucrării și cuvintele-cheie, vor fi redactate în limba română și în limba engleză.

Manuscrisul va cuprinde:

- titlul, cu dimensiunea 18, aldine, centrat;
- prenumele și numele complet al autorilor, locul (locurile) de muncă (cu denumirea completă nu prescurtat), adresa (adresele) locului (locurilor) de muncă și e-mailul persoanei de contact, cu dimensiunea literei 12, aldin, centrat;
- rezumatul în limba engleză, maximum 10 rânduri, dimensiunea literei 12, italic, justify; în cazul când textul este scris integral în limba engleză, rezumatul va fi redactat în limba engleză și română;
- cuvinte cheie, maximum 5, dimensiunea literei 12, italic, centrat;
- textul articolului cu dimensiunea literei de 12;
- bibliografia, obligatorie pentru orice articol, se scrie conform regulilor impuse de Standardul internațional ISO 7144/1986 intitulat „Documentation-presentation of theses and similar documents”, în ordinea citării, notat în text prin paranteze drepte [...] Pentru articolele citate din reviste de specialitate se prezintă numele și inițiala prenumelui tuturor autorilor cu majuscule, revista / volumul, numărul de ordine al periodicului, anul apariției și pagina precedată de litera p.; citarea cărților se face similar la numele autorilor urmând titlul cărții, ediția, editura, localitatea, anul apariției, numărul paginii precedat de litera p. ș.a.m.d.
- pentru referințele documentelor de pe internet se citează autorii, instituția, denumirea (titlul) documentului, adresa URL, data consultării.

Tabelele și diagramele, figurile sau alte desene vor fi inserate în text la locul potrivit, numerotate, și vor avea o rezoluție cât mai bună pentru a nu împieta asupra calității materialului.

Structura articolului ce prezintă rezultate ale unor cercetări experimentale va urmări standardele internaționale, conform acronimului IMRAD (introducere, metode și materiale, rezultate și discuții), la care se adaugă concluziile.

Articolele de orice altă natură vor fi alcătuite din introducere, corpul lucrării și concluzii, corpul lucrării putând fi organizat după dorința autorului (lor).

Notele reprezintă o parte a bibliografiei și vor fi introduse în cadrul acesteia la sfârșitul lucrării, în ordinea citării, după bibliografia generală.

Manuscrisele se trimit, pe cale electronică la adresa vasilerman@revista-studii-uvvg.ro, sau pe suport electronic și listat, la sediul redacției: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”, Arad, Bd. Revoluției, nr.94-96 - revista „Studii de Știință și Cultură”.

Articolele științifice sunt supuse procesului de recenzare PEER REVIEW "in orb".

Numărul de recenzori pentru evaluarea unui articol este de 2, iar timpul de recenzare este de 30 de zile. Autorii primesc de la recenzori unul din următoarele răspunsuri:

- articol acceptat;
- articol acceptat cu modificări;
- articol respins.

Referenții științifice vor urmări, la fiecare articol, în propunerea pentru publicare: actualitatea temei; aprofundarea ideilor științifice; credibilitatea autorului și ce aduce nou în domeniu.

Autorii sunt rugați ca odată cu articolul să ne transmită și CV, o lista cu principalele publicații și o fotografie tip portret.

Alte informații: telefon

- 0040/0257/280335
- 0040/0257/280448
- mobil: 0724- 039978
- E-mail: vasileman@revista-studii-uvvg.ro
Persoană de contact: prof. VASILE MAN

NOTĂ

Revista trimestrială ”Studii de Știință și Cultură” Nr 4 (15) Decembrie 2008, are ca temă:
IOAN SLAVICI, CLASIC AL LITERATURII ROMÂNE.

Comunicarea titlurilor pentru acest număr se va face până la data de 10 octombrie 2008.

“VASILE GOLDIȘ” WESTERN UNIVERSITY OF ARAD

Journal “Science and Culture Studies” evaluated by CNCSIS: B+ category, Code CNCSIS

664

Instructions for Authors

Journal of **Science and culture Studies**, published by “**Vasile Goldiș**” **Western University of Arad**, comes out four times a year, on the 25th of March, June, September and December. Being evaluated by the National Council of Scientific Research in Higher Education from category on B+ – journals that have the potential for becoming internationally accredited Code CNCSIS 664. Starting with 2008, the Journal publishes only scientific articles on humanities issues, according to the scientific field Arts & Humanities Thomson Scientific, belonging to Institute for Information Science in Philadelphia (ISI), – Thomson Scientific SUA, consisting of: **Humanities- multiple disciplines; Literature; Language and linguistics; Art; Religion; Education and Educational research; Reviews.**

Authorship

The authorship must be based on substantial contribution to:

- a) Structuring and writing the article, or acquisition, analysis and interpretation of data;
- b) Article drafting and critical revision to achieve a highly intellectual content;
- c) Final approval of the version to be published.

All conditions in (a), (b), and (c) must be fulfilled by each author. To participate only for the purpose of obtaining funds or data collection does not justify the authorship. Also each author is required to assume public responsibility for the article.

Manuscript on Presentation

Copyright of the article belongs to the review and cannot be sent partially to be published by other reviews without the approval of the editorial staff. The review does not publish articles issued by other national or international reviews.

The text of the article will be written in Romanian or English with a summary of ten lines in English as Word 97, Windous 98 document or further alternatives, maximum of twelve pages,

including drawings, tables and bibliography in Times New Roman Font, single spacing. The title of the article and the key words will be written both in Romanian and English.

The manuscript will consist of:

- title, Font 18 **Aldine**, centered;
- first name and surname of the authors, place(s) of work in full name, (do not abbreviate the address), address (es), and the e-mail of the contact person, Font 16, **Aldine**, centered.
- summary in English maximum ten lines, Font 14 Italic justified; in the case that the text is written entirely in English the summary will be written in both English and Romanian
- key words, maximum 5, Font 14, italic, centered;
- the text of the article font 12;
- bibliography, is compulsory for each article and is written according to the rules set-up by International Standard ISO 7144/1986 entitled "Documentation-presentation of theses and similar documents", in order of quoting, marked in the text by brackets[...] For the articles quoted from specialized reviews are necessary the followings: the surname and initial of first name of the authors are written with capital letters, review/volume, number of issue, publishing year and page preceded by the letter "p"; the quoting of books is done in the same way, the name of authors being followed by the title of the book, publishing house, place and year of issue, number of page preceded by the letter "p" etc.
- for references regarding Internet documents it is required to write the name of authors, institution, title of the document, URL address and day of access.

Tables and diagrams, figures and other drawings will be inserted in the text at the right place, also numbered and will have a better resolution in order not to diminish the quality of the material.

The structure of the article that presents results of some experimental researches will follow international standards according to IMRAD acronym (introduction, methods and materials results and discussions), and it ends with conclusions. Articles of any other nature will consist of introduction body of the paper and conclusions, the body of the paper being organized according to the author's wishes. The notes represent a part of the bibliography and will be introduced within it at the end of the article in the order of quoting citation after the general bibliography. The articles will be sent by e-mail to vasileman@revista-studii-uvvg.ro, or on electronic support and printed at the editorial staff office: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”, Arad, Bd. Revoluției, nr.94-96 - revista „Studii de Știință și Cultură”.

This Journal can be cited by the name of: Studii Șt. Cult.

The scientific articles are submitted to reviewing process PEER REVIEW "in orb".

The number of reviewers for article evaluation is two and the reviewing time is thirty days. The authors receive from the reviewers one of the following answers:

- Article accepted;
- Article accepted with alterations changes;
- Article rejected.

The Scientific Reviewers will check, for each article, in their recommendation for publishing: the theme present interest; development of scientific ideas; author's credibility and originality.

The deadline for the submission of the articles for number 2(13), June 2008 is May 5 2008. The authors are asked to send a C.V, a list of publications and a small size photo.

Further information: telephone

- 0040/0257/280335

- 0040/0257/280448

- mobile: 0724- 039978

- E-mail: vasileman@revista-studii-uvvg.ro

Contact person: VASILE MAN, teacher

Note

The “Science and Culture Studies” review no. 4 (15), December/June 2008, has the theme: “IOAN SLAVICI CLASSIC OF ROMANIAN LITERATURE”.

The communication of titles and articles for this issue shall be made until the date of October 10, 2008.

**UNIVERSITATEA DE VEST „VASILE GOLDIȘ” din ARAD
„STUDII DE ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ”, ANUL IV, NR. 3 (14),
septembrie 2008**

Acesta este al treilea număr al revistei „Studii de Știință și Cultură” care se trimite la Thomson Scientific, Philadelphia – SUA pentru a fi evaluat în vederea includerii în Master Journal List

TEMA: Câmpia de Vest a României, spațiu cultural european

C U P R I N S

ȘTIINȚELE VIEȚII

Aurel ARDELEAN, Ioan DON – **Biodiversitatea floristică și fitocenologică a Câmpiei de Vest a României** 3

I. MULTIDISCIPLINARITATE

ISTORIE

Răzvan THEODORESCU – **Vestul românesc și civilizația medievală** 7

Marius GREC – **Începuturile prezenței evreiești, în antichitate, în Transilvania și zona de Vest** 11

Nicolae IUGA – **Elemente de civilizație medievală românească în bazinul Tisei superioare – după Diplomele maramureșene** 14

Stelian BOIA – **Populația evreiască a Transilvaniei și Banatului în secolele XVII – XVIII. Evoluția demografică și statut socio – profesional** 19

- Eugen PĂDUREAN – Câmpia de Vest din județul Arad – spațiu de legătură între Europa de Sud - Est și Europa Centrală. Profil istoric 30
Adrian BEJAN – Premise ale constituirii feudalismului pe teritoriul Banatului 40
Sorin BULBOACĂ – Localitățile medievale dispărute din Banat 44
Viorel SIDA – Un înscris istorico-juridic post-iozefin despre școala românilor micălăceni 50
Claudiu PORUMBĂCEAN – Familii Sătmărene cu valori Europene (I). Familia Demian 62

LITERATURĂ

- Lucreția ȘIPOȘ FLUIERAȘ (Ungaria) – Scriitori români din Ungaria 68
Speranța Sofia MILANCOVICI – Redimensionarea tragicului în nuvela Pădureanca de Ioan Slavici 73

FILOSOFIE

- Mărțian IOVAN – Concepția filosofică despre stat și drept a lui Vasile Goldiș 78
Regis ROMAN – Discursul filosofic în text și subtext 85
Aurel BERHECI – Omenie și demnitate 92

MUZICĂ

- Veronica Laura DEMENESCU – Specificul creației compozitorilor bănățeni din prima jumătate a secolului XX, în contextul creației muzicale românești și europene a aceleiași perioade 95
Carmen STOIANOV – Petru Stoianov: noduri și semne, posibile structuri pe scara unui model modal 100
Petru STOIANOV – Lecție despre colind sau universul colindic al lui Sabin Drăgoi 107
Viorica BARBU IURAȘCU – Privire generală dialectală asupra cântecului propriu - zis ardelenesc 112

LITERATURĂ COMPARATĂ

- Vanda STAN – Montaigne și Shakespeare - Temă comună, tematică profund umană 117

IMAGINI FOTO DE LA ȘCOALA DE VARĂ. „CÂMPIA DE VEST A ROMÂNIEI, SPAȚIU CULTURAL EUROPEAN” 120

II. ANIVERSĂRI

- Gheorghe POP – Simion Bărnuțiu, cărturar de conștiință națională. 200 de ani de la naștere 124

III. RECENZII

- Francisc SCHNEIDER – Aradul în scrierile Stelei Simion 127
Vasile MAN – Arta istoriei. Istoria artei 129

IV. INSTRUCȚIUNI PENTRU AUTORI 134

**“VASILE GOLDIȘ” WESTERN UNIVERSITY OF ARAD
“SCIENCE AND CULTURE STUDIES” IVth YEAR, No.3 (14),
DECEMBER 2008**

This is the third number of the journal “Science and Culture Studies” and it will be send at Thomson Scientific, Philadelphia – USA in order to be evaluated for being included in Master Journal List

THEME: The Reception of Foreign Writers in Romanian Culture

CONTENTS

LIFE SCIENCES

Aurel ARDELEAN Ioan DON – **The floristical and phytocenological biodiversity of the western plain 3**

I. MULTIDISCIPLINARITY

HISTORY

Răzvan THEODORESCU – **The west of Romania and the medieval civilization 7**

Ioan Marius GREC – **The beginnings of the jewish presence, in Transylvania and in western plain area 11**

Nicolae IUGA – **Elements of Romanian medieval civilization in the area of superior Tisa – according to maramures's Diplomas 14**

Stelian Ioan BOIA – **The jewish population of Transylvania and Banat in the 17th and 18th century. demographic evolution and socio-professional statute 19**

- Eugen D. PĂDUREAN – **The Western Plain from the county Arad – connecting area between South-Eastern Europe and Central Europe. Historical profile** 30
- Adrian BEJAN–**Premises over the built of feudalism on the territory of Banat** 40
- Sorin BULBOACĂ – **Medieval extinct settlement from Banat** 44
- Viorel SIDA – **A post–jozefin historic–juridical “document” about the school of the Rromanians from Micalaca** 50
- Claudiu PORUMBĂCEAN – **The Satu Mare familys with European spirituality (I). The Demians family** 62

LITERATURE

- Lucreția ȘIPOȘ FLUIERAȘ – **Romanian writers from Hungary** 68
- Speranța Sofia MILANCOVICI – **The read measurement of tragic in Ioan Slavici’s short story Pădureanca** 73

PHILOSOPHY

- Marițian IOVAN – **The philosophical conception of Vasile Goldis about state and justice** 78
- Regis ROMAN – **Text and subtext in philosophical discourse** 85
- Aurel L. BERHECI – **Humanness and dignity** 92

MUSIC

- Veronica Laura DEMENESCU – **The creation peculiarity of the Banat composers of the 20th century first half within the Romanian and European musical creation of the same period** 95
- Carmen STOIANOV – **Petru Stoianov: knots and signs possible structures on a modal model scale** 100
- Petru STOIANOV – **Lesson about a carol or in the Sabin V. Drăgoi’s Carol universe** 107
- Viorica BARBU IURAȘCU – **A general dialectal look over the traditional Transylvanian song** 112

COMPARATIVE LITERATURE

- Vanda STAN – **Montaigne and W. Shakespeare - a common theme, common human perspective** 117

PHOTOS FROM SUMMER SCHOOL"ROMANIAN WESTERN PLAIN, EUROPEAN CULTURAL SPACE" 120

II. ANIVERSARY

- Gheorghe POP – **Scsholar Simion Bărnuțiu, eminent representative of National consciousness** 124

III. REVIEWS

Francisc SCHNEIDER – Arad in Stela's Simon writings	127
Vasile MAN – The art of History. The History of art	129
Luciana PUCEA – Liviu-Petru Zăpârțan – Negotiations in political and social life, eikon, Cluj-Napoca, 2007	131

VI. INSTRUCTIONS FOR AUTHORS 134